

~~Lat 502 a~~



L. Lat. 647.

~~Ling. Lat. 529~~

Ling. Latina,
Gram. Progn.,
Pg. 314.

IACOBI PONTANI
DE
SOCIETATE IESU
PROGYMNASMA-
TUM LATINITATIS,
SIVE
DIALOGORUM SELECTORUM
LIBRI DUO, CUM NOTIS ET
INDICE.

*Ad usum primæ & secundæ Scholæ
Grammatices.*

EDITIO DECIMA SEPTIMA.
Cum Gratia & Privilegio Sac Cæs. Maj.
Et Sereniss. Elect. Bavariæ, & facultate
Superiorum.

MD. C.



MONACHII,

Typis & impensis JOANNIS JACKLINI,
Typographi & Bibliopolæ Electoralis.



SUMMARIUM PRIVILEGIJ.

NOS LEOPOLDVS Romanorum Imperator, &c. Ad validam intercessionē dilecti nostri Cognati Ferdinandi Mariae Bavariae Electoris pro Typographo suo fideli, & dilecto, Joanne Iäcklino nobis porrectam, clementissime eidem Privilegium dedimus, omnes Scholasticos libros, à Rudimentis usque ad Theologiam moralem inclusivè, una cum Frisij Dictionario Typis evulgandi. Cum autem dictus Ioannes Iäcklinus vereatur, ne propria commoda ubique sectantium aviditate, excusi à se libri, cum sua, suorumq; hæredum gravijactura alibi denuò imprimantur, ac distrahantur, ideo iustis precibus supplicantis benignissime annuimus, & proinde vi præsentium omnibus, & singulis Typographis, Bibliopolis, alijsque librariam negotiationem exercentibus, cuiuscunque dignitatis ac conditionis sint, inhibere seriò volumus, ac inhibemus, ne quis præfatos libros, quocunq; modo, characterere, aut forma sive integros, sive diminutos præter Ioannis Iäcklini ac hæredum suorum voluntatem, ac consensum, recudere, aut aliò recudendos dare, sive alibi etiam impressos, intra Sacri Romani Imperij, Regnorumque, ac Dominiorum nostrorum hæreditariorum fines vendere, vel distrahere audeat, ac præsumat, sub pœna decem marcarum auri, prohi, ac confiscatione omnium dictorum librorum in cujus rei fidem ipsa Sacra Cæsarea Majestas in diplomatis autographo Proprium manum subduxit, eique Sigillum Imperiale apponi jussit.





ILLUSTRIBUS
GENEROSIS, NOBILIBUS,
HONESTO LOCO NATIS ADOLES-
CENTULIS PER GYMNASIA
societatis JESU Grammaticæ stu-
diosis.

JACOBUS PONTANUS EX
eadem Societate JESU
S. P. D.

LACEDEMONIORUM
Regem Agesilaum, & parentem
philosophiæ Socratem, aliquan-
do domi cum pueris suis equitas-
se iudibundos in arundine scriptum lego.
Quod factum si quispiam in tam gravibus,
fortitudinēque, ac sapientiæ laude præstan-
tibus viris ad levitatem potius, quàm
ad pietatem, & ad illum dulcissimum af-
fectum, quem erga natos, præsertim te-
neros ac pusillos natura parentibus ius-
sit, referendum putabit, non falso ipse
levis, parūque in sententia dicenda

prudens habebitur. Hac Agesilaus ipse-
met, videte, quàm urbanè docuerit. Præ-
tereuntem sortè amicum & novitatem rei
admirantem, advocans rogavit, ne cui
antè narrare vellet, quod improvisò aspe-
xisset, quàm ipse quoque legitimos liberos
quasi visset. Ex quo discere hominem cupie-
bat, quòd ipse tum sentiret, illum simili-
ter, cùm tempus venisset, sensurum esse :
& neminem scire satis posse, quo pacto affice-
rentur parentes erga liberos, cui ipsi, ut pa-
ter vocaretur, nondum contigisset. Dicit
aliquis, quorsum tendit hac tam festina
commemoratio ? quid tibi tam suavi
exemplo petis ? Quid petam ? Hoc cer-
tè : Præceptores, eosque potissimùm, qui
nullà mercede Præceptores sunt, paren-
tes alteros numerari oportere : qui quod
genitum est, de integro, ac multò nobili-
us gignunt : quoniam paulùm distantes
à conditione belluarum, homines, id
est, D E O proximos efficiunt. Nec ul-
la mater ullo in sæculo tam florenti specie
sobolem partu dedit, quàm formosiorẽ
probatissimi Præceptoris industria pro-
creavit. Atque ut soli nòrunt, quo-
modo

modo affecti sint erga filios; qui suo eos
satu conceptuque ediderunt, sic soli Do-
ctores ac Magistri sciunt, quantoperè, &
quàm sanctè, ac divinè diligant, quos
erudiendos susceperunt: quorum causa i-
psimet repuerascere, seseque ad angu-
stos illorum captus demittere, discantibus
blandiri, & ut brevi comprehendam,
ita eos tractare non dedignantur, quasi
cum ipsis in arundine longa obequita-
rent. Omnis autem eorum labor, omnis
cura; & sollicitudo in filiorum suorum a-
nimis fingendis, & ad suam maturita-
tem perducendis consumitur: qui quan-
tò corporibus è materia dissolubili coag-
mentatione concretis antecellunt, tantò
hi secundi parentes prioribus antecire cen-
seantur. Non nisi sine illis in hanc lu-
cem ingressi nunquam essemus, ideo etiam
magistris præstare dicendi sunt. Sed quem-
admodum qui corpus generaverunt, plus
amant filios, quàm amantur à filiis: sic
plerumque ardentius amantur à magistris
discipuli, quàm à discipulis magistri: quo-
rum virtutis non potest optabilior, aut cu-
mulatior persolvi merces, quàm præsen-
tes culturae fructus, & recentibus animis

eximia per laborem ipsorum, & in omnem
vitam parva utilitas. Quamobrem cause
nihil est, cur ego vos ad redamandos præ-
ceptores adhorter, cum ipsimet quotidie
ante oculos eos habeatis & modis omnibus
eorundem erga vos charitatem, benevolen-
tiâque maximam experiamini. Quia ve-
rò in omni disciplina etiam muti quidam ma-
gistri sunt, qui scriptis libris nos docent, non
poterit quisquam dubitare, quin illis quoque
pars amoris remetienda sit. In quorum or-
dinem cum non meo arbitrio, sed alieno im-
perio venerim, & voluntatis erga vos meæ
huius libelli editione novum testimonium
attulerim, si denuò tam multos atque ingenio
excellentes adolescentes mei cupidos ac memo-
res factos, ut sæpe aliàs intellexero, gaudia
pectus meum etiam atque etiam pertenu-
tabunt. Valete. Augustæ, XIV. Ka-
lend, Febr. XCI.



INDEX SELECTORUM PROGYMNASMATUM.

LIBER PRIMUS.

Ex volumine primo.

1. Filius parvulus à matre Magistro commendatus,	pag.	1
2. Elementorum conformatio.		9
3. Silentium & attentio.		15
4. Suggestio.		16
5. Accusationes.		19
6. Colloquium in schola.		26
7. Mutatio calami.		30
8. Frustratio petiti atramenti.		32
9. Comparatio nominum, verborumque conjugatio		33
10. Nomenclatura.		37
11. Iterum Nomenclatura.		41
12. Temeraria suspicio.		45
13. Somnus in Gymnasio.		48
14. Virtus in teneris.		51

Ex volumine secundo.

15. Cubitum discessuri.	55
16. Salutatio Matutina, jentaculum.	59
17. Consecratio mensæ.	63
18. Gratiarum actio post epulas.	66
19. proborum familiaritas.	70
20. A DEO actionum capienda primordia.	73
21. Malorum societas.	77
22. Minutiora Peccata.	81
23. Libelli scurriles.	85
24. Ludus globulorum.	90
25. Ludus turbinis.	94

LIBER SECVNDVS.

Ex volumine primo.

1. Deductio pueri ad Magistram & primum examen.	97
	2. Eua.

I N D E X

2.	Euntes in ludum.	104
3.	Excusatio absentia.	108
4.	Calami appatatio.	113
5.	Elementorum conformatio.	117
6.	Orthographia.	124
7.	Serus in ludum adventus.	128
8.	petito lusus.	132
9.	Explicationum repetendarum ratio.	136
10.	Amisus & promissus liber.	138
11.	Auxilium & consilium.	140
12.	Chartæ in membranam insutæ.	143
13.	Litigium.	145
14.	Hora producta.	148

Ex volumine secundo.

15.	Sese vestibus exuentes, preces ante somnum.	151
16.	E somno suscitati, precatio matutina.	157
17.	Vestientes se, & reliqua Peragentes.	161
18.	Mores in cubiculo, in lecto.	165
19.	Compositio corporis inter colloquendum, & consuetudines rusticanæ.	171
20.	Instruere & adornare mensam.	175
21.	Quæ ante accubitus.	181
22.	Ministrare accumbentibus, & alia.	184
23.	Temperantia in victu.	189
24.	Tempus & modus sudendi.	192
25.	Officia ludentium.	196
26.	Lusus averfandi.	202
27.	Formulæ bene precandi.	207
28.	Missæ sacrificium, & instrumentum sacrum.	212
29.	Catechismus.	222

PRO-



PROGYMNASMATUM
LATINITATIS, SIVE DIALOGO-
RUM SELECTORUM,

LIBER PRIMUS.

PRO PRIMA SCHOLA
GRAMMATICÆ.

Ex volumine primo.



PROGYMNASMA
SIVE
DIALOGUS PRIMUS.

*Filius parvulus à matre Magistro com-
mendatus.*

MATER, PVER, LVDIMAGISTER.

MATER. Narcissule , agedum , o-
peri palliolo humeros tuos , & a-
ctutum sequere me, P. Quò con-
ces-

cessura es mater? *M.* In locum perjucundum, perque amœnum & salutarem. *P.* In hortum? *M.* Etiam in hortum ibimus. *P.* Tollam ergo mecum corbulam meam ad poma & flosculos colligendos. *M.* non opus istis corbulis ad hæc poma, atque ad istos flores ejus, de quo loquor, hortuli asportandos: move te ocyus. *P.* Non intelligo, mater; quorsum me ductura sis. *M.* In scholam, ad Magistrum te ducam o fili, ibi latinitatis tyrocinium pones, posteaquam inter domesticos parietes à pædagogo usque ad hoc temporis legere, & formas literarum quoquo modo formare doctus es. *P.* Hei, nolo in scholam itare. *M.* Cave sis malam rem: debes velle, quæ pater & ego volumus. *P.* Virgas pertimesco, quibus me præceptor assiduissimè tacturus est. *M.* Ne timueris, mitissimus atque lenissimus homo est, puerosque dociles ac morigeros amat unice, nec eos digito attingit. *P.* Missum me fac isto anno, in sequenti, quod constitutum habes, transige. *M.* Opprime os, & sequere. *P.* Sequor. *M.* Hem, illæ sunt ædes, illic est gymnasium, quò maturo pergere. At ipse Ludimagister ecum prodit foras. Cùm proximè accesserimus, primùm, nudato capite, inflecte aliquantum genua: deinde dexteram manum tuam osculatus eidem porrige. Astabis autem solo fixos tenens oculos, & quàm modestissimè placidissimè.

disſiméque ad interrogata reſpondebis. *P.* Ut
jubes mater. *L.* Salve bona ſcœmina cum iſtoc
parvulo tuo. *M.* Salve multùm vir litteratiſ-
ſimè. *L.* Tuane iſthæc ſoboles? *M.* Mea ;
DEO ſint laudes , cui in acceptis refero. *L.*
Quid venis ? in meamne fidem ac poteſtatem
permiſſura filiolum tuum? *M.* Ea propter huc
me affero , mi Domine ; & te per illos , quos
ipſe genuiſti liberos , rogo atque oro , inſti-
tue mihi hunc puerum litterarum atque mo-
rum præceptis , pro eo ac conſueviſti dili-
genter. Pretium tibi largè cumulatéque per-
ſolvam ; & ille , qui omnibus omnia munera-
tur CHRISTUS , majoribus te præmiis
in cœlo dignabitur. *L.* Ita ſpero quidem. Ti-
bi autem affirmo , me in iſto puerulo informan-
do nullam laboris partem prætermiſſurum.
Hoc porro fidelis ac piæ matris eſt munus , quo
tu perſunderis modò ; optare ſcilicet , & cu-
rare ſuos erudiri liberos ; ne ſi manſerint lite-
rarum imperiti atque rudes , haut minùs diffe-
rant à doctis , quàm arbores infructiferæ à
fructiferis , equi indomiti & domitis : & à
vivis mortui. Quî vocare ? mi parvu-
le. *P.* Narciffus. *L.* Conveniunt rebus
nomina sæpe ſuis. Perquam ſcitus puer natus
eſt tibi , & præſagum ipſi nomen indidi-
ſti : Viſura es aliquando hunc virtute & ſa-
pientiâ florentiſſimum. DEUM quaſo , ut
vitæ tuæ ſuperſtes ſit. *M.* Ille idem faciat ,
ut

ut huic formæ mores confimiles sint , aptæ-
 que membrorum compositioni & coloris sua-
 vitati præclara animi species olim pulchritudô-
 que respondeat. L. jânnè legere nôsti, Nar-
 cisse ? P. Novi. L. Et ducere literas ? P.
 Ita. L. Lege quod typis impressum cernis in
 hac paginula. P. *Cùm & contra voluntatem*
meam & præter opinionem accidisset , ut mihi
cum imperio in provinciam proficisci necesse es-
set , in multis & variis molestiis , legationibus-
que meis hæc una consolatio occurrebat , quòd ne-
que tibi amicior. L. Sufficit , perfectè legis.
 Libentèrne frequentabis scholas ? M. per-
 metuit virgas , Domine , ut pueritiæ mos
 fert . alioquin non invitus discit. Verunta-
 men in hoc metu illum esse haud inutile est.
 L. O Narcissule , habe bonum animum. Nisi
 fueris incredibiliter turbulētus & segnis (quod
 minimè futurum credo) nihil grave patieris :
 sed primum apud me amicitia locum tenebis,
 disputatorum duces familiam , sedebis loco
 primario , & quàm sæpissimè bravio potiê-
 re. Nec me defectura est pomorum , ficu-
 um , amygdalarum , & sacchari copia , unde
 crebra sedulitati tuæ dem munuscula. Tu ma-
 trona , cures licet , ne domi nimium lusibus
 vacet inter coævulos , néve mulierum ancilla-
 rum blandimentis abstrahatur à studiis. Pro-
 videas , ne absit à schola , nisi forsitan morbo
 teneatur. Progressus plurimum impedit ab-
 sen-

sentia. *M.* Scilicet ita res est. Satis contentè illum habedo, neque finam, ut absit à Gymnasio *L.* emes libellos illi ad hanc scholam necessarios, & in diebus paucis in ludum mittes. *M.* Etiam, *L.* Vale- *M.* Communis ille omnium Magister, & Imperator DEUS te nostræ juventutis moderatorem lectissimum longissimo tempore vivum ac sospitem præstet.

N O T Æ

NARCISSE, AGEDUM, Wolan/oder/mach dich auff / mein Narcisse. Operi humeros) Nimm über dich / non autem, bedecke deine Schulteren : quod esset quidem verbum è verbo, sed minus Germanicum. Illud verò est, & latine phrasi cognatum. Cura sit præceptori, inter explicandum cum in simplicibus, tum in conjunctis verbis, sive locutionibus & sententiis, linguarum differentiam pueris ostendere, & ejusmodi interpretationes afferre, quæ à latino idiomate parum recedant, seu potius, quæ ad id multum, & quàm proximè accedant. persuadeat hoc etiam sibi, quomodo in latina sæpius ornatiores sunt ea, quæ de græco : sicut in barbaris linguis, venustiora esse : quæ de latinis & græcis fontibus profluxerunt. Cum enim contraversum non sit, linguam linguæ quasi mutuas tra-

gradere operas, tum, id hasce duas eruditissimas
 prestare barbaris, iisque multa & largiri, & lar-
 giri posse ornamenta longè magis credendum est.
 Palliolo tuo) Pallium, ein Mantel. Dimi-
 nutum, palliolum, ein Mäntelein. Palla est
 honestæ mulieris vestimentum, hoc est, tunica pal-
 lium: Nonius. Ein Weibermantel oder Schaub.
 Virgil. 1. Æneid. Pallam signis auroque rigentem.
 Et in 11. de filia Metabi:

*Pro crinali auro, pro longo tegmine palla
 Tigridis exuvia per dorsum vertice pendent.*

*Diminuta vox, pallula. Mantelium, seu Mantel-
 lum Varro lib. 5. dici vult; quasi manuterium,
 ubi manus terguntur, ut sit idem quod mantile, &
 græcè χειρόμακτον. Veruntamen Plaut. Capt. pro
 pallio, seu velamento posuit:*

*Nec subdolis mendaciis usquam mihi integumen-
 tum est meis.*

*Nec sycophantiis, nec fucis ullum mantellum ob-
 viam est.*

*Vnde Germanicum, Mantel.. Est & χειρόμακτον.
 apud Athenæum velamenti genus. In locum)
 In locis spectantur partim naturalia, partim for-
 tuita. Ex quo hæc locorum discrimina Maritimi,
 remoti à mari: plani, montosi: leves, asperi: salu-
 bres, deserti: coadificati, vasti: obscuri, rerum ve-
 stigii nobilitati: consecrati, profani: publici, pri-
 vati. Cic. Partit. Cornif. libro secundo. Locus purus.
 in*

in urbe, non edificatus. Corbulam meam) Cor-
bes dicti, qui curvatis virgis contextuntur. Isi-
dor. lib. 10. cap. 9. Varro. lib. 4. ab eo, quod spi-
cas, aliudve quid conruebant. Sporta qua ex-
portatur aliquid, seu quia ex sparto sit Canistrum,
quod fissis cannis contextitur. Copbinus in virgulis,
vas maius terræ similibusque portandis idoneum;
Fiscella à fiscina. Quibus comportantur fructus
ac necessariae res de ijs fiscina à fero dicta. Cala-
thus, ein geflochtner Handforb. Unde Calathi-
scus, ein Handförblein Item ein Milchnapf /
apud Virgil. 3. Georg. Sed quotusquisque est, qui
sportulam esse aliud sciat, quam quod diximus; Est
igitur id pecuniola, vel cibarium, quod viritim
in magnis virorum principum domibus quotidie
saluatoribus deductoribusve, vel domesticis ac
famulis distribuitur. Sportella cibi quoddam ge-
nus ad secundas mensas consuetum. Vide Bud.
in Pandect. Denique sportula, ein Trinckgelt.
Ad poma) poma vocantur generatim fructus ar-
borum omnes ad esum apti, propriè tam molliores:
ut qui, duriores, seu tegumentis & involucris du-
rioribus sunt, nuces. Pometa, ubi poma nascun-
tur, ut oliveta, coryleta, palmeta, fruteta, vineta:
pomaria, ubi servantur, Obsteller / *ut penuaria,*
Charisius. Tamen & loca pomiferis arboribus con-
sita sic dicuntur. Hor. lib. Od. 7.

Et praeceptis Anio, & Tiburni locus, & uda
Mobilibus pomaria rivis.

Tyrocinium pones) *Cuiuscunque artificii*
pri-

primæ actiones, ac rudimenta tyrocinij nomen habent, & tyro, ein Lehrbub. ponere alicujus rei, seu in re aliqua tyrocinium sive rudimentum, ut ponere studium, tempus, ætatem, laborem in aliquo negotio, eins oder antretten ein Ding. Quintil. declamat. 3. Et me hercule festinarunt parentes ad nomen liberos mittere quamvis asperimo bello, velut occasionem complexi, ut sub te ponere rudimenta militiae contingeret, cernere quotidie divinæ virtutis exemplum, te hortatorem operum habere, te testem. Budæus in pandect. tyrocinium dictum ait, cùm in forum primum oratores futuri ducebantur, quasque oratorie arti initiabantur, & agendis causis, Ibidem plura. Facere tyrocinum valde simile est illis: facere mercaturam, argentariam, scriptum, &c. Si quis contendat ponere non aliud esse, quam deponere, cùm dicimus aliquem tyrocinium aut rudimentum virtutis, militiae, literarum ponere, etiam hoc modo verum est, quod scripsimus in dialogo. Ibi, inquit mater, latinitatis tyrocinium pones. id est, tamdiu linguae latine præceptis discendis & scriptæ exercitationi operam dabis, quoad illius scientiæ Tyrunculus esse desinas, quoad tyrocinio illo egressus, inter scholasticos milites veteranos, non amplius inter novitios censeare. In scholam itare) Visitare, & visitare scholas, nescio magisne ridenda, an miseranda latinitas. Loquantur pueri ut nos & hoc loco, & alibi. Opprimere os (Salis Maul. Nudato capite) Nudare

aperire caput, latina sunt; *deponere pileum nequaquam*. HUC ME AFFERO) Comicum dicendi genus. Terent. And. Haud auspiciatò huc me attuli. Plant. Amph. Ego sum Jovis dicto audiens, ejus jussu nunc huc me affero. Ejusdem formæ sunt, aufero me, ago me, facesso me, duco me, penetro me, deporto me, rapto me, quibus utuntur antiqui. Animi enim voluntas & judicium movent, & agitant corpus, ut servum aut instrumentum. PER QUAM SCITUS PUER) Ein gar feines und holdseliges Knäb-
lein.

PROGYMNASMA SECUNDUM.

Elementorum conformatio.

JOSIAS EXUPERIVS.

JOSIAS. O scitissimum archetypon, ô speciosissimas litteras, ô illecebras. Divinâ quod adjunc, virgulâ adeptus es hanc elegantiam. Sed unde? *E.* Meus germanus patris jussu manu sua confecit. *I.* Ubi porrò ipse didicit ductus hosce bellissimos? *E.* Semper hujus artificij cupidus fuit, & in quendam Magistrum, anno proximo superiore incidit, qui latinas, græcas, germanicas figurabat excellentissimè. *I.* Exemplar & prototy.

totypon quoddam mihi quoque datum est muneri ab amico : verum præ tuo sordet ; En. E. Quare contemnis ? si ad istum modum ac formam effinxeris elementa , ut in hac tua papyro efficta conspiciuntur, judicabo te oleum non perdidisse. I. Atqui optima imitandi cupido assidue versat animum meum. E. Atqui hinc non quaeritur optimum. I. Laudatur tamen. E. Non nego. I. Ostende sis mihi tuam manum. E. Ecce. I. Quosdam ex primis propemodum perfectè, quasdam non assequeris, quod pace dixerim tua. E. Paulatim , & consuetudine imitandi assequar. I. Prò quàm decentia f. quàm decora p. q. & omnes denique caudatas litteras facit ille frater tuus ? E. Quid notas grandiores ? nonne amas ? I. Mirificè. I. Aspice A. vide D. & M. tanquam si ex typis æneis in chartam essent impressæ. I. Ipsa verò quæ alphabeto subjecta est scriptura quàm ad lineam rectam sine linea directis versibus ? quàm æqualibus sursum ac deorsum elementis ? Unum te volo. E. Vel decem. I. Nonne tibi præcepta dat conformandi , & lapsus corrigit ? E. Certè : & nonnunquam sua manu meam, tenentem calamum, comprehendit, atque alienis digitis litteras ducit, ut ego ijs ducendis hac ratione afuescam : I. Inires à me non vulgarem gratiam , si exemplum à fratre mihi curares. E. Difficulter inducam. Nihilominus quoniam te tanto stu-

studio pulchrè ducendorum characterum ardere animadverto, curabo, ut voti compos fias.

I. Quotum intra diem polliceris daturum in manus? *E.* Intra quartum. *I.* Perlubenter gratissimum hoc donum tam diu expectabo, cogitabòque interim, quo te honorario remunerer. *E.* Sic habeto, me gratuito hoc operis, non esse facturum.

N O T Æ.

ELEMENTORUM] *Litteras etiam Elementorum vocabulo nuncupaverunt, ad similitudinem mundi elementorum. Sicut enim illa coeuntia omne corpus perficiunt: sic etiam hæ conjunctæ, liberalem vocem, quasi corpus aliquod, componunt. Prisc. lib. 1. Conformatio] Conformare, Formiren / Conformatio, Formirung. Admodum belle conformat litteras: Er formiert die Buchstaben trefflich wohl. Archetypon) Exemplar primigenium in aliqua re, ad cujus similitudinem reliqua fieri oportet. Ein Muster / ein Formular / ein Original. Idem est prototypon. O lecitissimum Archetypon) ô speciosissimas. &c. Ey wol eine lustige Vorschrifft. Ey wie seynd diß so gar schöne vnd anmüthige Buchstaben. Virgula Divina) Cum quid nobis*

quasi dormientibus, sine ulla vel nostra, vel aliorum opera & quodammodo cœlitus contigisse significare volumus. Cic. 1. Off. Quod si nobis omnia quæ ad vitum cultumque pertinent divina, quod ajunt, virgula suppeditarentur. Veteres ut annulis, ita virgis ferendis vim quandam fatalem ac magicam inesse opinabantur. MEUS GERMANUS] frater aut ex alia matre, aut ex alio patre potest esse: germanus ex eisdem parentibus sit necesse est. Corn- Fronto, ein lieblicher / ein natürlicher Bruder / von Vater und Mutter. PROXIMO SUPERIORE) Sic Cic. epist. 9. lib. 1. Gabinus quem proximis Superioribus diebus acerrimè oppugnassem. Et 2. de nat. Deor. Huic proximum superiorem orbem tenet. Philipp. 2. Proximo altero die, postero die, Varro. Proxima superiora loca, PRÆ TUO SORDET) Deines ist zehnmahl besser. OLEUM NON PERDIDISSE] Proverbium, oleum & operam perdere, frustra laborare, aut sumptum facere. A. gladiatoribus & palæstritis, qui certaturi se oleo perungebant. Simile est illud corvi salutatoris, de quo Macrobius. Saturn. lib. 2. c. 4. Oleum & impensa perdit. Germanicè, Wasser in einem Sieb hohlen. Quod ipsa tamen ut alia quàm plurima, Latino Germani expresserunt TUAM MANUM) Probura est quoque mea tua littera, pro mea, tua manus. Cic. ad Att. epist. 2. lib. 7. Alexidis manum amabam, quòd tam propè accedebat ad similitudinem tuæ litteræ. PACE DIXERIM TUA) Verzeihe mirs. INIRE A ME &c.) Du wirst best

dest grossen Gunst bey mir erlangen. Quo TE
HONORATIO) Was ich dir zum Trinck-geld
schencke.

PROGYMNASMA

51.

TERTIVM.

Silentium & attentio.

SIGISMUNDUS COELESTINUS.

SIGISMUNDUS. Dupliciter peccatur in
Gymnasio quotidie, ab aliis hoc, ab alijs illo
modo. C. Quæ sunt ista peccata? S. Unà fa-
bulari, & Præceptorum non attendere. C. Qui
prius designant, utroque tenentur. S. Ita pror-
sus existimo. Verum qui aliud agunt, alibi ocu-
lis curiosè divagantur, pingunt animalia: Equi-
tes stultos, libellos ineptos legunt, chartas &
scamna conscindunt, illi in posteriori genere cul-
pam castigabilem committunt. C. Verè dictum
sentio, & novi, quorum ista est consuetudo. S.
Tu ipse unus de illis es. C. Egone? S. Ita, næ, C.
Falsò hoc in me vitium confers. S. Mentiri non
est meum. C. Attentissimè audio. S. Non sem-
per. C. Si quando eorum, quæ tu commemorasti,
aliquid ago, quasi si quid per transennā inspicere,
& levi brachio id fit. S. Ut elevat hic peccatum
suum?

suum? C. Haud elevo: ut loquor, ita res est. S.
 Quin est, quando sermunculos feris cum proxi-
 mis. C. Demiror, tantum tibi esse otii à rebus
 tuis, ut aliena cures. S. Tam sine pudore id per-
 petratis, ut non possim non notare: videret vel
 cœcus, audiret etiam surdus. C. Vicissim te
 captabo. S. Capta, non capies tamen. Sed ex-
 tra jocum: desiste, si te amas, ab hujusmodi vir-
 tutibus, & noli cum te ipsum privare tantarum
 utilitate fructu, tum alios impedire. C. Quos
 alios impedio, cum tenuissimo sono loquar. S.
 Qui propius tibi assident, dextrà, sinistrà, & à
 tergo. C. Apage cum superstitiosa ista religio-
 na tua. S. Amicè monenti volens obsecunda,
 & boni consule: alioqui coactus, non mihi, sed
 magistro flagris te operienti obsecundabis. C.
 Adeo infanda hæc tibi peccata videntur. S. Ma-
 gna procul dubio suo in genere. Nam quid in-
 dignius, ac turpius in schola delinqui possit,
 haud dispicio. C. Nisi aut ego mutus fiam, aut
 tu obsurdescas, difficile pax inter nos erit. S. Tu
 considera quorsum eas, & quid tibi futurum sit.
 Auceps quando concinnavit aream, offundit ci-
 bum: aves assuescunt, sæpè edunt: semel si sunt
 captæ, rem solvunt aucupi. C. Intelligo pa-
 rabolam, Opere maximo dabitur op-
 era, ne fraudi sit hoc aucu-
 pium.

N O T Æ.

IN POSTERIORE GENERE.) In quo & illi, quæ
 ut trunci ibidem in scamno ad librum considen-
 tes cubito nixi, manu caput sustinent, ad levissi-
 mum quemque strepitum oculos, & caput ipsum
 circumagentes, mussitantes, in parietibus, inlaque-
 ari, in condiscipulorum vultibus aspectu commo-
 rantes. Nulla porrò res est, quæ in schola puerum
 ornet æquè, & amabilem faciat, ut chartaceus li-
 bellus ante ipsum explicatus, & in eo dextera cum
 calamo occupata: quo semper aut ipse componit a-
 liquid, aut describit, aut vocum interpretationes
 excipit, aut commodè quippiam, & eleganter di-
 ctum notat. Næ) grecè ναί, certè, warlich / fürs
 wahr / gewislich, Terent. And. Faciunt næ in-
 telligendo, ut nihil intelligent. Sie hören das
 Graß wachsen / und die Glöhe husten. Cic. 2.
 Phil. Næ tu si id fecisses, melius fame, melius pu-
 dicitie tue consulisses. Mentiri non est me-
 um,) Liegen ist weit von mir. Per Transen-
 nam) Transenna Gatter / so man für etwas
 machet / gegättert Fenster. Vide anotat. primi
 voluminis, ubi cum hoc, tum quid continenter se-
 quitur [levi brachio] explanavimus. Molli aut
 levi brachio facere aliquid. Bald / oder fluchs
 dardurch gehen / obenhin die Arbeit sparen. Ut
 elevat hic peccatum suum. Wie macht sich
 der so fromb? Sermunculos seris) Plaut.
 Milite. Quæ hujus similes sermones serant

Trucul. Quid quidem mihi polluctus virgis servos sermonem seruat? *A.* secundo quoque sermonem declinatum esse Varro censet. lib. 5. Te captabo) Ich will dir nachstellen / Ich will dir auff den Dienst warten / Könnt ich dich auch einmahl ertappen. Extra locum] Ich scherze nicht / es ist mir ernst. *Apage &c.* Gehe hin / pack dich mit deiner unnützen lappischen Sorg. *Flagris te operienti*) *Operire* quenquam *flagris*, *verberibus*, *fustibus*: Ist nichts anders / dann einen mit Geyfeln / Ruten oder Prügeln redlich / und dapffer abschmieren. Einem das Leder nach dem besten gerben. *Dicimus & flagellum.* *Flagellare annonam.* Das Korn mit verkauffen theuer machen. *Flagrio*, Ein böser Bub / streich würdig / den man redlich streichen soll.

14.

PROGYMNASMA QUARTUM.

Suggestio.

MAGISTER, STEPHANVS.

Discipulus.

MAGISTER, Sæpenumerò cum minis severissimis interdixi vobis, pueri, ne suggerereturis recitantibus: vos nihilominus, qui mos est vester, Idem peccatum peccare non de-

definitis, & patientiâ meâ nimium abutimini. Jam postremum moneo, prædico, & antè denun-
tio, tibi præsertim capillate, tibi bone Stephane,
quem observavi præter cæteros in ista noxia con-
trahenda diligentissimum: nisi temperaveritis
ab ista intempestiva benevolentia, non ego nihil
temperbo ab iracundia. *S.* Non soleo tam fre-
quenter. *M.* Non soles? nemo quisquam fre-
quentius. Prospicerebus tuis? nam acriter ul-
ciscar te, si vel semel amplius suggerentem con-
spexero. *S.* Spero mitiora. *M.* Spera qua vis,
quod acciderit, patienter ferto. *S.* Oportet me
gratum esse adversus bene meritos. *M.* Etiam tu
taces? illa merita tua merebuntur, quod dixi,
præmium. Itaque nisi finem datis mutuò bene
merendi, & imperium meum minuendi, faciam
ego, ut hujus diei, locique, meique in omnem
vitam memineritis. Et ego quidem verberando,
vos vapulando defatigabimini. *S.* Crudele pro-
missum. *M.* Nihil hoc genere puerorum perni-
ciosius in schola. Quid enim? dum hinc inde,
dextra levâque antrorsum, retrorsum recitanti-
bus subveniunt, ubi eos memoria fugit, illos
reddunt ignavissimos, & ipsi expectatione simi-
lis beneficij socordia socordiores fiunt. Quis-
que sui memor, ut poenam ne sentiat,
punienda ne designet.

N O T Æ.

CAPILLATE) Capilli quasi capitis pili, facti ut decorem præstent, & cerebrum contra frigus muniant, atque à sole defendant, pili à pelle qua prodeunt. *Isid lib. 11. c. 1. Capillus passus. Das Haar / so zu Feld geschlagen ist. Crinis ἀπὸ τῆ κορυφῆς, à discernendo dictus. Casaries à cadendo. ein schön zierlich Haar / & est vircrum tantum, ut volunt Grammatici: mulierem enim tonsam esse non decet. Virgil. Nymphis tribuit. Grorg. 4.*

Drymóg₃, Xantóg₃, Lageág₃, Xantóg₃, Phyllodocég₃
Casariam effusa nitidam per candida colla.

Sed poeta verborum licentia liberiores sunt, inquit 1. de Orat. M. Tullius. Coma κόμη ἀπὸ τῆ κορυφῆς à curando & orando. Hinc comam alere, nutrire. Coma ad/cititia seu adoptitia est aliena coma, qua muliercula ad ornatum utuntur, quæ in componendis fingendisque capillis multum temporis & curæ consumunt. Quam in rem olim ancillas ornatrices aiebant, quæ præsertim placere se studebant amatoribus, Cincinni crines intortì, & calamistrati. Dicuntur item cirri, quasi in circum contorti. Die Frauen oder gefrümtten Haar. Martial. annulos, Claudianus orbes. Pla. cinnos appellat Antia, sunt pili à fronte propendentes. Antia, inquit Festus, muliebres capilli demissi in frontem appellati ex greco videntur. Quod enim contrà, illi ἀντὶ dicunt. Dicuntur & caprone velut à capite prone. NEMO

QUIS

quisquam.) Nemo quisquam, nemo homo, nemo unus, nemo unus vir, veterum scriptorum sunt, quorum testimonia producit Cardinalis. Ulciscar te.) duobus modis hic sermo explicatur : pœnas reposcam à te, & ab alio reposcam propter te, seu tuo nomine. Adversus benemeritos) Hæc particula non solum significat contra, verum etiam erga : id est, tam in bonam, quam in malam partem, Cicer. 2. Off. Utendum est excusatione adversus eos, quos invitos offendas, quacunque possis. Ad Att. lib. 12. Ep. 9. Blandus adversus aliquem. Locos alios prætereo. Festus, adversus contrarium significat, aut erga. In omnem vitam, &c. Ich will euch dermassen tractiren/dasß ihr an mich euer Lebenlang gedencfē solt.

PROGYMNASMA QVINTVM.

Accusationes.

HIERONYMUS, FELIX, MAGISTER, ALEXIUS, PANTALEON, BERNARDVS, EVARISTVS, GERVASIUS, CYPRIANVS, DAVID, JONAS.

HIERONYMUS. Papæ, quid tu, audacissime, locum alienum occupas? F. Alienum? H. Ita loquor, alienum. F. Tuumne?

ne? *H.* Meum inquam. *F.* Non est hic locus tuus. *H.* Cujus est? doceme. *F.* Meus. *H.* Age si quid agis. *F.* Quid ego agam? *H.* Restitue meum mihi locum, quem involasti. *F.* Si tuus sit, restituum. Aufer hinc jurgium, si sapis, *H.* Præceptor, iste mihi injuriam infert. *M.* Quid illic clamoris exoritur? *H.* Felix, dum ego aliquanto post tempus venio in scholam, impudenter vendicavit locum meum. *F.* Falsò me accusat, teneo locum meum. *M.* Quid tu ad hæc? *H.* Quia honoratior est locus, idcirco me absente ausus est in alienam possessionem irruere, *F.* Non irruì. *H.* Irruisti: restitue debitum. *F.* Nihil debeo. *M.* Dirimam litem. Meridianis horis parati instructique ad concertationem eritis. Tum si tu Felicem, Hieronymem, disputando viceris, infimo ipsum loco, propè januam collocabimus, ut ei tutelam gerat, & humilietur, qui se novo Exemplo exaltaverit. Sin ipse te superârit, retinebit hunc locum: quoniam te dignior omnium punctis censebitur, qui hic sedeat, & justè eum repetere non poteris, mea quidem sententia. *F.* Æqua conditio. *H.* Non detrecto hanc pugnam. Commutabo tibi nomen hodie, si vivam, ut pro Felice infelix vocêre. *F.* Minas tuas floccipendo. *M.* Quos ego post tergum meum confabulantes audio? Heus quinam modò inter se confabulati sunt?

A.

A. Pantaleon & Bernardus. *M.* Linguati pueri, quare non silentio ediscitis, quæ mox recitetis? *A.* Non sumus inter nos fabulati. *M.* Estis, & diu satis. *B.* Reverà non garrivimus. *M.* Quid fuit igitur? *P.* Interrogabam nonnulla Bernardum, quæ minus intelligebam. *M.* Quare? *B.* In Catechismo. *A.* Hoc se facere simulabant illi quidem, verè autem de suis quibusdam nugis sermonem miscebant. *P.* Te tam audacter asseverare? *M.* Hem astutiam: fateturne rem Alexius? *B.* Certè hic minimè. *A.* Convincam vos argumento palàm: etenim sententias quasdam retineo de sermunculo vestro, *M.* Premit adversarius. Fateamini quod res est, & culpâ vos solvam. Si pergitis inficiari, virgas cernitis: ijs non tam obruptum silentium, quàm ob mendacium tangam vos usque ad necem. *B.* Fatemur: de prandio hesterno, in quo simul accubuimus, colloquebamur. *M.* Cavete, alioqui pessimè cœnatos dimittam. *E.* Est quod exponam, Præceptor. *M.* Expone. *E.* Heri Gervasius & Cyprianus se convitiis alternatim confectabantur, vicissimque pugnis se onerabant egregiè. *M.* Vidistinè? *E.* Vidi, cùm fortè fortuna in eos ambulans incidissem. *M.* Quo tempore? *E.* Haud multò pòst, quàm solutæ sunt scholæ. *M.* Quo in loco? *E.* In publico, ante domum

domum Cypriani. Mirabantur prætereuntes, & consistebant. Quin his auribus audiui, qui dicerent: ô pueros malè moratos. Utinam aliquis magistro rem indicet, ut is ambobus pro dignitate stipendium numeret. *M.* Tantùmne est? *E.* Tantum. *M.* Facinus improbum. Surgite & prodite in medium bellicosi homuli. Hancine disciplinam aut à parentibus vestrīs, aut à me percepistis? hæccine vos flagitia consciscere? contumelias intorquere, & obserere pugnis sodales suos? *G.* Coegit me Cyprianus. *C.* Tu me coëgistī. *M.* Utrumque nequitia sua coëgit: ambo furore & amentia impulsī ab officio discessistis, de hoc nulla est quæstio. Me tamen cogitis vobis pro isto conflictu mercedem liberalem, præsentī, & probatā pecuniā tribuere. Expedito mihi virgam, Evariste, de virgis melioribus, actutum. *E.* Curabitur. *M.* Quæ porro controversia conflavit hoc duellum? *G.* Irridebat me suspensō naso Cyprianus; quodd per caligas indusium pendebat, & risu pænè emoriens, multis qui fortè circumstabant audientibus: En, inquit, iste tam valde cibum voravit, ut ipsos quoque mappas deglutiverit. *M.* Magna verò, & sine dubitatione intolerabilis injuria. Cur ad Sartorem reficiendum non deportasti? *G.* Non adverti esse lacerum. *M.* Non adverti. Sat argu-

argumenti, te morum civilitatem non attigisse vel extremis digitis. Adrusticanos cum isto Gervasio, qui cum urbanus sit, urbanum nihil habet. Jam, quas tibi contumelias imposuit? C. Nebulonem, & proditorem me appellabat. M. Quibus tu Gervasium epithetis contra cohonestasti? G. Subulcum & asinum me nominabat. M. Hoc fuit tuis cecinisse: deinde extemplo secutum est praelium, ventum ad manus, contudistis alterutrum: nonne? G. Factum, heu. C. Ac nisi me in pedes dedissem, cerebrum mihi diminuisset: sic iracundiâ, & furore exerferat. M. Ego, ut magnificus imperator, istis duobus tam strenuis bellatoribus propter generosissimam velitationem dabo congiarium. Et quia Gervasius ob causam leviolem tantoperè non debuit excandescere, dabo illi majus. Te quoque docebo, Cypriane, hujusmodi scurrilibus jocis & in tempestivâ dicacitate abstinere de cætero. Ite, & ad præmia capienda resolutis ligulis vos comparete. P. Præceptor, Alexius pingit. M. Alexi, quid facis? A. Nihil. M. Nihil? Ac jam faciam tibi aliquid. Exhibe chartam. A. Nihil est. M. Ostende, sine mora. A. Quæso. M. Videam. O Alexi, ecquando in ludum pictorivisti? quàm graphicè adumbras canes & cervos? suppose sinistram ferulæ: suppose, ecquis audis?

audis? *A.* Ah, ah. *M.* Concerpito. Si rursus deprehendero pingentem, scis, quid tibi depicturus sim? *A.* Scio. *D.* Præceptor, licetne pauca? *M.* Quid dicturus? *D.* Jonas non habet librum. *M.* Ubi est liber tuus? *I.* Amisi. *M.* Sic cine rem tuam custodis? domine, an in schola, an in via? *I.* Nescio. *M.* Quæ sivisti? *I.* Tanquam si. aciculam quærerem. *M.* Nisi tu ante noctem repereris, cras in te exemplum edetur, ut ne quis deinceps perdat libros suos.

NOTÆ.

AGE, SI QUID AGIS (Thust du es/so thu es. AUFER HINC IURGIIUM. Hader nit/bist du gescheld. MERIDIANIS HORIS) *A.* meridiæ fit meridianus. Mittågig. Inde antemeridianus, & postmeridianus? quo utitur quidem Cic. sed mavult tamen promeridianus in Orat. UT EI TUTELAM GERAT] Daß er Thormartl sey. NOVO EXEMPLO) Aufß ein neue Weiß. OMNIUM PUNCTIS) Einhelliglich. De punctis in ferendis suffragijs dictum annotat. vol. prim. FLOCCIPENDO) idem quod floccifacio. Ich gib nicht einen Schnips / oder ein Härle darumb. Elocus ein Glocken oder Loosen wolle. LINGUATI PUERI) Ihr geschwåkige Buben / Oder / Ey wie habt ihr so gelöste Zungen ihr Lecker / ihr Klappermauler. Contrarium elingues. Corn. Fronto. Elinguis habet quidem linguam, sed usu ejus caret.

ret: elinguatus amisit. Bilinguis. Der jetzt weiß/
 jetzt schwarz sagt / ein Betrieger. Item qui duas
 linguas novit. Premittit Adversarius) Fremere
 absolute; valet interdum, quod in disputationibus
 barbarè dicitur, dare instantiam, seu instare. Cic.
 Tuscul. Hoc premendum est etiam atque etiam ar-
 gumentum. Urgere eandem rem habet. Rectè ta-
 men his duobus utemur, cum argumentorum fir-
 mitate, & copiâ alicujus assertionem iterum ite-
 rumque oppugnari declarabimus, ubi illa barba-
 ra non perinde videbunt. Culpa vos solvam) Ich
 wills euch verzeihen. pugnasse onerabant e-
 gregiè) Sie blüeten einander recht schaffen
 ab. Sie balgeten. Pugnus, manus contracta,
 ein Faust / contrarium, palma, manus explicata,
 ein flache Hand. His auribus audiui) Virgil.
 s. Aeneid. vocemque his auribus hausi. Pleonasmus
 hic ad rem confirmandam, ad declarandam, item
 ad effectum est idoneus. Talia sunt, his oculis
 vidi, hac manu tetigi. Duellum) bellum videlicet,
 quo duabus partibus de victoria contendentibus di-
 micatur. Inde & perduellis, qui pertinaciter retinet
 bellum. Festus. Ein abgesagter / öffentlicher
 Feind einer Stadt / oder eines Herrn / oder Für-
 sten. Perduellio criminis ipsius nomen. Unde
 actionem perduellionis alicui intendere. Cic. A-
 pud Liv. lib. 1. Duum viros (inquit Tullus Rex)
 qui Horatio perduellionem judicent, secundum le-
 gem facio. Olim tamen perduellis non aliud sona-
 bat, quàm nunc hostis. Cic. 1. Offic. Suspenso
 naso)

nasos) quod graeci *μωκτιγίζειν*, naso corrugando subfannare & irridere quempiam, latini, naso suspendere, Hor. sat. lib. 1. & 8. lib. 2. Einen verhöhnen. Aliter, Naso quempiam, aut adunco naso suspendere, est simpliciter irridere, quod qui adunco naso sunt, irrissores habentur, & quod irridet, id verò ut lance quadam, sic naso suspendere, ac ponderare videntur, Turn. lib. 4. cap. 9. Nasutus. Der ein grosse Nasen hat / oder ein Klugel / einer der jeo des Ding wol außdecken kan. Hinc nasutulus. Ad rusticanos) Zum Pflug mit dem Gervasio, ein Glegel in die Hand. Velitationem) Veles levis armaturæ miles, quasi voles, à volatu scilicet. Velitatio, ein Scharmügel. Velitari & velitatio etiam ad sermonem transferuntur, & significant iurgari, & iurgium. Dicacitate) Dicax. Zufahren geartet / ein Speyvogel. Dicaculus ein Spey vögelein. Dicacitas, Spottrede / scurrillis dicacitas, Lotterbüßische Spötterey. Cic. 2. de Orat. Duo sunt genera facetiarum: alterum equaliter in omni sermone fusum: alterum peracutum & breve. Illa superior cavillatio, hæc altera dicacitas appellatur.

22. PROGYMNASMA SEXTVM.

Colloquium in Schola.

GEOR-

GEORGIUS, THOMAS.

G E O R G I U S. Oho Thoma, jam ulciscar me. Frequenter abs te accusatus, paria reponam. **T.** Aliquoties accusavi te, non eo inficias: sæpius, nego. **G.** Quare autem vel aliquoties? **T.** Quòd commerueras, & mihi quoque non plus parsum est ab aliis. **G.** Nunquam te læsi. **T.** Imò reum me fecisti. **G.** Nunquam. **T.** Quid est porrò, quòd me cogitas accusare? quid culpæ contraxi? **G.** Scamnum cultello scriptorio conscindis, quod prohibuit Præceptor: & tuum nomen incidis, quod gravius prohibuit, eaque de re flagris alios accepit. **T.** Oro te, tace; cerâ complebo sulcos illos, aut radam lignum, ne appareant litteræ. **G.** Vah consilium callidum. Quid dabis in loco mercedis? **T.** Summissè, ne audiat Magister. Pulcherrimum de globulis meis. **G.** Quot habes? **T.** Septem. **G.** Monstra, si placet. **T.** En. **G.** Sunt elegantes. Facisne mihi copiam eligendi, quem præcipuè probavero? **T.** Facio. **G.** Hunc eligo. **T.** istum eligeres? meo enim iudicio relinquit alterum præstantia. **G.** Non tam aptus est ad manum meam propter magnitudinem. **T.** Ergo istum, paullò minorem. **G.** Sine tentem. Nimium parvus est. **T.** Retinebis igitur, quem primum

C 2

omni;

omnium sumpseras. G. Ita faciam. Quàm venustè nigro alboq; distinctus, venulas quasdam ostentat; Emistine, an lucro acquisisti? T. Lucro. G. à quo: T. à Leonardo, nostri vicini filio, qui cum persæpe ludo. G. Si tam scitè factis abundat globulis, provocabo illum ego similiter ad certamen. T. Vix aliquando vincitur: peritissimus enim huius scientiæ puer est. G. Et me lusorum non ultimum esse cognosceret. At, at, comprimamus orationem: Præceptor de cathedra descendit; ne colloquentes inveniat, & ad poenam vocet. Profectò haud multum abest à nobis infortunium.

N O T Æ

PAR REPONAM) ich will gleiches umb gleiches geben. Non eo inficias) Ich bekenne es / ich will es nit verneint haben. Reum me fecisti) me accusasti. Quid culpæ contraxi?) Was hab ich dann gessen? Hac item omnia latinè & ornatè dicimus. Culpam commeneri, committere, culpa se contaminare, culpam esse in aliquo, esse in culpa, culpa reum, vel affinem esse, culpam suscipere, culpam residere, habere, consistere in aliquo, culpam sustinere, culpa teneri. Contraria sunt abesse à culpa, vacare, carere culpa, culpam abesse ab aliquo, extra culpam esse. Flagris alios accepit) Varios loquendi modos ab hoc verbo, accipio, profectos

fectos enumerat Cardinalis. Bene, male aliquem accipere, vulnus, plagam, cladem, dolorem, conditionem, &c. Oro te) Orare antiqui usurpant pro agere, Ennius. Fac verò, quod tecum precibus pater orat, Cic. 3 Offic. ut eam amici causam esse malit: ut oranda litis tempus, quod per leges liceat, accommodet. Hinc & ij, qui Reip. mandatas partes agebant, oratores dicti. Virgil. lib. 11. *Æneid.* Centum oratores prima de gente latina: Ire placet: Festus. Nonius. Vah Consilium callidum) Ein rechteß Buberbössel. Venulas quasdam) Vena dicta, eò quòd via sint natantis sanguinis, atq; rivi per omne corpus divisi: quibus universa membra irrigantur. Isidor. lib. 11. c. 1. Sanguis per venas in omne corpus diffunditur, sicut spiritus per arterias. Cic. 2. de nat. Deor. per metaph. origenes metallorum. Inde venæ auri, argenti, æris. Item fibræ in herbis & lapidibus, die Striche/ die Adern. Folia plantaginis sunt venosa, Die Wegwariblätter haben vil Striche/ oder die seynd ådrig. Præterea pars intima, & ratio rei. Cic. 1. Catil. Periculum autem residebit, & erit inclusum in venis, atque in visceribus Reipub. 1. de Orat. Teneat oportet venas cuiuscunque generis, ætatis, ordinis. Haud multum abest &c. Wir werden den Streichen faum entgehen. Das Unglück ist uns auß dem Rücken / oder auß dem Halß.

35. PROGYMNASMA SEPTIMUM.

Mutatio calami.

CONRADINVS , PIGMENIVS.

CONRADINUS. Da mihi, oro utendum calamum. **P.** Nullos habeo calamos hodie, quos tibi dem mutuos. **C.** Thecam plenam apud te vidi. **P.** Per somnium fortassis. Sed dicam uno verbo rem totam: nullos habeo, quos tu commodatos retineas. **C.** Quæ tam mala mens in hanc te suspicionem impellit? tam perversè de me existimas? eho, nondum nôsti mores meos! verùm ne sis in mora, da mutuum calamum. **P.** Ubi tui? **C.** Meliusculos reliqui domi, deteriores portavi mecum per imprudentiam. **P.** At tu meum quoq; disperderes, aut nimium premendo, aut in ipso intinctu ad fundũ atramentario allidendo videlicet. **C.** Leviter ducam per chartam, sensim intingam, salvâ cuspide. **P.** Multane descripturus: Tantummodò versus aliquot, à Præceptore post horam explanandos: ut nimirum glossulas interserere queam: nam retinere eas non possum ob tenuitatem memoriæ. Si quid mutuaberis à me, seu papyrum seu librum, seu quid aliud, dabitur mutuum

tuum haud gravatè. P. Ecce tibi probatum calamum, quem dono, tuus esto. C. Multum te, mi Pigmeni, de isthac liberalitate amo. Experiar. Profectò idoneus est si quis alius, ad decorè formandas litteras.

N O T Æ.

Calamum) Calamus propriè gracilis arundo, Ein Rohr. Apud Virgil. in Bucol. pro fistula. μεταχυμικῶς, ein Rohrpfeiffen. Dicitur & calamus virga visco illita, ad aves capiendas, Die Leimspindel. Adhibetur etiam pro eo, quod dicimus, Schreibfeder. Per somnium. Es wird dir etwan getraumt haben. Tam mala mens) de hoc annot. 1. Vol. Nondum nōsti mores meos?) Lieber / kenneſt du mich noch nicht? Glossulas) Glosse Aristoteli in poëtica sunt minus usitata, & obscuræ voces, qua glossemata Fabio lib. 1. c. 8. Idem Fabius lib. 1. c. 1. glossas vocat interpretationem lingue secretioris, id est expositionem verborum obscuriorum. Inde glossographi, qui à latinis glossularij, & glossematarij, &c. De isthac liberalitate amo.) Dank dir Gott zu tausentmalen / mein si ommer Pigmeni. Id est, ob hanc liberalitatem. Cic ad Att. lib. 7. De Raudusculo Numeriano multum te amo. Ad Q. F. De mancipijs. quod mihi polliceris, valde te amo. Teren. Eunuch. Ecquid nos amas de fidicina isthac?

36. PROGYMNASMA
OCTAVUM.*Frustratio petiti atramenti.**SIMPICIUS ZEPHERINUS.*

SIMPLICIUS, Magnum apud me beneficium poneret; qui pauxillum atramenti in vasculum hoc meum, cuius linteolum penè exaruit, infundere de suo dignaretur. Si gossipium, aut tomentum imposuisses, & calamos intingendo corripuisses, & jam pridem atramento caruisses. Tu Zepherine, quoniam circumfers atramentarium instar lampadis aut mortarii vastum & amplum, ne deneges mihi ad incidas redacto, quàm summissè peto, stipem, seu eleemoly-nam Z. Vix quarta pars horæ præterit, cum alius idem quoque me poposcit: & dedi. Nunc si tibi similiter dederò, veniet tertius, deinde quartus, deinde quintus, ita me exarmabitis omnino, & mendicitatem mihi afferetis S. Non veniet, interpono fidem meam. Z. Quis scis? S. Vidi cum intingerent calamos, referre eos ex atramentariolis madidissimos. Z. Quin aquam infundis? S. Exeundum esset à schola, currendumque ad fontem in forum propter sex septè aquæ guttulas. Z. Inspue. S. Linguam nimis sic-

ficcā gero. Da si quid das, & si vis dare bis, da citò semel. Z. I, aliam quercum excute, aliunde exora, quo indiges: atramentum hoc mihi coxi, non tibi. S. Saltem da mutuum, si non vis gratuitò, rem tantillam. Z. Pergin aures tundere? abi hinc. S. aliquando tu etiam egebis aliquo, tum accedito ad simplicium, par pari refert. Spectate hujus Zepherini inhumanitatem & avaritiam. Ego te pro istis factis mactabo infortunio.



N O T Æ.

SI gossypium aut tomentum) Hätte ich werck/
 Wolle/ oder ein Häderlein darein gethan. Ad
 incitas redacto) *Redacti ad incitas dicuntur, qui-*
bus ad manticam res rediit, quibus nihil est reliqui.
Germani, Er ist an den Bettelstab gerathen. Er
hat nicht das liebe Brodt zuessen. Stipem) Stips
est pecunia, quæ in mendicos confertur. Stipem co-
gere, colligere. Das Almosen samblen. Exar-
mabit is me) Exarmare, Behrloß machen. Le-
gitur etiam armare navem. Sunt & scholasticorum
quædam arma, de quibus actum dialogo 23. vol. pri-
mi. Exarmantur fere, cum ipsis dentes excutiuntur,
ungues amputantur, atque ita demum perdoman-
tur, & mansuescere coguntur. Mendicitatem mihi
 offeretis) Ihr werdet mich zum Bettler ma-
 chen.

machen. Aliam quercum excute) Klopff
an vor einer andern Thür. Sic importune,
aut saepius mutuum petentes repellamus - atque ad al-
ios sollicitandos Precibus mittemus. Maßtabo
te infortunio Ich will dir einmahl darumb loh-
nen. Maßtus exponit Festus, magis auctus. Tra-
ctum à sacris, inquit Isidor. lib. 10. quoties enim thus
aut vinum super victimam fundebatur, dicebat,
maßtus est taurus, hoc est, cumulata est bestia, & ma-
gis aucta. Maßtare ergo quempiam damno, lau-
dibus, &c. est illum his rebus augere. Plut. Cur-
cul.

*Non edepol, nunc ego te mediocri maßto in-
fortunio. Et Trinum.*

*Ego ob hanc operam argentum accepi, te
maßto infortunio.*

38. PROGYMNASMA NONUM.

*Comparatio nominum, Verborumque
conjugatio.*

ELIAS, ARNOLDUS.

ELIAS. Demus finem huic colloctioni
temporiùs, extemplo coràm aderit Præce-
ptor

ptor, exacturus quæ heri reddenda imposuit.

A. Quid ergo factu opus est? *E.* Meditemur adjectivum per accidentia, perque tres gradus,

& tria genera. *A.* Hoc agamus. Quod erat illud? *E.* Benignus. *A.* Declinemus in casus.

E. Quoti ordinis? Utile & neutrum sunt secundi, muliebre est Primi. *E.* Cujus speciei.

A. Primitivæ. *E.* Figuræ? *A.* Simplicis. *E.*

Quotuplex est figura? Triplex: simplex, composita, decomposita. *E.* Dic nominandi casum.

A. Benignus, benigna, benignum. *E.*

Comparativum *A.* Benignior, benignius. *E.*

Cur non sunt hic tres voces ut in positivo? *A.*

Benignior est generis communis. *E.* Da superlativum.

A. Benignissimus, benignissima, benignissimum. *E.* Ut habet in genitivo;

A. Benigni, benignæ, benigni, benignioris, benignissimi, benignissimæ, benignissimi. *E.*

Cur est unica vox in comperativo? *A.* Quia neutra in us habent oris.

Dativo, benigno, benignæ, &c. *E.* Iam tu interroga me de verbo quod conjugandum erat.

A. Commendo erat. *E.* Isthuc ipsum. *A.* Si quis didicit Amo, non poterit errare in Commendo.

E. Nihilominus interroga. *A.* Indicativo præsentis? *E.* Commendo, commendas, commendat.

Plurali numero, commendamus, commendatis, commendant. *A.* Pro certo credo te nunquam lapsurum. Verum hæc facilia sunt: si anomala inflectere & conjugare

just-

jusserit, tum sudabimus. *E.* Id forsitan hodie futurum est. Profectò cum conjugarem, nudius tertius Odi, multum id verbi oderam: quia cum sit defectivum, faciebat, ut deficerem. *A.* Recordatis, opinor, quemadmodum me vexabant infelicia heteroclita, & comparationes anomala. *E.* St: auditur horologium: tussit, screat ante januam Præceptor, parcamus voci.

NOTÆ.

Verborum conjugatio) *Varro & Fabius, etiam cum de verbis est sermo, tum declinationis nomine, tum declinandi verbo uti solent: ut sint ita verborum declinationes, & rectè proinde dicamur declinare verba. Notatum ab Emanuele, Alvaro, exquisita ac rara diligentia Grammatico. Extemplo) sine mora, statim, repente, è vestigio, continuo, ex tempore, mox, fluch! / behend / unverzüglich. Coram aderit) Adesse, cum aliud nihil sit, quàm præsentem esse, tamen principes latinitatis, quandoque coram vel præsentem, quandoque utrumque ei verbo addebant. Plaur. Mostell. Adsum præsens presenti tibi. Cic. pro domo sua. Adest præsens vir singulari virtute. Virg. I. Æn. coram, quem quæritis, Adsum, Cic. in Ant. Coram aderit præsens tibi ipse. Meditemur adjectivum) de verbo meditor scripsi quædam annotat.*

vol.

vol. primi. Nominandi casum) Casus à veterioribus Grammaticis etiam sic vocari solent; Nominandi, sive rectus (quæ etiam positio nominis dicitur) gignendi, seu generandi, seu patrius, dandi, accusandi, vocandi, auferendi. Item tertius, quartus, quintus, sextus.

PROGYMNASMA 453

DECIMUM.

Nomenclatura.

MAGISTER, CLEMENS, LIBERIUS, DONATUS, pueruli.

MAGISTER. Vix dum exactis sideribus dies se mundo reddidit, cum vos puerorum flosculi ante alios omnes huc intrò pedem infertis. Quinam cum prima luce potuistis expergisci? C. Mandatu matris famula nostra indies me expergefagit, quanquam hodie maturius præter morem. L. Ast ego nunquam non sponte mea, & invocatus, ac ferè semper bene manè consuevi surgere. D. Ego etiam, Præceptor. M. Res difficilis ad credendum: pueri quippe, quibus sopore nihil est amicius, nihil dulcius, pro more non habent ultrò ac per se destrato surgere. D. Certè surgo, expergafactus à nemi-

nemine. *M.* Ecquid jentastis? *C.* Ita *L.* Dum offa coquitur, visum est nimis longum: quapropter relicto jentaculo, huc approperavi quàm maturrimè. *M.* pulchrum in hac ætatula facinus. Quid si ego darem nunc tibi jentaculum; *L.* Cum nihil sit tibi, quid dares; *M.* Quo nihil edis libentius. *D.* Mihi etiam Præceptor. *C.* Et mihi, obsecro, *M.* Nimium satur fieres altero jentaculo. *C.* Eja, quæso. *M.* Liberi, si promptè, & nunquam inter sistendo memoriter recitaveris, quæ heri nomina tibi ediscenda præscripseram, ecce istas septem ficus, cum hisce amygdalis præmium tolles. *D.* Ego quidem nomina mea teneo, ut qui perfectissimè. *C.* Ego, ego mea referam memoriter. *M.* Liberius est primus: eum si memoria tetellerit, tum vos duo de isthoc honorario in certamen venietis. Sed cuius ordinis sunt tuæ voces? *L.* Rerum cælestium. *M.* Tuæ Cemens? *C.* Dignitatum & munerum Ecclesiasticorum. *M.* Tuæ autem Donate? *D.* Dignitatum functionumque civilium. *M.* Incipe. *L.* DEUS Pater, DEUS Filius, DEUS Spiritus sanctus. Sacrosancta Trinitas. Numen, Divinitas, Creator, Salvator, Servator, Dei Mater, Deipera Virgo, Dei Genitrix, Calices, Calicolæ, Divi, Sancti, Beati, Angeli. Archangeli, Patriarchæ, Prophetae, Apostoli, Martyres, Confessores, Virgines, Viduae, Innocentes, cælum, sol,

Iol luna, stella, astrum. *M.* Num intelligis.
 quæ singulis subjecta sit notio? *L.* Optimè,
 imo. *M.* Qui sunt cælites? *D.* Die lieben Heiligs-
 gen. *M.* Archangeli; *L.* Die Erh. Engel
M. DEI Mater; *L.* Die Mutter GOTTES.
M. En accipe munusculum, & comede. Tu
 Clemens; edic tua. *C.* Quid erit Præmii; *M.*
 Si omnia, & ea serie, qua se consequuntur, red-
 das, erit quod dem tibi non omnes ficus absu-
 met Liberius. Si perperam, neque tunc indo-
 natus abibis. *C.* Pontifex maximus, Patriarcha.
 Cardinalis, Archiepiscopus, Episcopus, Præsul.
M. Quid? hæres? Antistes, Abbas. *C.* Anti-
 stes, Abbas, Cœnobiarcha, Monachus, Concio-
 nator, Ecclesiastes. *M.* Quæ est vis Ecclesiasti-
 cæ? *C.* Eadem, quæ Concionatoris. *M.* Quid
 ergo est Concionator? *C.* Ein Prediger. *M.*
 Perge. *C.* Parochus, parochus: *M.* Paro-
 chus, parochus: tene bis labi? Sacerdos.
C. Sacerdos, Diaconus, Aedituus, sacra Vir-
 go, *M.* Cetera ubi sunt? *C.* Non iussisti plu-
 ra. *M.* Haud recitasti, ut cupiebam. Tu
 melius Donate. *D.* Imperator, Imperatrix.
 Rex, Regina, Monarcha, Princeps, Dux, Co-
 mes, Baro, Dynasta, Heros, Heroïna, sive He-
 rois, Præfectus è cubiculis, à pedibus, à pocu-
 lis, apparitor. *M.* Qui sunt isti? *D.* Die Kämmer-
 ling/die Lackeyen/die Credenzer/die Stadtfnecht.
M. Cape has quatuor ficus, & confestim in ven-
 trem

trem absconde. D. Ut præcipis. M. Sedete
suo quisque loco, & quæ, adhuc præscripsero,
celeriter ac naviter nomina ediscite. L. Etiam.
Ut sapuerunt tibi ficus Clemens? C. Præceptor.
Liberius me irridet.. L. Commovi: .M Non
impunè feres.

N O T Æ.

Sideribus (Stella est qualibet singularis, Ein
Stern. Stellula. Ein Sternlein Sidus ex stellis
pluribus simul constat, græcè ἄστρον, ein Gestirn. Ut
pleiades, Hyades, Orion &c. Verùm hæc tria si-
dus astrum, stella, auctores, & Præsertim poete, con-
fundunt. Sidera dicuntur etiam signa, quòd aliquid
significent. Ut libra æquinoctium. Varro lib. 6. Sic
aries, taurus, cancer, &c. Mundo) Mundus ap-
pellatur cælum, terra, mare & aer, & definitur à
Tullio 2. de nat. Deor. quasi communis deorum atque
hominum domus, aut urbs utrorumque, dictus est à
perfecta absolutâque elegantia, ut à græcis orna-
menti nomine κόσμος, Plin. lib. 2. c. 4. Mundus mu-
liebris, cultus & ornatus mulierum, Weiber Ge-
schmuck. Puerorum fosculi) Vide annot. vol.
primi. Cum prima luce) In der Morgenröth/
oder in der Frühe. Me exp. rgef. acit) Experge-
facio, Ich wecke auf. Expergiscor, expergesco,
Ich erwache: Cic. Ego somno solutus sum. Exper-
rectus, expergefactus, der aufwachet. INVO-
CATUS

Catus) *Id est, non vocatus. Sic Plautinus parasitus in cap. ait se solere invocatum esse in convivio. Ma-*
ne) *Bene manè, bene multi, Cardinal. Cælum*)
Qui à græco κοῖλον concavum deducunt hoc nomen,
per æ diphthongum rectè scribunt. Sed verior est
Plinij sententia lib. 2. c. 4. Cælum quidem haud du-
bie, inquit, celati argumento diximus, ut interpre-
tatur, M. Varro. Isidorus lib. 23. c. 4. Celum voca-
tum est, eò quòd tanquam celatum vas impressa lu-
mina habeat, stellarum veluti signa. Nam celatum
dicitur vas, quod signis eminentioribus refulget. A
celando igitur cùm sit, primâ diphthongo scribemus.
Intelligitur hoc nomine aër quoque. Cic. 2. de nat.
Deor. Qui terras incolunt eas, in quibus aër sit ra-
rus ac tenuis, quàm illorum qui utuntur celo crasso
atque concreto. Sacra Virgo] Inepti sunt, qui D E O
dicatas virgines appellant Vestales. Commovi)
Ich hab ihn auß der Wiegen geworffen. Non im-
punè leres) *Ich will dich wol finden will dirs in*
ein Wächlein trucken.

PROGYMNASMA UNDECIMUM

Iterum Nomenclatura.

AD ALBERTVS, JOLOCVS.

D

ADAI.

AD ALBERTUS. Visne Jodoce, quemadmo-
 dum tu me consuisti alicujus rerum generis
 interrogare nomina, sic ego vicissim aliquando
 te interrogem? *I.* Volo. *A.* Quænam ergo re-
 ctissimè complexus es animo? *I.* Musica. *A.* Re-
 cense primo loco instrumentorum musicorum
 appellationes. Sed majus industriæ tuæ docu-
 mentum dabis, si ego germanicè & permixtè
 nominavero, tu inde latinè nomines. *I.* Utro-
 que versum haud imparatum offendes. *A.* Pau-
 cken/oder Trumel. *I.* Tympanum. *A.* Harpff.
I. Cithara. *A.* Geig. *I.* Chelys. *A.* Hack-
 bret. *I.* Sambuca. *A.* Imò sambuca, rite au-
 dita recordor, significat ein Holderstauden. *I.*
 Nequaquam: sambuci est illa notio, non sam-
 buca. *A.* Geigenbogen / Hackbretholz. *I.* Plec-
 trum. *A.* Zinck / Orgel / Laut. *I.* Cornu, or-
 gana, testudo. *A.* Lenn. *I.* Lyra. *A.* Pfeiff.
I. Fistula. *A.* Posaun / Schwebelpfeiff / Tromet.
I. Buccina, tibia, tuba. *A.* Enumera nunc,
 servato, quem ego secutus sum, ordine artificū
 feu musicorum nomina. *I.* Faciam in quibus
 potero, quorum meminero. *A.* Quod dederis,
 eo contentus ero. *I.* Tympanista, citharædus,
 chelyus, seu *χαλυνδρος*: dixit enim Magister,
 subiicienda Græca, cum Latina defunt, quando
 innumera sint Græca, quæ Latina jam, velut
 usurpatione putentur. *A.* Verum prædicas. *I.*
 Cornicen, organista vulgò, latinis, qui orga-
 nis

nis canit: sicut dicimus aliquem canere fidibus, Etiam organicus. Lyricen, fistulator, buccinator, aulædus, seu tibicen; tubicen. A. Restant ne alia quædam vocabula ad musicen spectantia, nec ita abstrusa, ut diapente, & huic similia? I. Restant. A. Dic. I. Lingna tibiæ: Das Zünglein an der Pfeiff. Fides, unde fidicen ein Septenspiller. Verticuli, die Regel / damit die Septen gespannt oder abgelassen werden. Cantor, ein Singer / Psalteria, ein Singerin / Choraules, der zu Tanz macht / propriè, mit der Pfeiffen. Harmonia, das Wollauten des Gesangs / Pausa, das Stillhalten im Gesang. Cetera tutè, si voles, à magistris disciplinæ hujus petas. A. Polles memoria Jodoce. Oblonemus famem parum inambulando, & de rebus ludicris sermones cædamus usque ad cœnam: tantum quippe spatij cessionis Magister indulsit.

N O T Æ.

VOLVO] *Observare studebunt pueri, quemadmodum nititè ac Romanè respondeant, cum interrogantur, utrùm quippiam velint, an nolint: nec semper his duabus vocibus, ita, non, suam egestatem prodant. Ergo si volent, hasce particulas adhibebunt. Etiam, maximè, imò, libenter, sanè si placet, quidni, omninò; planè, prorsus, &c. Si nolent, hasce: Nequaquam, neutiquam, nolo profectò,*

minimè omnium, minimè gentium, nullo modo, minimè verò, non placet, &c. vis mihi colludere Antoni? etiam. Placet ne considerare? placet, immò. Tuàne ope implorantem me dignabere? maximè verò. An tu Praeceptorem dissolutum optas? minimè gentium. Vellēsne haeticorum lectitare libros, si potestas fieret? nollem profectò. Subijcienda græca]
Quintil. l. 1. c. 5. cum verba peregrina ex omnibus propè gentibus in linguam Romanam immigrasse docuisset, addit. Sed hac divisiō mea ad Græcum sermonem præcipuè pertinet: nam & maxima ex parte Romanus inde conversus est, & confessis quoque Græcis utimur verbis, ubi nostra desunt, sicut illi à nobis nonnunquam mutantur. Usucapione)
Usucapionem jurisconsulti definiunt, acquisitionem rei per usum legitimi temporis jure civili institutam. De hoc vocabulo disputat Gellius lib. 7. cap. 10. postulâtque usucapio dici, in quo à nonnullis reprehensum invenio: non enim usus capitur, sed res per usum: hoc est, per longam & continuatam possessionem. Usucapio igitur, Ueberkommen / oder Eigenschaft eines Dings / durch langen Brauch und Besizung erlangt. Hinc usucapare, & capere usu. Fidibus canere]
Sic dicimus, aliquem docere fidibus, subaudientes ludere, seu canere. Einen lernen auff der Lauten schlagen / oder Geigen. Est doctus fidibus, cujus loco ineptè latini, ipse est egregius Lautanista. Ipse scit bene pulsare testudinem. Non tamen malè, pulsare testudinem, citharam,

nam, fides, chordas, nervos. Virg. 6. Æneid. de Orph.

Nec non Threicius longa cum veste sacerdos

Obloquitur numeris septem discrimina vocum,

Jamque eadem digitis, jam pectine pulsat eburno.

Etiam organicus] utitur Lucretius 5. & 3. ubi a-

ctionem ipsam pulcherrimè exprimit:

Ac Musea melo per chordas organici quæ

Mobilibus digitis experge facta figurant.

PROGYMNASMA 84. DUODECIMUM,

Temeraria suspicio.

BURKARDVS, ALIPIVS.

BURKARDUS. Me infortunatissimum. Nullus dies abit, quin amittam aliquid, nunc atramentariolum, nunc papyrus, nunc libellum aliquem, nunc calamum, ut in præsens. Schola ista plena furum, nec poenarum ullus jam hic est metus. *A.* Ne tu nos tam inconsultò in crimen vocaveris. *B.* Aliquem vestrùm mihi surripuisse calamum oportet. *A.* Quis scis te attulisse? *B.* Quis sciam; nonne hoc litterarum paulò antè exaravi? *A.* Utere alio interim, dum priorem recuperes. *B.* Nec unum præterea mecum attuli. *A.* Suadeo ut in posterum feras semper tres, aut quatuor, *B.* scilicet ut sit quod tu semper possis

avertere. *A.* Libentiùsne tu cum malo quiescis, an sine malo, si copia est? *B.* Quis potuit clepsisse, nisi qui mihi sedet proximus? *A.* Quis ergo? Joannes tibi à dextris non assidet, sicut ego à sinistris? cur non potiùs illum, quàm me accersis furti hujus? *B.* Joannem novi, mallet spoliari suis, quàm minimum quippiam sublegere de meis: dissimilis tui est. *A.* Certè dignus es virgis *B.* Tace de virgis: quare me his dignum deputas? *A.* Quia de me falsum per impudentem audaciam, sine teste, sine argumento pronuntias. *B.* Hei, utinam haberem calamum meum: quem eo molestiùs amitto, quòd tertium jam mensem usus sum: adeò bonus & firmus est. *A.* Quid si reddidero tibi calamum tuum? *B.* Qui reddit, abstulit: atque hoc est, quod mihi dudum videbatur. *A.* Non est hoc semper consequens, inepte. Tu tibi abstulisti. *B.* Quomodo? quis post hominum genus natum sibi quidquam abstulit? *A.* Quia super auricula, ut mos obtinet, reposuisti, postea eo oblitus: quòdque non amiseras, quæsisisti, & alios furatos putavisti. En tibi tuum optatissimum calamum; deinceps quoties amiseris, auriculam dextram interroga priùs, an viderit calamum, quàm de innocentibus mentiare. *B.* Mi Alipi, Gratias ago tibi: ignosce, obsecro, quòd tecum egi suspiciosiùs, atque immodestiùs.

N O T Æ.

AVERTERE) Res dicuntur averti, quæ ab ijs, quorum propriæ sunt, ad alienos transferuntur, aut ab alijs in alienos usus convertuntur. Cicero in epistol. Ne patiare Erotem hereditatem Turianam avertere. Idem in Verrem: Is aversa pecunia aufugit. Etwas entwendenden/enttragen/stehlen. Avertere pecuniam publicam, Aus dem gemeinen Sack stehlen. Latini præterea aversantes, & deprecantes adversum & malum quippiam sic loquebantur: dii omen avertant. Darvor vns GOTT behüte. Das woll GOTT nicht. Cic. Philip. O dii immortales! avertite, quæso, & detestamini hoc omen à Repub. O gütiger GOTT / wende ab solches Ubel von gemeiner Statt. Arcessis furti-hujus) Arcessere est advocare, & accersere. Cic. pro Ros. Amer. Tunc ab aratro arcessebantur, qui consules fierent. Pro domo sua. Cum P. Lentulus, & Q. Metellus me arcesserent in senatum, non venirem? Arcessere argumentum à capite, est ab origine & principio rei argumentum eruere. Rem à capite arcessere, quod barbari, ab ultimo à longè seu nimis altè incipere. Aliquando valet accusare, aut in iudicium vocare. Arcessere quempiam capitis, in summum periculum capitis, aliqua crimine quempiam arcessere, iudicio arcessere. Sublegere] Suchen / gar heimlich stehlen oder abzwacken. Qui reddit, abstulit) aufert, qui dedit: adimit coactus imperio: eripit, qui plus

D 4

valer.

valet. Itaque auferre possumus, adimere jubemur, excipere valemus. Corn. Post hominum Genus natum) Von Anbegin der Welt. So lang die Welt stehet. Illud ab initio mundi, sacris scriptoribus relinquamus, à quibus sanctè vivendi disciplina, non autem purè & ornatè loquendi norma petenda est.

PROGYMNASMA DECIMUM TERTIUM

Somnus in gymnasio.

FABIOLVS, ERASTVS.

FABIOLVS. Rabiosulum te autumo. **E.** Quam ob causam? **F.** Quòd me modò vellicas, modò pugnū in latus meum incutis. **E.** In laneum latusculum tuum. Cur dormitas? non decet hoc in schola. **F.** Mihi sic usus est: tu ut tibi opus est factō, ita facito. Tuâ quid refert? **E.** Meâ quidem aliquantulū, tuâ verò permultū. Nam si te dormire si vero, doctor me quoque ut infidelem custodem supplicio persecuturus est. **F.** Itane est? **E.** Itane est; Etiam dormitator, ita est. **F.** Permite ut dormiam. Quomodo nunc est, aliter fieri non potest. **E.** Istam à Magistro veniam pete. **F.** Irrides? quasi tu dicas;

cas : pete ab atroci cane , ut te mordeat : suâ sponte mordebit. *E.* Ego profectò non feram , non patiar , non sinam , ut dormias : usque , & usque molestus ero : etiam aciculâ , en , te compungam , ut lames , teque ipsum ut forex tuo iudicio prodas. *F.* Heu , mitte me : vicissim indulgebo , si te somniculus corripuerit. *E.* Hanc abs te gratiam nolo. *F.* Tamen. *E.* Jam pronuntianda erit è memoria hesternæ prælectio : excute somnum , frica paululum oculos , & relege , quæ edidicisti. Nisi faxis : à tergo , supra caput , ante oculos vindicta est. *F.* Quid relege ? nihil edidici. *E.* Tum tu ipsa es miseria. *F.* Non exiget à me quidquam hac luce , non enim omnes , id quod scis , quotidie recitare possumus præ multitudine. *E.* Ponamus exigere : quid dicēs ? *F.* Doce tu me , quid dicendum. *E.* Pulchrè dictum. Egone doceam te mendacem fieri ? nihil attraxit funis tuus. *F.* Actum est , verberabor , recitare non potero. Quid ergo proderit mihi , si vigilem ? uno dolore duo peccata expiabo : dormiam rursus. *E.* Dormi , dormi , nihil moror. Si Magister me objurgaverit , narrabo quid fecerim , quid dixerim tibi , quid tu contrà responderis. *F.* Tantumne me expergefacias. Si etiam hodie vapulavero , non moriar. *E.* Quæ tibi verberatio faustè , ac feliciter eveniat , mi Fabiole.

N O T Æ.

RABIOSULUM TE AUTUMO, *Rabies*, Wüt-
 tung/ Unsinnigkeit. *Improba ventris rabies*,
Virgil. 2. Æneid; de lupis esurientibus, Der wüt-
 tend machende Hunger. *Ad homines si transfe-
 ras*, ein greulicher vnd rechter Wolffshunger.
Rabiosus plus est, quam iratus. Rabiosulus. Ein klei-
 ner Wütterer. Ich mein du seyst ein wenig un-
 sinnig. *In laneum latiusculum*] *Lanâ quid molli-
 us? unde metaphora, Laneum, pro valde molli. La-
 na facta, gesponnene Woll / infecta contrarium.*
Rudis lana, Grobe Woll / wie sie vom Schaf
 komet. *Lanificium*, das Wollen spinnen oder
 weben / *Laneum latiusculum*, ein zartes / ein sa-
 mets Seitlein. *Mihi sic usus est*) Es ist mir
 also gelegen. *Supplicio persecuturus*) Er wird
 mich in die Straff nehmen. *Dormitator*)
 O du Sibenschläffer. *Quomodo nunc est*)
 Wie die Sach jetzt beschaffen ist. *Irrides*)
 Ich glaub du spottest mein. *Ridere & irridere*
in eam significationem à veteribus capiebantur,
in quam adulari, & irrisores ac derisores, in
quam adultores, palpones. *Patet ex Terentio &*
Plauto Nannius Miscell. lib. 1. Animadversione
dignissimum est illud Diogenis. Cui cum diceretur:
plures te irrident: at ego, respondit, non irrideor. Id
est, irrisionibus istis nihil moveor, non me contur-
bant, negligo cas penitus. Sinamus igitur irridere,
quibus id libet, nos ne irrideamur, & de animi con-
 stan-

stantia ne discedamus. Idem dicent: multi te laudant: quid, inquit, mali feci: Multitudo verum iudicium non habet. Quasi tu dicas] Es ist eben als wann du sagest. Ut forex tuo indicio) Terent. Eunuchus. Egomet meo indicio miser; quasi forex hodie perij. Soricum [der Spitzmausel] proprium est stridere clariùs quàm murium, vel magis flere pere in radendo. Quem sonum secuti, quamvis in tenebris eos interimimus. Si te somniculus corripuerit (Wann dir ein Schlöfflein zustreichen wird. Nihil attraxit funis) operam frustra positam, non evenisse: quod cupiebatur, hoc adagium significat. A piscantibus, qui sepe hamum inanem retrahunt. Es war zu falt/ es wolt nichts beißen. Actum est) Es ist verlohren / es ist umbsonst. Quæ tibi verberatio faustè &c. Daß dir Gott gesegne/ lieber Fabiole. Gott geb dir Glück zum Schilling / mein Fabiole,

PROGYMNASMA DECIMUM QUARTUM.

Virtus in teneris.

PARENS, LUDIMAGISTER.

PA R E N S. Operæpretium facturum me credidi, si aliquando interrogarem, uti
se

se darent initia, quantumcunque proficeret meus Laurentiolus. *L.* Est cur DEO gratias agas : mirandum in modum procedit in litteris. *P.* Iam huc accessum. & hoc abs te auditum gaudeo, tibi que secundum DEUM ago gratias singulares propter tuam diligentiam. *L.* Similes illius utinam essent omnes. Verum alios plerosque minis, & ictibus ægrè promoveo ad discendum quomodocunque : iste tantum laudibus alitur, nihilque pejus timet, quàm dedecus. Quod si quando in concertationibus frangitur (quod perquàm rarò contingit) plorat tanquam si parentem amisisset. Excellenti in primis est memoria : nam cum facilè percipit, quæ audit & legit, tum fideliter continet. Quid multis? ducit classem suam : & cum tempus aderit ad scholam superiorem adscendendi, aut primus aut à primo proximus est adscensurus. *P.* De moribus quid sperem? *L.* Non minora. Pius omnino puerulus est. Catechismum memoriâ tenet ut nomen suum. Rosarium secum assidue, & in sinu semper libellum precationum gestat. Cum in templum venimus, quietissimus est, Deumque precibus colit quàm religiosissimè. Quin & in ludo nemo ipso tranquillior ; nemo ad parendum promptior. Aureum genuisti filium. Precare numen cæleste, ut sospitem annos juveniles conficere patiatur: magnam utique & claram Reipub lampadem accenderis. *P.* Vix sum apud me pr.
gau-

gaudio, Insiste mihi puerulum erudire, sicut facis, & scito, te ob hoc ut fratrem fore mihi in medullis. Malo enim prorsus carete liberis, quàm eos non habere quàm præstantissimos: quales tuâ fideli operâ me visurum spero. L. Deus votis tuis optatisque quàm cumulatissimè respondeat.

N O T Æ.

OPERÆ PRETIUM) unum est vocabulum à genitivo opera, & preitum conflatum. Quod non alienum, quod tanti est, fructuosum, utile, jucundum, gloriosum, magni faciendum. Dicitur item per pretium opera, ut simile veri. Was der Mühe und Arbeit werth ist. Möglich/ehrlich/lustig/wohl zu achten. Cic. in Verrem. Opera pretium est ipsam legem cognoscere. Livius in præfat, Facturus ne operæpretium sim, &c. Idem alibi. Quales experiundo cognoverit, perinde eorum operæpretium faciat: id est, tanti eorum operam atque industriam æstimet. Idem, tempus est opulenta vos, ac ditia stipendia facere, & magna operæpretia mereri: id est, magna præmia militiæ. Ennius in epitaphio P. Scipionis Africani:

Hic est ille situs, quo nemo civis, neque hostis

Qui vit pro factis reddere operæpretium.

Dem niemand seine herliche Thaten vnd löbliche
Werck

Werck vergelten kan. Uti se darent initia)
 Wie sich die Sach anließ. Proceedit in litte-
 ris) *procedere, progressus efficere, & progressus fa-
 cere in aliqua disciplina.* In einer guten Kunst
 fortschreiten / zunehmen. *Progressus habere in
 Rhetoricis, in Dialecticis, in virtutibus. Sunt etiam
 Ciceronis. progressio discendi, progressio ad virtutem,
 Ago gratias)* *Habere gratiam sive gratias ad ani-
 mum, agere ad verba, referre ad rem pertinet,*
*Hæc tria complexus est Cic. pro cornel. Balbo, his
 verbis: Omnibus amicis salutem meam, si minus ad re-
 ferendam gratiam satisfacere potui, ad prædican-
 dam certe, & habendam satis sum facturus. Quid
 multis)* *Idem sunt, quid multa? quid plura? quid
 verbis? ne pluribus agam, ne sim longior, brevi-
 ter sic habe, conferam in pauca, tribus verbis ab-
 solvam.* Aureum filium) *Vt inter metalla ex-
 cellit aurum, ita quod in rebus præstat cæteris in eo-
 dem genere, aureum vocamus. Ætas aurea, gens
 aurea, mores aurei, partus aureus. Aureolus dimi-
 nutum: Libellus aureolus: ein guldinẽs Büchlein/
 Das so fürtrefflich nützlich ist/ wie Gold. Aureola
 orat inncula, ein kurze Rede/ die mit lauter Gold
 soll bezahlet werden. Aureoli pedes, zarte schö-
 ne / schneeweisse Füßlein. Vix sum apud me)*

Ich weiß vor Freuden nicht / wo ich bin.

Es lacht mir mein Herz
 im Leib.



EX SECUNDO

VOLUMINE.

PROGYMNASMA DECIMUM QUIN- TUM.

Cubitus discessuri.

Vo-
lu-
mi-
nis
I.

PÆDAGOGUS, LUCIOLUS, AMAN-
DVS, pueri, PATER, MA-
TER.

PÆDAGOGUS. Heus pueri, jam
satis superque lusum est à cœ-
na, quantū videlicet nunquā
ante hac. Dormitum censeo ali-
quando discedamus, quando
quidem istuc hora nos admo-
nuit. L. Hora? numerastin, Amande,
octavam? A. Ego verò numeravi, ac pri-
dem. L. Cur reticebas? A. Quia iuvabat
ludendo tempus extrahere, & alienas partes at-
que munus arrogare mihi nolebam. L. Astu-
te, P. Amande, Amande, quid verbi ego ex te-
audio?

audio? *A.* Habes causas. *P.* Quæ isthæc religio in te inaccessit? Tibi edico in posterum pace mea arroges licet; & simul octavam pomeridianam audieris, mihi aurem vellas. *A.* Si ita vis. *P.* Nempe ita volo. *L.* Necdum est cupido somni? ne prohibe nos, amabo, adhuc aliquantisper hac tam bella & optata lusione contendere: paululo contenti erimus. *P.* Arcessit vos somnus, qui quàm mox cubilia vestra ascenderitis, tam mox utrumque complectetur: etenim puerorum est amantissimus. Estne aliter ac dixi? *A.* Haud aliter. *P.* Ite præ. *L.* Ecce imus. *P.* Cæterum antequam in cubiculum nos abdamus, parentibus pro consuetudine dicenda est salus, porrigendæque prius osculata manus dextera, poplitibus modicè curvatis, id quod boni liberalèsque pueruli facitare consueverunt, & ego vos sic institui. *A.* Adeamus igitur ad eos festinatò. Pater mihi charissime, & tu Mater suavissima, bene valete in hanc noctem: nos ad quietem capeffendam proficiscimur. *L.* Salvus esto in crastinum Pater, salva esto Mater. *P. A. T.* Quid? sopor ocellos vestros obtegere properat? utinam quiescatis ambo tranquillissimè usque in lucem. Veruntamen non usque adeò in multam lucem. Septem horæ vel pueris putantur sufficere. Nihilominus ego vobis octavam, & aliquid etiam ultrà indulserim. *A.* Istuc tibi est in manu, Pater. *M.* Dominus JESUS vigilantes

VOS

vos juxtâ atque somno consopitos ab omni malo, periculôque semper custodiat, filioli mei. P. Spero equidem hanc noctem eventuram nobis ex sententiâ.

N O T Æ.

DORMITUM DISCEDAMUS) *Diversas & optimorum scriptorum formulas complures ad hoc ipsum explicandum aptissimas. Præceptores de annotat. in dial. 1. vol. 2. repetant. Ludendo tempus extrahere*) Ich hab die Zeit schlaffen zu gehen mit Spihlen verlângern / vnnnd auffschieben wôllen. *Extrahere rem per dies & annos*, ein Ding lassen Jahr vnnnd Tag anstehen / verziehen / auffschlagen. *Extrahere judicium*, den Reichstag auffziehen. *Arrogare munus*) *impudenter sumere.* Einem freventlich / oder unverset ambt in sein Ampt greiffen / oder sich eines frembden Ampts wûrdig schâtzen. *Sibi arrogare aliquid.* Ihm selbst etwas zu messen / auff sich halten. *Astutè*) Eyduarger Suchs. *Quamvis adverbialiter posuerimus.* Quæ isthæc religio in te incessit?) Was truckt dich für ein selthamer Scrupel? *Pace meâ*) Mit meinem guten Willen. *Mihi aurem vellâs*) *Vide annotat. 2. volum. Aurium sensus est fastidiosissimus.* Es ist ein sehr haigler Sinn umb das Gehôr. *Dormire otiosè in uirâ-*

E
vis

vis partem, Ohne alle Sorgen schlaffen. *Dare auribus*, Zu gefallen reden. *Inauris*, ornamentum, quod ab aure dependet, Ein Ohren. Ring / Ohrenschmuck. *Auricula infima*, das Ohrläpplein. *Auriscalpium* Ein Ohrlöffel. *Necdum est cupido somni*) Es schläffert uns noch nit. *Cubilia vestra*) *cubile*, das Beth / oder das Orth / da man ligt. *Inire alienum cubile*, Ehebrechen. *Dicitur item de ferarum latibulis*, Hölen / Klufft / Schlüpffe / Läger / da sich die Thier enthalten / und ligen. *Puerorum est amantissimus*) *Pueri edaces sunt naturâ*, & vaporum ac spirituum plenissimi, idcirco facile diuque dormiunt. *Pater mi charissime*, &c. herglicher Vater / vnd allerliebste Mutter / GOTT gib euch ein glückseelige Nacht / wir gehn zu Ruhe. *Utinam quiescatis*) *Quiescere non solum est non se commovere*, quietum esse, sed etiam in significatione somni frequenter ponitur, ut quies pro somno. *Exempla querentibus se offerent.* *Vide quæ super hoc verbo disserat Gellius lib. 6. c. 15.* *Septem horæ vel pueris*) *Quintil. lib. 1.* *Istuc tibi est in manu*) Das ist in deiner Hand. *Tui arbitrij*, *tua potestatis*, in tua situm est potestate. *Dominus JESUS*) &c. Unser lieber HERR bewahre euch bey Tag vnd bey Nacht vor aller Gefahr / vnd allem Ubel / meine liebe Kinder.

PROGYMNASMA • DECIMUM SEXTUM

Salutatio matutina ; ientaculum.

*PÆDAGOGUS, CALLISTULUS, ET
HYACINTHUS pueri, PATER,
MATER, COQUA.*

PÆDAGOGUS. O Callistule, itane tardus in induendis caligulis tuis ? C. Præceptor, dum festino, conversa est sutura in latus tibiæ : jamque nec progredi possum trahendo, nec regredi : usque adeò fixè adhærescunt. P. Sine ego à pede detractas denuò inducam. Induxi, bene habet. Porrige calceolos Hyacinthe. H. Apertosne, an cum obstragulo ? P. Apertos, cum zonula & fibula. Nunc thoracem simplum cape. Tu Hyacinthe ligulis adstringe thoraci caligas fraterculi : fac nodos laxos, non angustos. H. Prò istæ ligulæ sunt exarmatæ propemodum omnes. P. Ementur novæ : nunc ut potes. Pectemodò capillum, Callistule ; hem tibi pectinem. C. Hei hei. P. Quid, quod sic clamas, E a C. Cri-

C. Crines nimium sunt convoluti, & implicati: dolorem mihi facio, dum pecto. *P.* Radijs majoribus utere. Citò faciem manúsque abluite. *H.* Factum. *P.* Descendamus in hypocaustum. Ubi intraverimus, salutabitis parentes, & sorores parvulas, ijs verbis & gestibus, quibus à me edocti estis, *C.* Salve Pater optime. *H.* Tu quoque mater amantissima salveto. *C.* Salutem vobis precamur sororculæ nostræ dulcissimæ. *PAT.* DEUS fortunet nobis omnibus hunc diem, mihiq; conjugique meæ servassit communes liberos. *M.* Placidone sumno defuncti estis? *A.* Placido. *C.* Ego haud quaquam, ô Mater: sæpius enim evigilavi. *M.* Miseram me, quod verbum audio? evigilasti? accede ad me propius. Quare evigilasti? mi Callistule. *C.* Caput dolebam, & etiamnum dolor manet. *M.* Multusne? *C.* Aliquantus. *M.* Unde hic dolor? de vento? at in cubiculo nulli venti. De frigore? at æstate novâ, ut nunc, frigus urit neminem. *C.* Quod suspicor, inde, quia me heri tecum cœnâ abstinere voluisti. *M.* O factum malè! heus Euphrosina. *E.* Quid me vult domina? *M.* Ambobus offam fac pares. Quàm citissimè poterit, tam hoc cedere ad factum cupio. *E.* E quo? *M.* E vino. Immisce crocum, & pulvisculum nucis aromaticæ, quantum judicabis immiscendum; tutundis verò panis similiacei patinam imple, quibus jus fervens superfundes. *E.* Teneo. Numquid

quid aliud? *M.* Aliud? etiam. Da utrique nihilominus collyram suam. *E.* Curabitur. *M.* At mature. *E.* Intelligo. Sed numquid adhuc imperas? *M.* Nihil. *Pæ.* Interea tantisper cum libellis colloquimini, dum ientaculum inferatur. *H.* licet.

NOTÆ.

IN L A T U S T I B I Æ] *Tibia propriè os cruris*, das Schinbein / & opponitur *sura*, que est pars *tibiae* seu *cruris* posterior *carnosa*, hominis tantum die Waden. *Tibialia*, *velamenta tibiæ*. Streifflinge / halbe Hosen. Nec progredi possum, &c.] Ich kan weder hinder sich noch für sich. *Calceolos*) Schüchlein. *Calceus*. Ein Schuh / *Calceamentum* Idem. *Calceus fenestratus*, Ein zerschnittener / zerstoehener Schuch. *Forma calcei*. Ein Schuchlenken. *Calceus urit*, premit, der Schuch trucket. *Calceolarius*, Ein Schuster. *Thoracem*] *Thorax*, die Brust. *Item vestis ac munimentum pectoris*, Ein Wammes / Brustharnisch / Banker. *Hinc thoracatus, thorace indutus*. Salutem vobis precamur. &c. Guten Morgen ihr geliebste Schwesterlein. D E U S fortunet nobis, &c. G O T verleyhe uns allen einen frölichen glückseligen Tag. *Placidone somno &c.* Habt ihr wohl geschlafen? *Defunctus sum*, Terent. Ich hab jetzt das mein gethan. *Defuncti certamine, curâ, labore, morbo, periculis, pœnâ*,
E 3 præ-

prælie, scelere, imperio alicujus. Vitâ defunctus, qui amplius non vivit, qui jam vivere desijt, qui curriculum vivendi à natura datum confecit. Revocare defunctos, die Todten Auferwecken. Æstate novâ) initio æstatis, seu ineunte æstate, wann der Sommer angehet. Adulta ætas, mitten im Sommer. Æstivus adjectivum, ut æstivi menses, umbra æstiva, quæ solet esse gratissima, usque adeò, ut vel ab asini corpore petita sit, de quo vide proverbium, De umbra asini. Æstiferum, das grosse Hiß bringt. Æstiva multitudinis numero tantum, Sommerlager. Tecum cœnâ abstinere) Quàm piè faciunt parentes, qui filios suos à teneris ad jejunia, ad crebras preces, ad omnem virtutem Christianam assuefaciunt? O factum malè] En was hab ich gethan? daß mirs Gott verzeihe. Pulvisculum nucis aromaticæ) Gestoffene oder geribene Muscat. Nunquid aliud?) Was mehr? Collyram suam) collyra panis species, quæ pueris dari solebat. Plura Thesaurus linguæ græcæ ex Aristophane & Athenæo. Ein Brod für die Kinder / als Präselein / Rûchelein / Gladen / und dergleichen. Curabitur) Ja Frau / Intelligo. Es soll geschehen. Jentaculum (Sueton. Vitellio. Epulas trifariam semper, interdum quadrifariam dispertiebat: in jentaculum, & prandia, & cœnas, commensationesque. Die Mahlzeiten theilet er dreyerley / bißweilen auch viererley Weiß auß / in die Frühstück / Mittagmahl / Abendessen / und Schlaftrüncke.

PROGYMNASMA

DECIMUM SEPTIMUM

Consecratio mensæ.

MATERFAMILIAS, LIBERI, PATERFAMILIAS.

MA TERFAMILIAS. Stravistisne mensam filij? *L.* Stravimus, mater. *M.* Aquam manibus è puteo recentem in gutturnium infudistis? *L.* Infudimus. *M.* Mantile si est inquinatius, statim ancillæ meis verbis nuntiate, ac jubete, ut suspendat mundius. Tum coquam percontamini, ecquid percocta jam sint, condita ac penitus apparata cibaria. *L.* Factum utrumque, mantile pendet & escas absumi jam posse coqua respondit. *M.* Patri hemicyclum cum pulvino & suppedaneo apposuistis? *L.* Etiam mater. *M.* Vocate ipsum ad prandium, & servo dicite, ut cibos apportet: ego paulò post adeo. *L.* Pater, pater, tempus est cibi capiendi, prandium corrumpetur, si moraris. *P.* Quota est hora? *L.* Decima. *P.* Suntne omnia parata. *L.* Paratissima universa, *P.* Eamus igitur pransum. Esuritis vos? *L.* Vehementer. *P.* At ubi est mater? *L.* Ex templò veniet. *P.* Oh, adhuc

in templo hæsitat ? nimis pia mulier est mater
 veltra : divos precando satiari non potest. L.
 Non hoc dicimus pater, sed jamjam apparebit.
 P. Aliquid in mensa deesse animadvertito. L.
 Quid Pater ? P. Fulcinulam & basim deside-
 ro: properè afferte ambo. L. En. M. Ut. istæ
 ancillæ semper monendæ, ac vicies per diem
 increpandæ sunt. En apposita est offa. Simul
 pueri, ante mensam consistite, conjunctisque
 manibus, & in cælum suspicientes statas preca-
 tiones distinctè, citra festinationem, cum at-
 tentissima cogitatione ac pietate, pronuntiate,
 atque ad nomen Salvatoris ac MARIE utrum-
 que genu inclinate. L. Oculi omnium in te spe-
 rant Domine, & tu das illis escam in tempore oppor-
 tuno, &c. Gloria Patri & Filio &c. Pater noster
 qui es in celis, &c. Ave Maria, &c. Benedicere
 dignare nos Domine, & hæc tua munera, quæ ad vi-
 tam sustentandam nobis largitus es. Concede, qua-
 sumus, ut tuis bonis tibi gratias semper agentes,
 teque collaudantes fruamur. Per JESUM Chri-
 stum Dominum nostrum, Amen.

N O T Æ.

CONSECRATIO MENSÆ] Dictum scribit
 mensam. Plutarch. probl. quod in medio pone-
 retur. quasi μεσῶν Ad stare mensa. Zu Tisch die-
 nen / aufwarten. Apponere, remove, auferre
 men-

mensam, Den Tisch decken / oder auftragen /
 bereiten vnd aufheben. *Onerare mensas epulis*,
 Speiß auftragen. *De mensa mittere. Cic. ad Att.*
 Ein Bescheydessen / ein Hofessen schicken. *Men-*
sa conquistissimis cibis exstructa. Cic. 5. Tuscul. ein
 Tisch mit grossen Kosten angericht. *Idem in*
Catil. Omnium mensarum affecta, der sich überall
 finden läßt / der sich allenthalben zuschlagen kan /
 wo etwas zu fressen / oder zu sauffen ist. Ein
 Dellerschlecker. *Mensa secunda*, quaecunque vel
 ex fructibus, vel alijs ex rebus post cibos loco postre-
 mo apponuntur. Speisen die man fürträgt / wann
 das recht Mahl fürüber ist / als Käß / Muß
 Obs / Gebachens. *Barbari post pastum appellant.*
Originem hujus appellationis aperit Servius in II.
Æn. super illud: postquam prima quies epulis,
mensaque remota. Licet sub extranea persona, in-
quit, Romanorum tamen exequitur morem: apud
 quos dua mensa erant, una epularum, altera pomo-
 rum, *Cic. Hac ad te scripsi apposita mensa secun-*
da. Mensa item est tabula argentariorum, Wechse-
tisch / Wechselbank. Hinc *mensarii, nummu-*
larii, argentarii, sollybistæ, trapezite, die Wech-
 seler. *Hemicyclum*] Ein Bogensäßel wie ein
 halber Circel gemacht. *Coqua respondit*] *co-*
qua, cocus, coculus, coquina, culina, forum co-
quinum nota sunt. Verbum est coquo. Dici-
mus coquere panem, carnes, lateres, olus, &c.
per metaphoram bellum & consilia coquere apud
Livium. lib. 8. Heimlich Krieg zurüsten / a-

richten/rathschlagen. *Coquit me cura. Cic. ex Ennio, Sorg verzehret mich. Concoquere, Verdeuen. Translate Cic. ad Q. F. Hec odia non forbeo solum, sed etiam concoquo. Diesen Grollen friß ich nicht allein in mich / sonder verdeue ihn auch. Livius. Quem senatorem civitas concoquere vix posset. Leyden/ dulden/ verdeuen Cic. ep. 4. lib. 9. Virate ægis magis delectat, χενσιπεία ne, an has, quam noster Diodorus non concoquebat. Er kunt sie in seinen Kopff nicht bringen. Non possum hanc rem concoquere, Es will mir nit eingehen / oder ich kan es nit vergessen. Offa) Scio non satis latine vocari hoc nomine, quod Germani die Suppen / primum scil. ferculum in prandio, aut cœna. Docetur hæc sexcentis locis ex collumella, Varrone, Virg. & alijs: tamen nolim appellare jus aut jusculum. Quid enim hæc aliud sonant, quàm ein Brü / ein Brüle? quorumvis etiam inde magis percipitur, cùm illa legimus, confundere multa jura, apud Plautum, Wil Brülein zusammen schütten / tepidum ligurare jus apud Horat. cibus jurulentus apud alios.*

PROGYMNASMA DECIMUM OCTAVUM.

Gratiarum actio post epulas

PATER, MATER, LIBERI.

PA-

PATER. Lautè & largè nos accepisti, con-
jux. *M.* Eja, laudato me tandem aliquan-
do, mi vir, præter morem tuum. Sed quo ar-
gumento istuc? *P.* Panem candidissimum,
ipsum farinæ florem, vinum generosum, apru-
gnam jure piperato, pullos gallinaceos, assas
coturnices, agninam, vitulinam, postremò bel-
laria de saccharo, & amygdalis præbuiisti. Si
sæpius ita splendidè prandebimus, oppidò de-
licatos filios educabimus, & parcè admodum
cœnare cogemur. *M.* Pone curam, minimè
sumptuosam, ac prodigam uxorem habes. At-
tentè satis, & restrictè claves dedisti. Annus
evolvetur totus, antequam te similibus modis
accipiam. *P.* Cur autem vel hodie? *M.* Quia
mihi natalis est dies. *P.* Ecce, non recorda-
bar: soceros invitassem, si monuisses. *M.*
Monebo in annum proximum, si superavero:
& sciebam illos aliò promisisse. *P.* Jam verò
furgamus. Pueri, mappulas vestras componi-
te, & si quid in cyathis restat, ebibite. *M.* Ad
agendas DEO gratias eo rursus ordine confi-
stite, quo ante accubitus. Tu, Martinule,
sta ultimus, & ad latus tuum Sibyllula. Huc ad-
es filiola: assistite ad dexteram fratris, incipi-
te. *L.* Laus DEO, pax vivis, requies de-
functis. *Gratias agimus tibi misericors & mi-
serator Domine, quoniam dedisti escam timen-
tibus nomen tuum, nosque indignos tuorum
munerum participes effecisti. Te oramus, ut ce-
lesti-*

lestibus ac sempiternis alimentis post decursa mortalitatis vite spatia in regno tuo explere nos digneris. Per JESUM Christum Filium tuum. Amen. Pater noster, qui es in calis, &c. Ave Maria, gratia plena, &c.

N O T Æ.

LAUTE) *Lautus*, hipsch / herzlich. Cic. *Lautum patrimonium dissipare*, Ein herzliches Erb verschwenden. *Lauta cena*, *lauti cibi*, *lautus homo*. *Lautitia*, *mundicies*, *elegantia in vi-
ctu & vestitu*. *Lautia lautiorum*, & *lautia*, *xenia*, seu *dona & munera*, quæ legatis exterarum gentium mittebantur. Livius l. 18. *Ædes*, libera loca, *lautia legatis decreta*. Et lib. 28. *Lautia & locus legatis præberi jussa*. Sic vocabimus vinum honorarium, quod hodie legatis, & illustribus hospitibus offerre civitates consueverunt. Item ipsa conviviva splendida, quibus accipiunt. Nam & Festus *lautia*, epularum magnificentiam interpretatur. Quo argumento istuc?) Warumb sagst du das? Was ist dann die Ursach? Ipsum *farinæ florem*) Von dem besten Meel. Was in einem Dina das best / das lieblichst / das schönest / das fürnehmst ist / nennen die Lateiner *florem*. *Flos salis*, *flos ætatis*, &c. vide annot. 2. vol. Vinum generosum) Röstlichen / für trefflichen guten Wein. *Vina quæ vetustatem ferunt*, Wein die lang ligen. *Hornotinum*, unius anni. *Vinum fugiens*. Wein der abstehet. *Pernicies vini*

vinum lymphæ Wasser ist des Weins Todt. *In vino veritas*, trunckner Mund / eröffnet des Herzens Grund. *Quod in animo sobrius hoc in ore ebrius.* *Vinum doliare.* Wein der im Faß ist. *Aprugnam jure piperario*) schweinen Bildprät im Pfeffer. *Apros duos uno in saltu capere*, Proverb. Zween Hasen auß einem Busch jagen. *Pone curam*) Lieber laß dich nichts bekümmern. *Sumptuosus*) *Magnificus & sumptuosus homo*, ein löstlicher / verthuiger / unhäußlicher Mensch. *Leges sumptuariae*, Gesetz den überflüssigen Kosten zu mindern. *Ratio sumptuaria*, Rechnung des Unkostens. *Sumptum faciat*, oportet, qui querit lucrum, *Plant.* Wer gewinnen will / der muß aufsetzen. *Attentæ satis*) *Attentus ad rem*, Der seines Dings wol acht hat. Der wenig umsonst gibt. *Qui rem domesticam sollicitè & diligenter curat.* *Terent. And.* *Nimum in senectâ ad rem attentus sumus.* Wir Alten legen uns zuvil auff Gut vnd Belt. *Cic, pro Quinto.* *Paterfamilias prudens & attentus.* *Pro Roscio Am.* *Hæc attentæ vita & rusticana.* *Horat. ep. 7. lib. 1.* *Durus ait, Vultei, nimis, attentusque videris.* *Mihi natalis est dies*] *Natalis sine substantivo*, & *natalis*, *natalitius dies.* *Natales*, *conditio sanguinis ac familiae.* *Hinc generosi, obscuri natales.* *Dare natalitia*, *epulum dare amicis ad diem natalem hilariter agendum*, sich lösen. *Cic. 2. Phil.* *Hodie non descendit Antonius? cur? dat natalitia in hortis.* *Si superavero*) Tristet mir & Sit das Leben.

PRO.

PROGYMNASMA DECIMUM NONUM.

Proborum familiaritas.

PATER, FILIUS.

PATER. Quid hinc tam acriter contemplaris, Theodule, obtutūque hæres defixus in uno?
F. Botrum hunc de matre sua tam pulchrè pendentem, prægrandem illum & vicino suo acinorum multitudine, colorēque lividulo ex altera parte respondentem admiror. **P.** Quòd mutuum respiciunt, hoc utrique ad maturitatem conducit: botrus juxta botrum maturescit, habet adagium. Et Poëta Satyricus: Uvæque conspectâ livorem ducit ab uva. Atqui tu; ut puer scilicet, nihil aliud quàm botrum consideras, nihil ad formandos mores hinc elicis. **F.** Quid elicerem? **P.** Cupis jam Octobrem appetere, ut maturis solibus coctum decerperem, tibi que donarem hunc racemum. Estne ut dico? **F.** Etiam, pater. Esitare uvas in summa voluptate mihi est. **P.** Ego te docebo, fili, quid cogitandum sit, cum ita eximios, & propinquos botros in vite aspectas, quorum alterum ab altero maturitatem trahere jam affirmavi: & hinc quis sit Proverbij à me adducti sensus intelliges. **F.** Quid cog-

cogitabo? P. Quemadmodum vitia à vitiosis per convictum, & societatem, sic virtutes quoque à studiosis per familiaritatem, & consuetudinem discuntur. Trahit, inquam, colorem virtutis à virtute, & maturus, fit ex maturo, qui se cum homine proborum amicitia, tum omni voluntate sententiâque conjunxerit. Nec tam ad valetudinem vel conservandam vel instaurandam cœli, regionisve salubritas & clementia, quàm ad mentis sanitatem, & ad sedatum quietumque animi statum bonorum consuetudo apta atque opportuna est. Quod si nulla bestia tam fera, tam truculenta cernitur: quæ diuturno cum hominibus commercio feritatem non exuat, fiatque tractabilior, certè minus ad illaudatas actiones sese dabit improbus aliquis, si cum bene moratis modios salis comederit. Tu ergo, mi Theodule, ab adolescentulo fuge malos, eorumque congressionibus & usu lætare, quorum tibi virtus nota & perspecta fuerit. Habe cordi hæc præcepta mea, ut ego aliquando, materque tua ex nobis te proseminatum esse gaudere possimus.

N O T Æ.

DE MATRE SUA] *lege annotat. volum. 2.*
 Acinorum multitudine] *Acinus & acinum*

num, Beerlein von Trauben oder andern Früchten. *Vinaceum* appellavit. Cic. in Catone minutum illud granum in acino uva. Botrus juxta botrum) Talis evadit quisque, quales sunt ij, cum quibus consuetudinem junxerit. Vulgatum est illud quoque: cum bono bonus eris, & cum perverso perverteris. Uti puer scilicet) Kinder seynd Kinder. Esitare uvas) Differentia uvarum sunt, exempli causâ, acerba, mitis, immatura, matura. *Vva pensilis*, Trauben so man an die Lust hânget. *Vva varians*. ein Trauben der sich begônnet zu färben. *Vva passa* Novius, passum est propriè rugosum, vel siccum, unde & uva passa dicta est, quòd sit rugis explicata. Plaut. Pœn. Si quidem tu es mecum futurus pro uva passa pensilis. Lucil. Rugosi passique senes eadem omnia querunt. Ad sedatum quietumque animi statum) ad bonam conscientiam, barbari. Mentem quietam vocat Martialis. Mala conscientia, mens scelerum furij exagitata, irrequieta, malè sibi conscia. Cic. Te conscientia stimulant maleficiorum tuorum. Et 3. Off. Hunc tu quas conscientie labe in animo censes habuisse? quæ vulnera? Et 1. de leg. Angor & sollicitudo conscientie vexat impios. Phil. 2. Tu oppressus conscientia scelerum tuorum. Nulla bestia) Quæ *Ençia* Græci vocant, quo nomine veniunt venenata animalia, Cic. 1. de Divinat. bestias vocavit. Mirari licet, inquit, quæ sint animadversa à medicis herbarum genera, quæ radicum, ad morsus bestiarum. *Bestiola* diminutum, animal.

malculum non est latinum. Bestiarij, qui ludis publicis spectante populo, cum bestiis depugnabant. Isid. lib. 12 c. 2. Bestiarum vocabulum, inquit, proprie convenit leonibus, tigribus, pardis, vulpibus, canibus, simis & ceteris, quæ vel ore, vel unguibus sæviunt, exceptis serpentibus. Bestiæ autem dictæ à vi, quæ sæviunt Ferae appellata, quod naturali utantur libertate, & desiderio suo ferantur, Modios salis) in proverbium abiit salis modius. pro diuturno convictu, & longa consuetudine, quæ fit, ut alius alium exploratè perfectèque cognoscat. Cic. in Cato. Verum est illud, quod dicitur: multos modios salis simul edendos esse, ut amicitia munus expletum sit. Habe cordi) Perelegans verbum, habeo, est usus; cum existimo, judico significat, cum dandi casu. Ex eo genere sunt, habere ludibrio, contemptui, voluptati, delectationi; quæstui, prædæ, honori, sollicitudini.

PROGYMNASMA VIGESIMUM.

A DEO Actionum capienda primordia.

POSTHUMVS, GEMELLVS.

POSTHUMVS, Divinare nequeo, cur non
modò studia mea, verum etiam quicquid fa-
cere

cere occipio, in dies singulos parùm rectè sub manus succedat. Adeon hominem esse infustum atque miserum quemquam, ut ego sum? *G.* Mihi è diverso & studia mea, & quidquid auspico, quotidie latis prosperè & ad voluntatem. Summo illi rerum parenti ac domino sit gratia. *P.* Quo artificio, aut qua demum ratione hanc felicitatem consequeris? *G.* Nullo artificio, paucis tantùm verbis. *P.* Cationibus, seu carmine magico fortasse. *G.* Quòd Divi Divæque omnes avertant. Quali tu me ingenio arbitrare? *P.* Bono. *G.* Quid factis? *P.* Bonis. *G.* Quid religione? *P.* Optimâ. *G.* Quid ergo te isthæc audio loqui? *P.* Si quid per locum dixi, nolim te id in serium convertere. *G.* Primum cavisse oportuit, ne diceres. Verum eadem si purgas, mihi patienda sunt. Ignosco. *P.* Quibus igitur verbis? validam profectò verborum tuorū vim esse oportet, si tantam efficiunt. *G.* Non te mirabor. Meministi nos audisse aliquando, antiquos, si quid inceptarent, præfari solitos: QUOD BONUM, FAUSTUM, FELIX, FORTUNATUMQUE SIT, QUOD FELICITER EVENIAT: QUOD DIL BENE VERTANT. *P.* Memor sum. *G.* Non te mater tua perdocuit, ad iterum aliquid, animum ad DEUM convertere, ejusque opem tacitè implorare? *P.* Nunquam. *G.* Credo ipsammet non consuèsse id facere. Mei parentes consueverunt, & ita me instituerunt, cum sæpè illud Pauli occiderent:

Herent: Omnia quaecunque facitis sive in verbo, sive in opere, omnia in nomine Domini nostri IESU Christi facite. Ob hoc itaque res tuæ feliciter eunt: opem enim præsidiumque cælesti non flagitas. P. Tuam pietatem imitatus in posterum haud desipiam. Quam adhuc malè, tam post-hac bene de me ipse merebor. Velim tamen pro conjunctione benevolentiae nostræ Precationculam ipsam; qua uteris, ne me celes: hoc Precatio abs te peto. G. Illa Ecclesiæ communissima & commodissima est: *Actiones nostras, quæsumus Domine adspirando præveni, & adjuvando prosequere, ut cuncta nostra oratio & operatio à te semper incipiat, & per te capta finiatur. Per Christum Dominum nostrum, Amen.* P. Hæc valde arridet; hac utar. G. Bene eveniat. P. Et tibi bene sit; qui me hodie ex ærumna non modica extraxisti.

N O T Æ

SUB MANUS SUCCEDAT) *Contrarium Germani. Von Händen gehen. Adson' hominem esse infauftum*) *Ich main es sey kein unglückseeliger Mensch auff Erden, dann eben ich armer Tropff. Satis prosperè, & ad voluntatem*) *Glückseelig genugsamb / unnd nach meinem Wunsch oder Willen. Cantionibus*) *Cantio*

non solum est cantus, sed etiam veneficium, Zau-
ber. Cic. in Bruto. Sæbitò totam causam oblitus est.
Idq; beneficiis & cantionibus Ticinæ factum esse
dicebat. Quod bonum faustum, &c. His assi-
nia sunt hæc nostra: Quod Deus Opt. Max. o-
mnèsque celites bene fortunent. Quod superis gra-
tum acceptumque sit. Quod Deus approbet. Quod
mihi, nobis, tibi, vobis secundo numine procedat.
Quod omnes calicola ratum velint. Quod Chri-
stus ejusque mater comprobent. Quod nobis, ut o-
ptamus, eveniat. Mater tua perdocuit) Parentes
si tantummodo corpora filiorum curant, quid ali-
ud quàm belluæ faciunt? nam & illæ suos cavilos
diligenter curant, & ab injurijs tuentur. De Su-
fanna parentibus est apud Daniel. c. 23. cum essent.
justi, erudierunt filiam suam secundum legem Moy-
si. At quidam erudiunt suos liberos secundum
legem quidem, sed legem Calvinii & Lutheri. Quo-
rum perditam diligentiam utinam in orthodoxa
fide ac pietate puerulis suis instillanda nostri qui-
dam imitarentur. Tuam pietatem imitatus)
Quantò dictis præclaris facta præclara antecellunt,
tantò est laudabilior istorum, quàm illorum imi-
tatio. Quod si studemus bene dicentes imitari, cur
bene facientes non studemus? Quàm utile quàm
salutare Plutarchi consilium est, lib de prof. virtu-
tis sentiendo? Cum rem aliquam aggredimur, aut
magistratum accipimus, aut fortuitum aliquid no-
bis offertur, ante oculos nobis proponamus exem-
pla bonorum virorum sive ij sunt, sive fuerint.

cogitemusque quid facturus fuerit hoc loco constitu-
tus Plato, quid dicturus Epaminondas, qualem se
gesturus Lycurgus, aut Agesilaus: ut velut in spe-
culum intuentes, ornemus nos atque componamus,
vel vocem aliquam de generem corrigentes nostram,
vel animi motum aliquem reprimentes. Quod hic
Magister vite sapientissimus de Platone, Epami-
nonda, & aliis dicit, nos de illis, & similibus è ve-
teri memoria, multò ampliùs de sanctissimis nostre
religionis hominibus vivis atque mortuis intelliga-
mus. precepit etiam Seneca, ut aliquem virum bo-
num nobis eligamus, ac semper ante oculos habea-
mus, ut sic tanquam illo spectante vivamus, & om-
nia tanquam illo vidente faciamus. Magna pars
peccatorum tollitur, si peccatoris testis assistat. A-
liquem habeat animus, quem vereatur, cuius au-
doritatem etiam secretum suum sanctius faciat. Le-
ge extremam epist. 15.

PROGYMNASMA VIGESIMUM PRIMUM.

Malorum Societas.

MATER, FILII.

MATER Huc adeste filii, matrique vestræ
vacuas aures adhibete. F. Præstô sumus
loquere quæ vis. M. Animadverti ego vos
cum pueris cenopolæ, qui abhinc biennium

commigrauit huic viciniae, versari crebrius, earumque familiaritate & colloquiis impendio delectari. Sic habetote, ne utiquam placere mihi, vos conuictari cum illis ingeniis? *F.* Ne utiquam. quid ita verò, ô mater? *M.* Quia liberos meos, juxta claudos habitare non fero, ne ipsi quoque claudicare discant. Nolo, inquam, vos pravorum, malèque educatorum puerorum moribus inficere animos: quia salus vestra mihi, pro eo ac decet, est charissima. *F.* Quantum nos scimus, sunt non mali. *M.* Sed quantum ego scio, sunt non boni. Velletisne assidui esse cum lippis? *F.* Non. *M.* Cum balbutientibus? *F.* Non. *M.* Cum scabiosis? *E.* Non. *M.* Cum pestilentia laborantibus? *E.* O Christe, non tantum malum. *M.* Quare nolitis? *F.* Eadem ad nos corporum vitia, eadem lues, iidem morbi transfunderent: sunt enim contagiones istae, quae manare solent latius. *M.* Sic prorsus animi labes, morbi atq; pestes multò etiam facilius ab improbis hominibus in vos derivabuntur. Si consuetudinem junxeritis cum avaris, evadetis tenaces ac sordidi, si cum iracundis, iracundi: si cum impudicis, libidinosi: si cum temulentis, ebriosi: si cum audacibus, protervi: si cum loquacibus, garruli. Eodem modo, ne longum faciam, in aliis perversitatibus. *F.* Qualesnam ais esse pueros, quorum nobis est averfanda conjunctio? *M.* Parentibus parum dicto obedientes sunt. Iurare

- assue-

affueverunt. Ad spectacula levissima velocius, quam ad templum currunt, mendaciloqui sunt, obscenis tabellis cupidius aures dant. Hisce artibus ne colite, neve imbuite ingenium. Propter sodales nequam graviter multi & magni magno casu cecidêre. Nec vobis illud in hoc fraudem det, quod pueri sunt. Quàm plurimos ego pueros apud Orcum æterna expendere supplicia crediderim. Patris, majorumque vestrorum moribus, quos vobis identidem canto, vivite. Si hæc capeissetis imperia, multa ad vos confluent bona & Deus bene amabit, ac tuebitur vos, charissimi filii. *F.* Monita tua, mater, sequemur, donec animam extremam traxerimus: nec commitemus, ut ob errata nostra tibi aliquando à nobis æg itudo oriatur. *M.* Quantum me diligitis, immo quantum Deum amatis, tantam istuc curatote.

N O T Æ.

VACUAS AURES ADHIBETE) *Lucretius Lib 1.*
Quod superest, vacuas aures mihi Memiada
& te.

Semotum à curis adhibe veram ad rationem
Plaut. Casina. Enim verò huc aures magis suas
adhibenda mihi. Trin. date vacuas aures id est
otiosas, & attentas, Cic. pro Archia. Ille etiam ma-
lis Poëtis aures suas dederet. Et ad Attic. lib. 1.

ep. 4. dare aures suas alicui. Ep. 7. lib. 3. Si cuius aures ad hanc disputationem patent. Dicimus præterea, præbere aures, ad aures admittere, accipere auribus. Oenopolæ) Non pauca versantur in lingua latina ἀπωλέω vendo, Bibliopola, myropola, pharmacopola. Propola, Ein Vorkauffen/ Oenopolium, taberna vinaria, Würsthauß/ Schenckhauß. Eadem ad nos corporum vitia) Ovid.

Dum spectant oculi lesos, leduntur & ipsi,

Multaque corporibus transitione nocent.

Hoc in morbis oculorum, in scabie, in iis morbis, qui è spiritu corrupto nascuntur, potissimum solet accidere. Ab improbis hominibus in vos) Böse Gesellschaft bringt manchen an galgen. Wer mit Ragen jagt / der fahet gern Mäuß. Ein Schalck macht den andern. Tenaces ac sordidi) Sordes Unflath/ Wust. Sordidus, Unflätig/unsauber/unrein. Sordidula toga, Juvenalis. Sordes item pro immodica parsimonia, & res augendi studio, pro avaritia. Sordidus, avarus, gewinnfüchtig / ein loser farger Silk. Sordidus & illiberalis questus. Ne longum faciam) Damit ichs beschließ. Dicto obediētes) Dicto, imperio audientes, obsequentes, obtemperantes, morigeri, ad parendum prompti, imperia capeffentes, Mandata facessentes, iussa perficientes, &c. Iurare assueverunt) Jurare. Ist schwören. Ergo non recte

rectè loquitur vulgus ita: iste miles beu quomodo jurat, & wie flucht der Landsknecht. Dann fluchen ist Blasphemie quando sc. irati homines vulnera Christi, septem Sacramenta, aliasque res Sacrosanctas temerè. impudenter, atque impiè nominant: aut alicui pestilentias mille, & totidem diabolos, aliàque horribilia imprecantur. Hæc latini execrationes, maledicta, probra in Deum vocant. Observent adolescentes apud scriptores elegantiores & hæc & huius generis. Ad Spectacula) Spectacula etiam loca sunt, unde spectamus. Spectamenta, quæ spectantur, quæ Corn. Fronto. Quod pueri sunt) D. Augustinus in lib. Confess. narrans peccata pueritiæ suæ, quodam loco de semetipso: tantillus puer, & tantus peccator. Equidem vel pueros virorum flagitia & posse, & solere consci- scere, palam est.

PROGYMNASMA VIGESIMUM SECUN- DUM.

Minutiora peccata.

NUTRICULA, ALUMNUS.

NUTRICULA. Dies Veneris est. Num tu Basiole institutionibus Christianæ fidei dedisti operam in gymnasio? A. Quorsum hoc, mea nutritrix quorsum? N. Velim non ignorare

qua in parte illius libelli discenda occupere. *A.* In capite versor, quod de peccatis inscribitur : illud explicari coeptum est à didascales. *N.* Odissime peccata? *A.* Et quidem supra modum. *N.* O egregiam, & præclaram virtutis indolem; gaudeo immortaliter *Quasi à facie colubri fuge peccatum: dentes leonis, dentes eius interficientes animas hominum.* Sed quæ peccata lic detestaris? *A.* Superbiam, avaritiam, luxuriam, iram, gulam, invidiam, accediam, quæ capitalia, mortifera, seu lethalia dici mos obtinuit. *N.* Non alia insuper? *A.* Etiam homicidium, sacrilegium, idololatriam, hæresin, usuram, perjurium, prodicionem, & istis magnitudinæ æqualia: quæ in præsentia non occurrunt. *N.* Hæc & infinita quæ reliquisti, gravissima, sempiternisque sæculorū ætatibus apud inferos luenda sūt. At tu, fili leviora ista fortasse contemnis, nec odisti. *A.* Quæ? *N.* Citra sitim bibere, delicatioribus epulis ventriculum distendere, parentibus nummulos, sodalibus globulos, aut ligulas furari, comparare sese & præferre ingenio condiscipulis, loqui quantū, & quando libet, affirmare falsa, inficiari vera, libenter agere cum mulieribus non cognatis, lædentē vicissim lædere, invitum sæpius per annum, oscitantem de noxis confiteri, tempus otio conterere, & id genus alia. *N.* Non amo, ne ista quidem: & magister seriò nos hortatus est, ut vitaremus parva,

va,

va, si vellemus majora effugere: nam ex illis ista generari. Scintilla, inquit, quantilla res est? & tamen neglecta fit ignis, qui domos, sylvas, civitates depascitur. Qui modica spernit, paulatim decidet. Et rursus Ovidius.

*Principiis obsta, serò medicina paratur,
Cum mala per longas convaluere moras.*

N. Obtempera igitur cohortationibus istis, nec modo in iis, quæ adversus Deum, verum etiam, quæ contra homines, contraque morum commoditatem committuntur. Cave pusilla, ne grandiora & robustiora fiant, quæ aliquando, etiam si maximè contentus, propter inveteratam consuetudinem deferere non queas, ut mane faciem, & manus non abluere: vestimenta non purgare à pulveribus: non salutare obvios, cachinnum tollere: respondere impatientius: ingredi aut nimium festinè: non gratificari cuiquam in rebus facilibus, & huiusmodi plura, quæ te non fugiunt, summâ se & animi, & ingenii præditum adolescentulum.



N O T Æ.

INSTITUTIONIBUS CHRISTIANÆ FIDEI) *Catechismus* & *catechesis* græca vocabula sunt. Latine & politè rem sic efferemus, tametsi pluribus. *Fidei Christianæ præceptiones.* *Christiana fidei dogmata.* *Christiana Doctrina rudimenta.* *Christiana catechesis.* *Institutiones disciplina Christiana.* *Capita religionis nostræ.* Verba hæc pertinentia sunt erudire, imbuere, instituire, docere, tradere exponere, excolere, declarare, & hæc quidem ad doctorem: illa autem ad discipulos referuntur. *Operam dare, audire, excoli, institui, erudiri, informari.* *Mea nutrix*) Cic. in *Lalio*. *Nutrices*, & *pedagogi* jure vetustatis plurimum benevolentia postulant. Man ist den Ammen und Zuchtmeistern nicht wenig schuldig. *Nutrices elegantissimus poeta* vocavit eas partes, quas natura feminis ad fœtum nutriendum attribuit, & *Lactantius* de infantibus agens ipsorum alimenti fontes appellavit. *Nutritum* in rebus etiam inanimis usurpatur. *Virg. 1, Aen. de igne excitato.* *Atque arida circum Nutrimenta dedit.* *Hæresis*) *Grammaticorū, Philosophorum aliorūq; artes* profitentium etiam *hæreses* sunt ex vi verbi: ab αἰρέσις enim, id est *eligo, hæresis electio.* Sed huiusmodi hæreses anathemate nullo feriuntur. *Cic-Paradox.* *Cato* in ea est hæresi, quæ nullum sequitur florem orationis. *Sodalibus globulos aut ligulas*) *Lege fabellam Æsopi*

de eo, qui libellos furabatur in schola condiscipulis,
 & à matre nunquam ob eam rem punitus, laqueo
 suspendendus ducebatur. Tempus opus conterere)
 de otio vitando proprium fecimus progymnasma:
 & dialogus de parsimonia temporis, n. 38. eodem
 potest accommodari. Quæ adversus Deum) Tria
 peccatorum genera hoc dialogo reprehenduntur.
 Prima sunt teterrima & gravissima, altera quibus
 humana vita propter conditionem suam nunquam
 caret omnino: non est enim homo, qui non peccet:
 tertia, quæ non satis nostro more peccata rectè
 dicuntur, quoniam homines magis, quàm Deum
 offendunt.

PROGYMNASMA VIGESIMUM SEXTUM.

Libelli scurriles.

SENNOPHILVS, PHILOLESCHUS,
 pæri, MAGISTER.

SENNOPHILUS. O facinus animadvertenda
 dum! P. Ah! file. S. Non fileo. P. Per
 tuam te misericordiam oro, ne indica. S. Surdus
 sum. Præceptor, ille apud se habet Marcolfum.
 M. Hem, illumne jocularum libellum? S. Re-
 ver-

vera illum ipsum. *M.* O te te levissimum, & plenum ineptæ curiositatis puerum! Non solum hoc nugarum domi tuæ legis, sed etiam in gymnasium tecum portare, & in hac virtutis ac sapientiæ, non levitatis, & inanitatis officina legere audes? *P.* Nihil continet mali. *M.* Parum hoc tibi patrocinator: nihil continet mali, si nihil continet boni. Porrige protinus. *P.* En. *M.* Adspicite hunc, pro Rudimentis, pro Gatechismo suo volvit Marcolsum. *P.* Animi gratiâ tantum lego. *M.* Audio. Tu in schola legis quædam animi gratia? an huc ventitamus tamquam ad visendos saltatorum choros, aut equestres ludos, aut congressus athleticos animi gratia? habes de hac turba alios? *P.* Non habeo. *M.* Attamen nôsti præterea quosdam. *P.* Novi. *M.* Scilicet. *P.* Eulenspiegel / schimpff vnd Ernst / Fortunati Wünschhüttlein / &c. *M.* Evolvisti tu hæc figmenta? *P.* Bonam partem singulorum. *M.* Cum fructu profectò tempus collocasti. Quod potissimum inde emolumentum excepisti? *P.* Nescio. *M.* Si tu nescis juxta tecum nescio. *P.* Nisi tamen sapissimè risi, & quidem effusè. *M.* O libros non libros, quorum unica laus, excitare solutissimos risus. Vellem tamen hos solum excitarent, non etiam ad alia incitarent. Accipe animis, quæ dicam. Cuicunque vestrum similes libelli sunt, si alieni, restituat quamprimum: si proprii, ad me afferat,

aut

Sunt in ignem infelicibus ustulandos lignis con-
jiciat. Nam si quem lectitare eos cognovero,
is vapulabit liberaliter. Multa in ijs loca, sæpe
frigida, agrestia, insulsa, turpia: Amatorijs nar-
rationibus redundant: Ecclesiæ ceremonias, sa-
cerdotes, monachos, DEO dicatas virgines, Sa-
cramenta, fidem denique Catholicam petu-
lantissimè irrident, animi partes majores à vir-
tute detorquent, & ad omnem levitatem impu-
dentiàmque duces sunt. Scio extare in Ger-
mania nostra alios libellos, quorum ficta sunt
argumenta, quorum scopus ac finis utilis &
honestus est, in quibus nihil ineptum, fri-
volum, maledicum ac sordidum: eos legere
non veto. Tamen uti bellaria eduntur in con-
viviis: nec in hac ætate, in qua vos estis, ve-
rum in maturiore, quæ consilia scriptorum vi-
dere, unamquamque rem suis ponderibus e-
xaminare, ficta à veris, honesta à turpibus,
gravia à scurrilibus, utilia à damnosis secerne-
re potest. Tales sunt fabulæ poetarum plu-
rimæ. Tales ipsimet Poetæ, ut Homerus, &
Virgilius, in quorum Poematis plura excogi-
tata, quàm vera, & tamen gravitatis ac sa-
pientiæ refertissima. Tales denique aliquot
apud Latinos, & Græcos prudenter & inge-
niosè excogitatæ historiæ. Libros ab hoc
Marcoli discipuli nominatos, eorùmque affi-
ne puto à viris gravibus, & honestatis amanti-
bus

bus legi non solere. Quantò minus legendi sunt pueris, nisi in perniciem suam faciles esse velint? Nam eorum ingenia cerea ac tenera cum sint, paullo momento ut in bonum, sic in vitiosum habitum formari consueverunt.

N O T Æ.

O F A C I N U S A N I M A D V E R T E N D U M) Ey da soll man drein schlagen. Hoc nugarium) solche Narren-Märlein. *Nugigerulus*, Ein Lugen-oder Märleintrager. *Nugivendulus* idem quod *nugigerulus*, & qui res ludicras vendit. Docti: Schellen / Schüsser / und dergleichen. *Officina*) Ein Werkstatt. *Cic. 1. Off. opifices omnes in sordida arte versantur: nec verò quidquam ingenium potest habere officina. Iam alia est officina ferraria, Die Schmitzen / alia Chartaria, Die Papiermühlen. Alia Vitriaria, Die glashütten. Sic sutoria, statuaria, pistoria, &c. Metaphoricè. officina virtutis, artium honestarum. Item flagitiorum, nequitie, Da man alle schand und Büberen lehret / und treibet. Cic. in Bruto. Officina dicendi, de domo Isocrat. Et in 1. de leg. de Philosophis: qui quasi officinas instruxerunt sapientie. An huc ventitamus, &c.) Mainst du man komme daher gleich wie ins Tank-Haus / oder wie auff den Tüchlerplatz / oder in ein Sechschuel? Is vapulari liberaliter) der wird es mit der Haut be-*

bezahlen. loca sæpè frigida) Recensentur causa multa ac minimè leves, ob quas hujuscemodi libellorum lectio fugienda est juventuti, super quibus Magistri plura different, & discipulis suis etiam alios de eadem face nominabunt, à quibus similiter legendis sibi temperent. Monachos, DEO dicatas virgines Apud Ægyptios olim, ubi tam multe utriusque sexus hominum perpetuæ religioni, castitati, contemptis mundi illecebris sese consecrantium collegia, sanctimonia præstantes Monachi vocabantur Nonni, monachæ virgines, Nonne. Rhodig. lib. 15. cap. 12. Hoc idcirco annotavi, ut vocis originem nossamus, non enim duntaxat Clostersfrauen / sed etiam Nonnen / audiunt illæ Virgines. Sacramenta) Quid Christianis nobis hæc vox significet, nemo nescit. Valet iusjurandum in re militari: ac proinde in alijs eodem modo valere poterit. Hinc illæ locutiones: Dicere Sacramentum aut sacramento, Ein Eyd thun. Sacramento obligare, Mit einem Eyd verpflichten. Sacramento solvere, Des Eyds entledigen. Sacramento teneri. mit Eydspflicht verhaftet seyn. Sacramento rogare aliquem, Einen auff sein Eyd fragen. Bellaria) schleckerhaftige Speiß / die man zu letzt über Tisch bringet von Zucker / Rüchel / &c. Gellius lib. 6. 13. 11. Quòd Varro dixit bellaria ne quis fortè in ista voce hæreat, significat id vocabulum omne mensæ secundæ genus. Nam quæ τραγήματα Græci, aut πέμματα dixerunt, ea veteres

teres nostri bellaria appellaverunt. Historia) Historia est etiam temporum, quæ vidimus, vel videre potuimus, dicta ἀπὸ τῆς ἰσογείν, à videndo. Annales sunt eorum annorum & temporum, quæ ætas nostra non novit. Vnde Livius & annalibus, & historijs constat. Servius.

71. PROGYMNASMA VIGESIMUM QUARTUM.

Ludus Globulorum.

MELANIOLUS, FABIVS.

MELANIOLUS. Heus Fabi, unde tibi sacculus tam plenus globulorum? *F.* Furatum me credis? *M.* Apage cum istac suspitione, non puto furatum. Emisti? an donati sunt tibi? an lucrando acquisivisti? *F.* Lucrando maiorem partem? reliquos emi. *M.* Quid si te pauperiorem conciliem? *F.* Quid si calumniar? sed si quid audes. *M.* Libet ludere? *F.* Cur non libeat? *M.* Quo genere? *F.* Illo, per quod tu mox aut Cræsus, aut Irus fias: ille, si viceris, hic, si victus fueris, quod opto & spero. Vix tibi sunt viginti globuli. *M.* Fuit, quando tu trecentos non habebas. Age, dic, quo genere certabimus?

mus? *F.* Par. impar volo, ita ut scrobiculum
humi faciamus capacem unius pugni virilis, ala-
tum mediocriter: Inde ego certo intervallo
distans, & subsidens; de vola meos tuosque
simul in illum levi jactu conjiciam. Si incurre-
rit in fossulam numerus par, omnes globuli e-
runt mei, quique foris, quique intus jacebunt:
si impar, omnes erunt tui. *M.* Ast ego quoque ja-
cere velim. *F.* Fiat, sed tunc, quando ego victus.
F. Fac scrobiculum. *M.* Comoda cultrum. *F.* Fran-
ges, & magno stetit. *M.* Nequaquam, est terra
mollis, & argillacea. *F.* Digitis everre fructula.
M. Dictum ac factum, everri. Hic erit meta.
F. Nimium distat. *M.* Quomodo nimium? Duo-
bus passibus meis, & semis: est humus plana sine
lapidibus stratorijs, leviter acclivis, accomoda-
ta huic ludo. Si esset scrobiculus ad parietem,
liceret jacere majore vi. Quot vis de tibi in ma-
num? *F.* Si vis citò rem perdere, da multos. *M.*
Duos dabo? *F.* Hoc nihil est. Vis me quatuor
globulos jactare? *M.* Ergo quatuor do. *F.* Jam
hoc aliquid est. En octonarium, sic collocatum,
ut binarius binarium sequatur. *M.* Sta intra me-
tam, ne digitum transversum, aut unguem la-
tum excesseris. *F.* Siccine? *M.* Etiam. Sed jam ni-
mis propendes contra scrobiculum. *F.* Non pro-
fectò. *M.* Imò. Esto justus, si me vis esse. *F.*
Sum. En jacio. Quatuor sunt intus, numerus
par. *M.* Expecta, ne colligas: adhuc alii accu-
runt

runt adversus scrobiculum. Hem: quintus incurrit, mea est victoria. Jam tu mihi da numerum. *F.* Accipe sex. *M.* Placet. Prima victoria addidit animos. Aspice, omnes ineci, evax. *F.* Accipe rursus totidem. Accipio. Octo sunt intus. *Jô jô*, tertia palma. *F.* Accipe denuò, & totidem. *M.* Ecce tibi rursus octo. *F.* Nolo amplius ludere. *M.* Quare? *F.* Tecum est felicitas. *M.* I, gloriare de tuis globulis. Fecine sacculum tuum leviolem? *F.* Et tibi alius faciet. *M.* Tumebas antè. *F.* Et tu modò.

NOTÆ.

PAUPERIOREM CONCILIAM) *Quædam vis est*
hujus verbi non ita in vulgus nota: quam ex locis plauti, quos adscribemus, facile intelligas: valet nimirum aliquando procurare, efficere, auctorem esse. Zurwegen bringen / aufrichten. Epid. Et sororem in libertatem operâ concilio meâ. Trinum.

Meus natus me ad te misit, inter se atque vos

Affinitatem ut conciliarem & gratiam.

Quando tu trecentos) *Trecenta latinis magnum numerum sonat, ut Germanis, Tausent / hundert. Par impar volo, ita ut, &c. Wir wollen ins Grublein werffen De vola*) *Manus dividitur in brachium, in lacertum, in summam manum. Est autem brachium. Der ober Arm bis zum*

zum Ellenbogen. *Inde pars à cubito ad manus vertebram lacertus.* Der fördere Arm vom Ellenbogen / biß an die Hand *Manus*, die Hand / *cujus pars interior vola*, Der Handteller / *exterior pes* *ten seu metacarpium*, Ulna, Die groſſe Armschne. *Cubitus*, der Ellenbogen. *Ultramque mensuram quoque significat.* Et quidem *servius in eclog. 3. spatium esse ulnam, quantum utraq; manus extenditur*, Ein Klaſſter. *Magno stetit*) Es hat vil geſtanden. *Dictum ac factum*) In einem Augenblick. *Et proverbium celeritatis. Si vis citò rem perdere*) will dich bald außſecken. *Ne digitum transversum*) Nicht umb ein Här/ nicht eines Fingers breit. *Digitulus*, Ein Fingerlein *Digitalis crassitudo.* *Digitale*, Ein Fingerhut. *Fecine faculum*) En wie hab ich dir dein Säcklein ſo fein außgeſäcklet. *Et tu modò*) *Diogenes Cynicus peristromata, quibus Plato suggestum vestire solitus erat, pedibus conculcans: agebat, conculco fastum Platonis.* Subjecit Plato, *sed alio fastu.* Hoc fit nimium saepe, ut iratus irascentem, superbiens superbientem, tenax avarum, gloriae cupidus ambitiosum, imbellis timidum, &c. reprehendat.



PROGYMNASMA

VIGESIMUM QUIN- TUM.

Ludus turbinis.

CHARINUS, LEPIDUS, FORTUNATUS.

CHARINUS. E buxo est meus turbo. L. Meus è cornu. F. Et meus est corneus. Adspicite sultis, quàm niteat præ nigrore, quàm bene fastigatus excavatusque sit. Nec est grandis nimium, qui laboriosè flagello agitaretur? nec nimis parvus, saltitaret immodicè & amitteretur facilè. C. Vis commutemus? F. Qui tibi hoc cogitare libet? tuus citius teretur quàm meus: lignum quippe mollius cornu. L. Meum hunc non laudo, jam semet ipse laudabit, cum gyros describet currèdo maximos, & paucis ac levissimè ictibus curret diutissimè. C. Hoc solum est planissimum & spatiosissimum, proindeq; huic lusui mirè idoneum. Quod bene veritat, contorqueo meum pollice, & medio digito. L. Ego soleo circūvolvere ter, quater corrigiam flagelli, circumvolutum humi ponere, bacillum

cillum impetu attrahere sursum. Tum ille liberatus vinculo, quasi in pedes se erigit, & strenue cursitat, hoc modo. *F.* Ecce meum. Insta flagello, tuus languet, Charine, agit animam: & tuus Lepide. *L.* Ut volitat meus? *F.* Ut amplissimos orbes conficit meus? *C.* En ut meus tuum ferit cum sonitu, Fortunate: propemodum dejecerat. *F.* Feriet meus vicissim brevi. *L.* Ah! mei flagelli virgula diffracta est. *C.* Certemus nos duo Fortunate: jam plus spatij relictum est, & turbines contra se mutuò impellamus. *F.* Sic agamus, Bone Deus, ut me fatigat meus? & minutis tantum, ictibus opus est. Scuticam probatissimam habeo, corrigiam optimam è pelle hircina & bisidam. *C.* Sudore diffuso, cessemus. *F.* Nondum sudo. Solus sum, validius agitabo meum. Vide, quæso, horribiles saltus edit. *C.* Ero aliquamdiu spectator tuus. *F.* Quò Lepidus abiit? *C.* Virgulam quærit ad reparandam scuticam. *F.* Quare non jam pridem hunc nobilem ludem exercuimus? *C.* Erit, cum etiam hic displicebit. *F.* Nunquam Charine. *C.* Quo pignore certas mecum? Sed redit Lepidus. *F.* Ego quoque lassus sum: spectabimus amabo Lepidum. Lepidule, tibi cedimus campum istum. Nunc te ostendes, quantus vir sis. *L.* Tam citò fessi? *C.* Te deficiente, (deficies enim) nos ludum iterabimus. *L.* Quid cras futurum sit, juxta vobiscum nescio. Hodie quidem istuc quod vos

auguramini haud futurum est, F. Magnos spiritus tibi in hoc artificio sumis.



N O T Æ.

QUAMQUAM nostris pueris hoc ludi genus haud ita notum & usurpatum est flagello scilicet agitare turbinem cavatum, tamen vel hoc ex dialogo quemadmodum se in eo exerceant, & unde parent, addiscere poterunt. Quod bene vertat) Das walt Gott. Quo pignore certas mecum ?) was wilt du wetten. Magnos spiritus) Spiritus, der Lust / der Althem / Lebenskraft. Hinc ducere, trahere, retinere spiritum, quod Cic. I. de Orat. continere animam. Effundere, edere spiritum. Translatè pro audacia & elatione animi, Für ein stolzen hochmüthigen Geist. Ex quo illa, Spiritus afferre ? spiritus sumere, tollere Spiritus, deponere, comprimere.





PROGYMNASMA-
TUM LATINITATIS, SIVE
DIALOGORUM SELEC-
TORUM.

LIBER SECUNDUS.

PRO PRIMA SCHOLA
GRAMMATICÆ.

Ex volumine primo.

PROGYMNASMA
SIVE DIALOGUS
PRIMUS.

*Deductio pueri ad Magistrum, &
primum Examen.*

PATER, MAGISTER, PUER.

PATER. Salute plurimâ doctorem te littéra-
rum impertio. *M.* Habeo gratiam, vir opti-
me. Quid est negotiî, quamobrem me yelis? *P.* Si

G 5

non

non gravaberis parvam dare operam mihi : paucis exequar, qua causa ad te accesserim. *M.* Adverto animum. *P.* Ego Germani patris officium secutus, parvulum hunc, quem cernis, filium meum honestissimis doctrinarum studiis, & virtuti à primordio ætatis deditum esse nimium quantum cupio. *M.* Laudabilis, & justissimo atque præclarissimo desiderio incensa voluntas : quàm primùm enim, & quàm diutissimè discendum sapientes prædicant, quòd nunquam perdiscitur, & proficit in perpetuum, præterea multum refert, quibus odoribus testa recens imbuatur. *P.* Est verò ita, ut dicis. Hunc igitur puerum (quod mihi familiæque meæ feliciter eveniat) tibi in manum do, tibi committo, tuæque mando fidei. Naturâ ego sum : amore, cura, & sollicitudine, tu illi pater esto. Tua institutione ac disciplina probitatem, & intelligentiam rerum (quanta quidem in istam teneritudinem cadit) adipiscatur. *M.* Certe quidem haud repugnanter in album discipulorum ipsum detulero, si, ut est in more positum, ingeniorum ejus atque progressum, quem in litteris hætenus effecit, periclitatus antè fuero. *P.* Teneas licèt soleinne tuum, & exquiras quodcunque tibi exquisito opus videbitur. *M.* Age, mi fili; ede nomen tuum. *P.* Mihi nomen est Iacobus. *M.* Quotum

rum agitas annum? *P.* Hic opinor nonus incipit. *M.* Elementa conformare nostin? *Pu.* Maxime: quamquam haud venustissime. *M.* Quid? rudimenta Grammaticæ num doctè calles? etenim in hoc meo gymnasio illa non traduntur, instructum ab iis venire ad me audiendum oportet. *Pu.* Spero me scientia comprehendisse illas præceptiones, quantum potuerim. *M.* Cujus autem grammatici erāt illa tua rudimenta? *Pu.* Eñmanuelis Alvari Lusitani. *M.* Eñmanuelis? Visne explorem, quàm studiosè didiceris? *Pu.* Explora, si placet. *M.* Cedò, inflexiones nominum quot sunt? *Pu.* Quinque. *M.* Hæc vox, sensus, quanta declinatione continetur. *Pu.* Quartâ. *M.* Quo casu effertur? *Pu.* Nominandi, generandi, vocandi singulari: & rursus nominandi, accusandi, vocandi multitudinis numero. *M.* Bonus cuius generis? *Pu.* Masculini. *M.* Certumne istud habes? *Pu.* Certissimum. *M.* Ejus foemininum? *Pu.* Bona. *M.* Neutrum? *Pu.* Bonum. *M.* Da comparativum & superlativum. *Pu.* Melior, optimus. *M.* Cur non dicis bonior, bonissimus: perinde ut doctior, doctissimus? *Pu.* Dicerem vero, nisi esset anomalum, sive inæquale, ut illa quoque: Malus, peior, pessimus: Parvus, minor, minimus. *M.* Probè respondet adolescentulus. Dehinc Pronominis definitionem recita. *Pu.* Quod loco nominis positum, certam finitamque personam adsignificat,

ficat. *A.* An emendatè sic loquemur: Salvum te advenire gaudemus? *Pu.* Prorsus emendatè. *M.* Undénam hoc intelligis? *Pu.* Ex regula IV. *M.* Audiamus. *Pu.* Verbum personale infiniti modi, postulat ante se accusandi casum. *M.* Pernosco, & demiror egregiá singularémq; diligentíá tuá. Hanc si impofterum similiter ad discendum attuleris (quod te facturum esse mihi quidem dubitare in mentem non venit) promitto, ac recipio huic parenti tuo, te hominem eruditissimū venientibus annis, evasurum. *P.* Diligentiam quidem pueri in spe optima ponat Magister. Ego item quo minus illi cessare, & socordia atque desidia bonum otium conterere sit integrum, curabo sedulò. *Pu.* Ignavus non ero. *M.* Macte indole, sic facies, mi Jacobe, & cras, postquam luxerit, cum libellis tuis, armisque scho- lasticis ad sextam in hunc ludum meum itare, Divis bene juvantibus, occipies. Tu interim filium reduces domum, quem propter ingenii bonitatem, & quam facilè perspicio, naturæ præstantiam multò commendatissimum nobis, charissimūque fore credas velim. *P.* Liberalis ista, & humanitatis plena pollicitatio, vir doctissime, omnibus necessitudinibus me tibi obstringit. Bene vale.

M. Et tu.

N O T Æ

QUID EST NEGOTII, &c. Was ist euer be-
 gehren. *Paucis exequar*) *paucis dicam, expe-*
diam, absolvam, eloquar, memorabo, in medium af-
feram, exponam, tribus verbis, breviter. non multis,
summatim, strictim, compendio. Adverto ani-
 mum) Ich will es gern vernemen. Germani
 partis) *Germanus quasi ex eodem germine, eadem.*
que stirpe progenitus. Frater germanus, soror ger-
mana, & sine substantivo, germanus, germana Ein
 natürlicher Bruder oder Schwester von Vate-
 ter und Mutter. *Extra consanguinitatem valet is-*
dem quod hæ particula, Recht/rechtschaffen wahr/
wahrhaftig eigentlich/natürlich/einem Ding
ganz und gar gleich. *Magistri germani alicujus*
artis, die rechte wahre Meister einer Kunst. *Me-*
moria germana litteratura, Die Memori ist der
Schrift ganz und gar gleich/es ist eben ein sol-
ches Ding. *Est germanissimus Calvinista Theo-*
dorus Beza, Der Beza ist ein eigentlicher/nat-
ürlicher/rechtschaffner Calvinist. *Celum est ger-*
mana Christianorum patria. Der himmel ist der Chris-
 ten recht und wahrhaftig Vaterland. *Germa-*
nitas etiam duplicam notionem habebit, & germa-
nè similiter. Quibus odoribus testa recens) jung
 gewohnet/ und alt gethan. *Testa ovi limacis,*
 Everschallen/schneckenhäußlein. *Opus testaceum,*
 Irden

Erden und gebrennt ding. In album) *Album* substantivum est, tabula albata, in qua Praetores edicta, actiones, interdicta proponebant, quo omnibus nota fierent. Utuebantur albo Pontifices. Cic. 2. de Orat. Res omnes singulorum annorum mandabat litteris Pontif. Max. referebatque in album, & proponebat tabulam domi, potestas ut esset populo cognoscendi. Significat item, quam vulgus matriculam vocat, librum scilicet, in quo ejusdem artis, studij, professionis, officii, dignitatis hominum nomina scribuntur. Itaque dicemus aliquem esse in albo studiosorum, senatorum, sodalium, B. Mariae &c. **Rudimenta**) Quid esset rudimenta ponere, tirocinium ponere, declaravimus sententiam nostram notis in primum dialogum prioris libelli. Nunc illud tamquam auctarium addimus, nihil esset aliud, quam quod Virgilius voluit illis carminibus in 8. Aeneid. ubi Evander Pallantem filium suum Aeneas commendat.

Hunc tibi praeterea spes & solatia nostri
Pallanta adjungam: sub te tolerare magistrum
Militiam, & grave Martis opus: tua cernere facta
Assuescat: primis & te miretur ab annis.

Adolescentulus Ein junges Knäblein. **Adolescentula.** Ein junges Mädchenlein. **Leetissimus** adolescens. Ein außerlesener Jüngling **Adolescētia lubrica.** Darin einer bald schlipffert / in Fall kommen. **A prima adolescentia.** Von meinen jungen Tagen auff. **Demiror**) in compositione aliquando, de. **auger** significatum, ut per. Talia sunt de amo, id est,

est, valde amo, depradico, denarro, depralior, desavio, delasso, derepentè, desubito. Venientibus aëis) Mit der Zeit / auff zukünftige Jahr. Bonum otium) Otium est, vacatio à labore; sive ea honesta sit sive turpis. Qui versantur in litteris, quoniam negotijs laboribûsque vacare debent, factum est, ut laborem studiorum significaret: quanquam Cicero solet addere, litteratum litterarum. Scipio dicere solebat, nunquam se minus otiosum, quam cum otiosus. Apud Terent. Adelph. otiosus est securus, tranquillâ mente. Quin tu otiosus es? ego illius sensum pulchrè calleo. Idem And. Animo jam nunc esse otioso impero. Maëte indole (Gott geb dir Gnad zu diser Art und Natur. Gott wölle/ daß du junemnest/weil du so wol geartet bist. Armisque scholasticis) Mit deiner Schulrüstung. Divis bene juvantibus) Im Namen Gottes Policitatio) Servius: Policemur sponte, promittimus rogati.

PROGYMNASMA; SECUNDUM.

Euntes in Ludum.

ANTONIUS, MARCELLUS.

AN.

ANTONIUS. Securūsne, & timore expedi-
tus in phrontisterium vadis Marcelle ? *M.*
Quid tibi ista percunctatione vis ? explica dum,
non enim satis intelligo. *A.* Fabor ergo apertius.
Contexuisti epistolam, quā à nobis hodie re-
quireret Præceptor ? *M.* Contexui, & descri-
ptam porto mecum. *A.* Præcurrit a lacritas tua
meam tarditatem. Quamquam haud ita pigritia
me, ut chartæ penuria, qua premebar, remora-
ta est, fecitque, ut meam non totam describe-
rim: seriùs, quippe adeptus sum papyrū. *M.* Quid
acturus, si poposcerit ? *A.* Dum vestras emendat,
interea quod reliquum est, nullone negotio de-
scribam. Hoc concessurum mihi spes est: siqui-
dem aliis aliàs concessit. *M.* Ostende sis tuam
scriptionem. *A.* Hem. *M.* Quā fœdè tu for-
mas litteras ? gallinam scripsisse arbitror. Quā
item vacillant versus ? *A.* Dummodò legi que-
at scriptura, parvi duco, tristia sint an læta, pul-
chra visu, an deformia elementa: versus ad a-
mūssim nequeo dirigere, quantumvis coner.
Atqui non tam valdè utraque laude mihi ante-
stas. *M.* Iudicium cæci. *A.* Aliter doceat
me Præceptor, si ipsi displiceo cum istis illepi-
dis inveniustisque characteribus. *M.* Abhor-
rent istæ partes ab ejus munere. *A.* At unde
discam tandem ; Quid tu nunc mihi auctor ; *M.*
Aliquem peritum adolescentem pactâ pecuniâ
con-

conducant parentes tui, quem hanc ad rem magistrum capias. *A.* Attamen doctrinâ quoque spectati, & clari homines plerumque inscitè & indecorè efformant figuras istas. *M.* Dici aliter non potest: verùm non idcirco sunt docti: & tamen multi illorum decenter. *A.* Parentes mei) quod vitium senectus affert) attentiores sunt ad rem quàm sat est: defraudant genium suum: vereor ut illis persuadeam. *M.* Adhibe procuratorè Magistrum, cujus unum verbum hùc plus valebit, quàm centum tua. *A.* Rogabo, ut hanc mihi opellam surripiat. *M.* Cæterùm, quæ heri explicata sunt in Cicerone, si te fortè nominaverit, poterisne repetere; *A.* Nisi ipsemet opituletur, parum bene: oblitus enim sum quorundam: & quem domi interrogem, habeo præter parietes neminem. *M.* Hærenti subveniet. Ego insuper, quo ad ejus facere potuero, tibi opem feram. *A.* Mi optime Marcelle. *M.* Sponden' te mutuum esse facturum mecum, si in eodem luto hæsitavero; si necessitudo postulaverit; *A.* Spondeo firmiter. *M.* Salva res est.

N O T Æ.

TIMORE EXPEDITUS) *Timore, metu, pavore*
formidine liber, vacuus, solutus: & casu patrio,
 H *time-*

timoris, metus, &c. expers. Furchtloß. Metus
 motus est animi: timor quasi tumor: fert inter-
 dum rationem, pavor puerilis est. Corn. Fronto.
 Nullo negotio) Negotium, occupatio, Ein Ge-
 schäft. Negotiolum, ein Geschäftlein. Nego-
 tiosus, Geschäftig/voll Mühe. Negotium da-
 re, befehlen / zu schaffen geben. Negotium,
 item pro molestia. Unde exhibere, facessere ne-
 gotium/ Einem verdrücklich seyn/ einen plagen /
 einen Unruhe machen. Ad amussim) A-
 mussis, Nichtschur. fabrorum regula: quam
 architecti, cum opus probant, rubricâ illinunt.
 Proverb. ad amussim, pro eo, quod est exquisita
 diligentia, atque exactissima cura. Examussim di-
 citur examinatè ad regulam, Plaut Amphit. Si
 vera hac loquitur, examussim est optima. Idem
 Menach. Ut hanc rem vobis examussim disputem.
 Nonius. Eandem sensum habet: ad unguem. A
 marmorariis videlicet, qui superinducto ungui
 commissuras marmorum explorant. Nos autem ci-
 tra allegoriam Proverbium: versus ad amussim
 nequeo dirigere. Ich kan nicht nach der Schnur
 schreiben. Attentiores sunt ad rem) Sie geben
 Feinem umb Gottes Willen / man stehls ihnen
 dann. Res etiam facultates, bona fortuna, divitias
 scilicet atque opes significat Plaut. Trinum. Ist hoc
 absente male rem perdit filius. Ibid. Rem postquam
 comedit, post rationem putat. In eadem. Nam post-
 quam hic ejus rem confregit filius. Ex eodem fonte
 manant illa, rem querere, rem facere, rem nancisci,
 in

in suam rem convertere, suarum rerum satagere. Defraudant Genium suum) Ij dicuntur hoc facere, qui naturæ subtrahunt, quod appetit, ut preparci, restricti, sordidi, & avari. Denen ein Blutstropffen von Herzen fällt/so oft sie ein Heller außgeben. Contra faciunt, qui genio indulgent: hoc est animo suo obsequuntur, & curriculum probè curant. Dies genialis, dies letus, & voluptarius. Plaut. Aul. Egomet me defraudavi, animūque meum, giniūque meum. Idem Persa. Nunc & amico meo prosperabo, & genio meo multa bona faciam. Ut hanc mihi opellam surripiat) Plaut. Amph Clanculum hinc abivi à legione, operam hanc surripui tibi. Id est, operam hanc furtim sumpsi in tuam gratiam. Ich will ihn bitten/ daß er ihm selbst gleichsam ein Zettel stehle/ und mir einen kleinen Dienst beweiße. In eodem luto hæsitavero.) Wann ich in gleicher Noth stecken werde. Proverbium in eos, qui sic in aliquo negotio implicati hærent, ut se inde nequeant explicare. Quemadmodum videmus viatores, cum inciderunt in cænium, & alterum pedem conantur educere, altero immergi. Spondeo firmiter) Es sey dir zugesagt. Salva res est) Das Spiel ist gewonnen.



PROGYMNASMA TERTIUM.

Excusatio absentiae.

*MAGISTER, ANIMADVERSOR, ANTONIUS,
IOANNES, MARCUS.*

M Agister. Euge Animadversor, ades dum
A. Adsum, impera, M. Quinam he-
sterno die scholam non obierunt? A. Qui?
Antonius Niger, Ioannes Faber, Marcus Syl-
vius. M. Perpaucos memoras. A. Reliqui
ad unum omnes coram praesentes affuerunt.
M. Extra eos videlicet, qui munusculis te e-
linguaverunt. A. Hoc quidem alias cum ten-
tarent nonnulli, semper Austrum percule-
runt. M. Probatus es adolescens, & Ma-
gistro tuo fidelis. Heus, prodite vos in
medium, repente, statim, sine mora. An
nondum etiam? confestim, inquam, advo-
late. Quid habes Antoni dicere ad excusan-
dam absentiam, A. Ingens quidam, & in-
tolerabilis dolor occupaverat sinciput meum.
Quocirca mihi in mandatis dabat mater, extra
ædes

ædes pedem ne usquam ponerem. *M.* Fabulæ. Tibi ut credam; non ego te novi? *A.* Si verbis meis exigua apud te est fides, certum hominem ad matrem & familiares indagatum allega. *M.* Logi. *A.* Haud secus reperies. *M.* Somnium. Quasi verò tu, ut es callidus & versipellis, hoc tuis non imposuisses, tibi nimirum condolere caput. Studebas verberationem effugere, quæ propter segnitiam te manebat, *A.* Ne utiquam, Præceptor, non imposui profecto: revera nihil finxi. *M.* Poterone hodie verum ex isto puero exsculpere? Cave mihi mendacij quidquam. *A.* Vera loquor. Si aliter fuerit, ac dixi, causæ nihil erit, quin tibi dem pœnas. *M.* I. sessum: rem ego nunc quidem in medio relinquam. Tu bone Faber, quo negotio implicatus tenebâre? *I.* Pater quopiam profectus animi gratiâ me perduxit illuc secum. *M.* Quo Profectus; In villulam nostram, quæ mille passus ab urbe distat. *M.* Cur pridie à me copiam non petebas? *I.* Noctu hac de re deliberavit Pater: tum multo manè in viam nos dedimus, ut ad te adire nequiverim, nec voluerim, quod, verebar, ut cubitu surrexisses. *M.* Dictum inopinatum atque mirabile, te alioqui somniculosissimum, id temporis, sub galli cantum scilicet, experrectum. *I.* Videre me somnum haud sinebat gratissimæ promissionis expectatio. *M.* Quin tu exoraveras patrem ut hoc promitteret; *I.* Fa-

Etum est, ut patre secundo villam amœnissimam petiverim, ibique animum studiorum perpetuitate fatigatum, triduo isto instauraverim. Proinde, amabo, mi præceptor, parce ultrà quærere, quandoquidem te clam non est, quanto me opere schola delectet, nusquã ut sim libentiùs. *M.* Qui tibi incessit metus plagarum insolitus, hic de improvviso oratorem de reddidit. Nunc condonabitur erratum. Posthac nisi quoquo modo de absentia certio rem me feceris, verberibus te cædam, ut si in pistrino moleres. Percepisti? *J.* Planissimè. *M.* Restat, ut te quoque excuses solute adolescens, & omnium inertium inertissime. Quid egisti? aut ubi fuisti? aut quare in ludum non venisti? Quid est Sylvi? quid taces? *Mar.* Existimabam esse ferias litterarias. *M.* Ridiculum. Hóc cine os tuum? istane frons tua? Ecquid, ô infulse, nudus tertius aut quartus primum auditiones obire cœpisti? quomodo? an tu nesciebas vacationi diem Mercurij consecratam? Hic ego manifestum mendacij teneo. *Mar.* At mihi occorrebat heri mercûrius. *M.* Ast ego faxo tibi hodie Tisiphone accincta flagellis occurrat. Lepidum capitulum. Tene errare in isto negotio tam antiquo, tam noto, tam vulgato? quam obrem autem horis antem eridianis saltem non comparuisti in hoc loco? prætexis culpam hoc figmento: non fit mihi verisimile, quod agis. Illi, illi sodales & congerrones tui aliquò te ambulatum, aut lusum

sumavocarunt. Para; mox tibi virgis corium
 conscribum. Mar. Miser, ah miser, cui tam ma-
 lè vertit dolus. Sed te obtestor, unam hanc di-
 mitte noxam: si quando rursus admisero, tum
 occidito, M Nihil agis.

NOTÆ.

ELINGUAVERTUNT) *Lingua te priva verunt*,
elinguem fecerunt, mutum ac silentem penitus
reddiderunt. Sie haben dir das Maul verstopft.
Plaut. Aulul. ubi senex animum exagitat, velut si
thesaurum indicârit.

Si herclè ego te non elinguandum dederò, usque
ab radicibus.

An nondum etiam) *Rühret ihr euch noch nicht?*
 Austrum perculerunt) *Sie haben die Nebel bald*
get/ein Sackpfeiffen beropffet. *Ejusdem ordinis*
sunt, inanem scilicet operam significantia; arenam
metiri, ignem diffecare, parieti loqui, arare littus,
surdo fabulam. Logi) *apud Plautum logi sunt*
verba, seu faceta & ridicula dicta: Persa, Parasi-
tus Virgini:

Si hoc accurastis lepidè, cui rei operam damus.

Dabuntur dotis inde tibi sexcenti logi.

Atque Attici omnes - nullum Siculum accepe-
ris,

Cum hac dote poteris vel mendico nubere.

Quod dicit Atticos tantum accepturum, eo respicit, quod Atticè multò melius græcè loquerentur, quàm Siculi, erantque illorum verba quàm istorum lectiora. Sticho.

Adeste fulsis, præda erit præsentium,

Logos ridiculos vendo, agite licemini.

Ut es callidus) Junguntur sæpe versutus & callidus differunt tamen. Versutos, inquit Cicer. 3. de nat. Deor. eos appello, quorum celeriter mens versatur: callidos autem, quorum tanquam manus opere, sic animus usu calluit. Versipellis) Versipelles dicti sunt, inquit Nonius, in quodlibet genus sese commutantes. Plaut. amphit. ita versipellem sese facit, quando lubet. Condolere caput) Quod quidam ita loquuntur, condoleo tibi, compatior vobis, id à me alio loco, ut inquinatè dictum fuisse notatum memini. Est autem condoleo idem planè, quod doleo, & ad corpus refertur. Cic. 3. de Orat. Tum latus ei dicenti condoluisse, sudorèmq; multum consecutum esse audiebamus. Et 2. Tusc. Nos si pes condoluit, si dens, ferre non possumus. Plut. Truculento.

Date soleas, atque me intro actutum ducite.

Nam mihi de vento miserè condoluit caput,

Verum exsculpere die Wahrheit heraus pressen In viam nos dedimus) Wir haben uns auff den Weg begeben/ gemacht. Sodales tui) Comes iter facit: Affecla sequitur potentio rem! Sodalis adolescentiæ nomē est, Cliens implorat opem & fidem

Ita

Ita comes tuus , affecla officiosus, sodalis amicus, cliens submissus, Corn. Fronto. Para) Nestel dich auff. Unam hanc dimitte noxiam) Schenck mirs nur dissmahl/ ich wills mein Lebenlang nimmer thun. Nihil agis) Du must dran.

PROGYMNASMA QUARTUM.

Calami Præparatio.

VEDASTUS, BALTHASARUS.

VEDASTUS. Cùm haud inveniustè formes elementa , doleo tibi nec chartam esse bonam, nec calamos aptos. B. Ab his singulis fateor me inopem. Charta nec candida multùm, nec firma & plana, sed aspera, scabra, & pilis parvissimis plena: quos cùm à calami cre- na detraho, mora scriptioni affertur: quòd si non detraho, scis ipse, quales efformentur literæ. Sed quod intolerabilius mihi accidit, etiam perfluit, verùm hæc culpa sit atramenti potius, quòd cùm esses heri spissum valde, aqua nimia effecit dilutissimum, & subalbidum. Calamos ad usum aecommodare cultello prorsus nescio : & te etiam atque etiam vehementerque rogo, ut hanc rem me doceas, si

ipse sciat. *V.* Misere mei, qui pænè solus ignores, quod condiscipuli tui didicerunt magnam partem. *B.* Libera tu me istâ ignorantia. *V.* Ausculta igitur. Anserinæ pennæ sunt ad scribendum imprimis appositæ, iisque plures utimur, ac sæpius, quàm pavonum aut cygnorum: quarum ille nimis sunt duræ; hæ nimis amplæ: quanquam diutius bonæ permanent, atque anserinæ. *B.* Teneo. *V.* Ex his ipsis anserinis meliores judicantur, quæ sunt pellucidæ, mediocriter duræ, caule longiore, ampliore, firmiore. Quæ autem habent caulem brevem, angustum, & sunt admodum duræ, ut quæ inhærent extremæ alæ, non probantur. *B.* Jam noverim deligere pennas. *V.* Ubi delegeris, ita parabis. Rescindes caudam: plumulas utrinq; detrahes, scalpelli tergo cavum pennæ levigabis: extremum cavi, seu caput rescindes ex utraque parte, antrorsum & retrorsum, hoc modo, ut fiat bifurcata (adspice.) Tantum porrò ressecabis, quantum latus est unguis auricularis digiti, & medullam extrahes. *B.* Meminero. *V.* Post hæc in dorso crenam facies: id est calamum cuspide cultelli, sive extemo cultello justè per medium scindes, sic, ut fissio seu incisura diametro dorsi pariter pænè æqualitérque respondeat. Tum ubi adhuc aliquantillum deorsum à fronte exsecueris, a dextris & sinistris acuere calamum, & mucronem facere perges: seu æquabis duos illos pedunculos, sive

cru.

cruscula. Nunc me vide, quomodo indita crena utrumque horum absolvam. *B.* Observo *V.* Rastellum hoc quem mucronem antea vocavi, temperatae gracilitatis esse debet, de quo quanto plus abscideris, tanto habebis calamus obtusior, & grandioribus notis ducendis aptior: dextra tamen pars, in quam calamus, dum scribimus, incumbit, sit aliquantò altior sinistra: quod discrimen adeò sit minutum, vix ut perspiciatur. Age, experiamur hunc nostrum. Accipe, vide, an placeat. Quare sic eum capis? *B.* Sic assuevi. *V.* Tene pollice, & medio digito, mollitèrque superpone indicem, sic: ita minus vacillabit manus, & firmitus eam chartae imprimes. Sit autem brachium usque ad cubitum liberum, dum scribis, & pondere suo tabulae seu pluteo innitatur, tota autem manus auriculari. Intuere me scribentem. *B.* Imitabor ad unguem, & quibuscunque officiis poterò. tuam erga me humanitatem aut obruam aut exequabo.

N O T Æ.

AB HIS FATEOR ME INOPEM) *Veteres instructus, firmus, felix, paratus, imparatus, inops, nudus, invictus, item impunitas, solitudo ab aliqua re dicebant, pro quibus nostrum seculum, quantum pertinet ad hoc vel illud, sumus parati, instructi, &c.*
Cic.

Cic. ad Att. Sumus flagitiosè imperati, cùm à militibus, tum à pecunia. In Bruto. Nudus à propinquis, nullâ cognitione munitus. Ibid. Tum erat ab oratoribus quædam in foro solitudo, Calamos ad usum accommodare) Feder schneiden. Idem, preparare calamum. Temperatur autem jam antè adscribendum præparatus & accommodatus calamus, dum cuspis ejus vel accutior sit, vel obtusior. Diametro dorli pariter) Daß das Schittlein so lang sey / als der Rücken der Feder breit ist. Necessariò multis metaphoris utendum nobis fuit in hoc dialogo: nam alioqui, quod volebamus, explicare non potuissèmus: desunt enim verba propria. Et est jam litteratoribus satis cognitum, quàm latè pateat, quantàmque rerum vim & copiam complectatur hic tropus, qui metaphora seu translatio nomen habet. Præceptores inter explicandum hasce metaphoras non solùm germanicis vocibus declarabunt: sed etiam ipsi cultellum, & calamum nondum plumis suis spoliatum, neque levigatum in manus accipient, & discipulis, inspectantibus, quid crenam, quid rastellum, quid dorsum, quid caudam, &c. vocemus, ostendent eòsque artem hanc parandorum calamorum docebunt.



PROGYMNASMA QUINTUM.

Elementorum conformatio.

DAMASUS, ALBANUS.

DAMASUS. Tam artificiosè tamque graphicè chatacteres Romanos effingere, tantâ proportionè, & tam compositè mutuò respondentès, versibus præterea paribus intervallis, à summa pagina ad imam usque diremptis, & nullâ omninò in parte vacillantibus, dic fodes, quid tandem utilitatis affert? *A.* Modus ipse quærendi tuus clamat te istuc in quæstione ponere non debuisse. *D.* Quid ita non? *A.* Quoniam ostendit, non displicere tibi hanc manus meæ elegantiam. Atque ut agam apertius: delectarisne, si quando quidpiam à me exaratum adspicis? *D.* Ac multum profectò. Non secus, quàm si nitidam, & collustratam picturam intuerer. *A.* Hæc igitur una est utilitas, ut mearum litterarum veluti pictura tuis, aliorumque oculis blandiatur, lectoresque meos voluptate quadam nec illiberali demulceat. *D.* Bene tu quidem hætenus, sed plura desidero. *A.*
Ego

Ego ipse quoque (quod omnibus mei ordinis
 uluvenire existimo) propterea libentiùs, fa-
 ciliùs, majoréque cum iucunditate scribo.
 Adde, quòd lectu expeditior est venusta,
 quàm rustica, indocta, imperitáque manus:
 nec aliud in causa est, quare tantoperè typis
 descriptos libros amplectamur, nobiscúmque
 feliciter actum credamus, si calamo ad illo-
 rum typorum venustissimam speciem quàm
 proximè accesserimus. *D.* Negari non potest
 manum tuam exquisitam, probè distinctam,
 & luculentam esse. Nunc da, quibus vijs
 ac rationibus ad hujus scientiæ facultatem
 perveneris? *A.* Quorsum id nôsse expetis?
D. Etiam tu hoc rogas? *U*t facere queam
 similia. *A.* Si animum húc advertas,
 narro tibi. *D.* Adsto avidissimis auribus.
A. Principio per commodum fuit exem-
 plar, in quo erat alphabetum majoribus mi-
 noribúisque litteris compositum. Nec ibi
 solùm completæ, & integræ, verùm etiam
 imperfectæ, partésque & frustilla earum
 visebantur. Ostendebatur item 'quo pacto
 illa fragmenta coagmentanda essent, ut abso-
 lutum litteræ corpus efficeretur. Verbi
 causâ: ducebatur, ab alto virgula ad hunc
 modum l. appingebatur minutus semicir-
 culus dextrosus, seu inversus C. sic, 3.
 ut docerer b. componere, si illi porrectæ
 deorsum ad angulos rectos lineolæ hanc
 no.

notam copulasset. In d. idem præstabatur , præposito c. sic tamen, ut postquam c. illud cum virgula coivisset, puncti instar de infimo ejus extrâ emineret. In majusculis eadem panè ratio custodiebatur. Sed ut rem clariùs cognoscas, ipsum tibi prototypon demonstrabo, si fuerit occasio. D. Optatissimum acciderit. A. Posthæc binæ, ternæ, quaternæ connectebantur, ut, ab. do. mi. ptu. flo. gran. trum. subjiciebatur adhuc vocum series, quæ aliquam animantem, arbo-rem, herbam, morbum, instrumentum indicarent, cæque haud ita vulgatæ ac tritæ. Tandem breviores sententiolæ, ut illæ (nam edidici, sicuti vocabula, de quibus dicebam) *Vacare culpâ, magnum est solatium. Medio tutissimus ibis. Festina lentè. Nescis quid Vesper serus vehat. Homo bulla.* D. Videtur Magister hoc exemplar meditatus contecisse. A. Credo. D. Quid erat novissimo loco? A. Longior scriptura, sex septem versuum scilicet, quæ ad virtutem excolendam me hortabatur. Ex platone, Tullio, aut Seneca, ut reor, deprom- pserat. D. Nec illius te capere debuisset oblivio. A. Non cepit. Erat autem concepta his verbis: *Altum quiddam est vir- tus, excelsum, regale, invictum, infatigabi- le: voluptas humile, servile, imbecillum, cadu- cum, cuius statio ac domicilium fornices & popine sunt*

sunt. Virtutem in templo inveniens, in foro, in curia, pro muris stantem, pulverulentam, coloratam, callosas habentem manus. Voluptatem latitantem sæpius, ac tenebras captantem: circa balnea ac sudatoria, ac loca adilem metuentia, mollem, enervem, mero, atque unguento madentem, pallidam, fucatam, & medicamentis pollinctam.

D. Quid? tantumne sæpius in spectanda hac formula perdidicisti hoc tuum artificium? A. Non. D. Quid egisti hoc amplius? A. suam manu præceptor meam complexus moderabatur ac dirigebat. Iubebat item tenuissimam, ac subtillissimam papyro membranam substernere, in qua inessent festivissimè expressa elementa, cum egregiè concinnata scriptura, & calamus super litteras per chartam satis tralucens, ducere ut sic ductibus earundem æmulandis assuescerem? & habitu quodam confirmarer. Quinimò stylo plumbeo interdum litteras cum exarasset, eas me atramento tegere, & delividis nigras reddere volebat. Cæterum ne facerem inequales: eas, inquam, quæ, vel sursum lineas non projiciunt, vel infra non demittunt, ut vocales & consonantes c. m. n. r. &c. applicata regula trahebat lineas duas angusto spatio distantes; intra has mandabat mihi, ut scriberem aliquid. Idem in grandioribus servavi, quarum inter se omnium æqua est magnitudo. His exercitationibus usus quantum cernis, processum effeci. D. Si nanci-

sci

sci possem magistrum æquè scientē ac Peritum, discerem hanc artem sanè. *A.* Si sollicitus quæras, putò te inventurum. *D.* Difficillimè: paucorum est enim bella manus: contrà, malè ducentium numerus infinitior, quàm frondium in sylvis, piscium in undis.

N O T Æ.

GRAPHICÈ) Verbum γράφω pictorum, & scriptorum commune est. Hinc γραφική ars pictoria. Graphicum per translationem à pictura (quæ elegantia ferè superat eas res, quas imitamur,) in hominibus maxime, significat venustum, scitum, politum, lepidum, perfectum, & quasi pictum. Eadem est vis adverbij graphicè. *Plaut. Epid.* Næ tu habes servum graphicum, & quantivis pretij. *Pseud.* Nimirum est mortalis graphicus. *Trin.* ita medijs ament graphicum furem. *Persa:* Nunc ego huic graphicè facetus fiam. A summa pagina ad imam) Ut prima, ultima platea pro prima & ultima parte plateæ: primoribus extremis digitis, & alia multa similia, quæ, ni fallor, alio loco à me notata sunt. Ponere in quæstione) *Cic. I. de Orat.* Ponere quæstionem, & in *Tusc.* Ponere jubebam, de quo quis vellet audire. *2. de Orat.* Ponere in percunctando. A me exaratum) Exarare valet quidem conscribere, sed celeriter, & cum quadam festinatione, nec sumpto spatio multo ad cogitandum. Quod testimonia *Cicer.* declarabunt, quæ ponemus. *Epist. 26.*

I

lib.

lib. 9. *Accubueram hora nona, cum ad te harum exemplum in codicillis exaravi. Et epist. 1. lib. 12. hoc litterarum exaravi, egrediens è villa ante lucem. Et lib. 12. ep. 20 Hec, cum essem in senatu, exaravi. Ad Att. l. 14. ep. 24. Statim hoc nescio quid exaravi. Habeo in adversarijs meis longè plura exempla. ex eodem Cic. notata, quæ in medium adducere nihil attinet, cum ista sufficiant. Errant ergò, qui latine se loqui putant, cum dicunt, se litteras exarasse, id est; litteras quocunque tandem modo confecisse. Typos descriptos Formas aneas latine vocant quidam, dicuntque libros non solum excudi, imprimi, quæ plebeia sunt: sed etiam formis excudi, formis aeneis describi. Non excusos appellant & manuscriptos, & callamo exaratos, seu descriptos. Nunc da) Dare pro dicere, accipere pro audire invenias apud auctores probatos. Virgil. eclog. 1. Sed tamen iste Deus qui sit, da Tityre nobis. Æneid. 2. accipe nunc Danaum insidias. Ad Angulos rectos) angulorum quidam sunt recti, quidam obliqui, de quib. mathematici: In angulo fieri dicitur, quod clam alijs, quod occultè fit, non multis conscijs. Cic. 1 de Orat. In angulis consuendi otij causa differere. Agere quippiam in angulo. Unter dem Hütlein spilen. Contrarium illud Christi: predicare super tecta id est, palam & publicè. Medio tutissimus ibis (videtur allusum ad fabulam de volatu Icarì, quem de medio tenendo diligenter admonuit pater causasq; adjunxit. Metam. l. 8. Commendatur multum à pythag. & phocyl. in carminibus.*

FESTI-

LIBER SECUNDUS

FESTINALENTE Eil mit Weil. Schnell Spil/
übersihet vil. Narremus lepidam historiam, quæ
doce amur moderatè festinandum esse. Auriga via-
torem ante urbem Parsios, locorum imperitus, inter-
rogabat, ecquid ante noctem eò perventurus esset?
Respondet ille. Etiam pervenies, si mediocriter
equos agas. Sin autem properes, non pervenies,
Auriga viatorem ratus ebrium, qui ita loqueretur,
flagello cœpit diverberare jumenta, & ita currum
raptare, ut rota una frangeretur: in cuius locum
dum è vicino alium coemptum affert, urbem, quò
tendebat, clausam reperit. Nescis quid vesper)
Inscriptio est cujusdam Satyræ apud Varronem. Si-
mile: nescis quid superventura pariat dies. Fron-
dium in sylvis) E varijs exemplis numeri, ut ita
dicam, innumeri atque infiniti, quæ sunt apud Poë-
tas per similitudines & comparationes, ediscam hæc
tria pueri. Virgil. 7. Æneid.

Quam multi Labico volvuntur marmore fluctus.
Sævus ubi Orion hybernis conditur undis.
Vel cum sole novo densæ terrentur ariste.

Aut Hermi campo, aut Lyciæ flaventibus arvis
Ovid. II. Metamorph.

Somnia vana jacent totidem, quot messis aristas,
Sylvæ gerit frondes, ejectat littus arenas.

Idem Lib. 4. Trist.

Littorâ quot conchas quot amœna rosaria flores,
Quotque soporiferum grana papaver habet,
Sylvæ feras quot alit, quot piscibus unda natatur,
Et tenerum pennis aërâ pulsat avis.

10. PROGYMNASMA SEXTUM.

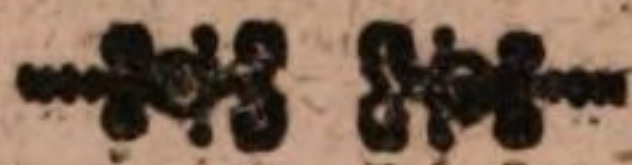
Orthographia.

SEPTIMIUS, ANSELMVS.

SEPTIMIUS. Si tibi faciendum videtur, Anselme, conferamus inter nos, quæ ante meridiem à magistro de orthographia accepimus. A. Ordine ego cepta persequar. S. Tu maior & plura tenens memoria. Si quid effluerit jam tibi, fortassis id mihi occurret, tum repente subjiciam. A. Affirmabat igitur, illam se statuere orthographiam probatissimam: & præcipue complectendam, quæ constaret perbene formatis litterarum figuris, quæ haberet versus ad amissim extensos, minimèque velut à recto tramite ulquam deflectentes. S. In hisce duobus ipsemet magno nobis exemplo est: quis enim eo hæc facit venustius? quis tam rectâ lineâ? Verùm hæc potius ornamenta sunt quædam orthographiæ quæ ne doctis quidem singulis contingunt: nec illi magnopere inflammato eorundem studio rapiuntur. A. Sic est, ut ais. Attamen cum ornamenta hæc amemus, & admiremur in aliis, quid est, quòd ipsi non cōfecta-

sectamur? S. Quod erat tertium? A. Quod?
 scire, quæ cum Latinæ ac Romanæ, tum Græcæ,
 hoc est, è fontibus Græcorum in latinitatem de-
 rivatæ, transfusæque voces (quarum innumera-
 bilis est multitudo) diphthongo: quæ vocali, &
 quam scriberentur: quibus consonantibus, u-
 bi addendum adspirationis indicium. Quid se-
 quebatur? S. De tonis & accentibus nescio quid.
 A. Jam recordor. Nosse etiam, quo tono acuto,
 gravi, inflexo ubi utendum? Adhæc de interpun-
 ctionibus, que videlicet nota hypodiasioles dis-
 jungenda, quæ per $\iota\phi'$ $\epsilon\upsilon$ conjungenda quando
 demum syllaba porrecta super se pusilla linea in-
 signienda, quando semilunula inferiore, ad
 brevitatem indicandam, quando comma, quan-
 do puncta, quando bina puncta, seu colon, quan-
 do interrogationis signum, quando parentheses
 nota adhibenda. S. Dicebat in orthographia
 locum esse non derivationibus duntaxat, natio-
 nibus sive etymologijs, originibus, sed consue-
 tudini etiam: videndumque, quid solerent e-
 ruditi: qui si discreparent, & alij hoc, alij alio
 modo verbum idem scriptitarent, plurimum vale-
 re oportere judicium. A. in reprehensionem
 denique vocabat eos, qui cū pervicacia manu-
 scriptis codicibus, saxis ac numismatis vetustis
 adhærerent: quoniam illi sculptores, scalptores
 monetarij sæpius illiteratissimi fuissent. Locu-
 tus quidem latinè, uti nos omnes patriâ linguâ

Teutonicè loquimur, non tamen idcirco scisse Grammaticam, & ita falsò putari mysterium, atque auctoritatè gravissimam, quæ esset alicujus idiotæ opificis mera inscitia. S. His addebat; inspiciendos crebrò decoris typis in typographia descriptos libros, illòsque imitandos. A. Ultimum proponebat hoc præceptum, Non solum formas litterarum decoras studiosè contemplari, sed adstare etiam scriptoribus librarijs, & ductus atq; tractus quàm diligentissimè observatos intimis sensibus mandare. Hoc quale esset similitudine ante oculos ponebat. Ut enim viva vox magis nos afficit, quàm lecta in libris & muta: Sic ipsa manus scriptoris multò vehementius imprimit in animo ideam elementi: seu potius rationem ipsius conformandi, quàm ipsum solum jam in charta absolutum, & relictum elementum. S. Hæc ferè audivimus hodie, cras & deinceps reliqua expectemus. A. Non omittendum illud præterea consilium, quod dabat. Ut orthographicos libellos Aldi-Manutii. Pauli F. aliorumque volveremus. S. Diu est, cum hoc factito.



N O T Æ

CONFERAMUS INTER NOS) Hoc modo lo-
 quendi utamur pro, repetere: quod tamen non
 eijcimus. quia nimis tritum & scholasticum est. Cic.
 1. de finibus. Quotidièque inter nos ea, quæ audie-
 bamus, conferebamus: neque erat unquam contro-
 versia, quid ego intelligerem, sed quid probarem.
 Neque aliud vult illis verbis. 1. de Orat. Neque
 verò nobis cupientibus atque exoptantibus fructus
 otij datus est ad eas artes, quibus à pueris dediti fui-
 mus, celebrandas, inter nòsque recolendas. Pro
 quibus ita quispiam latinitatis indoctus, & perfectè
 barbarus: Nunquam potuimus habere tempus,
 ut repeteremus, quæ in pueritia audivimus. Quæ
 constaret perbenè) Nihil impedit, quò minùs eti-
 am ad hæc significanda orthographiæ vocabulum
 pertineat, in qua mihi displicet interdum nimia
 quorundam diligentia, quamvis ea ratiunculis
 defendere possint. Sed quàm multa alia possemus
 defendere in græcis latinisque litteris, si diuturnæ
 consuetudini repugnare velimus? De tonis, accen-
 tibus) Quos Græci τόνους & ᾠροσώδιας vocant, lati-
 ni tenores, voculationem, notas vocum, moderamen-
 ta, accentuunculas, fastigia, acumina. Lege Ema-
 nuelem Alvarum lib. 3. ad finem, ubi de tonis ex
 Quintil. Gellio, Diomede disputatur. Orthographi-
 cos libellos) Utile consilium: sed multò utilius Var-
 ronem, Nonium: & alios legisse, qui de lingua latina

commentarios fecerunt, è quibus & origines, & significaciones, & differentiae vocum ubi cognitæ fuerint, non difficile sciatur quomodo etiam, quibus vocabulis, diphthongis, & consonantibus scribendæ sint. Multum verò ad hoc ipsum conducit linguae graecæ non perfectæ quidem (ne terreamus pigros) sed mediocris tamen scientia.

37. PROGYMNASMA SEPTIMUM.

Serus in ludum ad-ventus.

MAGISTER, DISCIPVLVS.

MAGISTER. Quousque tandem hoc festivissimum, lepidissimumque. frustum discipuli ad me audiendum, multo jam die, ultimū omnium ventitabit?

Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo

Tempore sum, quo me nil, nisi somnus, alit.

inquit apud Martialem glis. Ehô; adspice ad me, somni mancipiū. Videte, ut illi turgent oculi, ut soporis adhuc pleni sunt! Impexum est caput, illota facis, non apparet circa collum intima tunica, pandet indecore in sinistrum latus pallium. Quid est quod statâ horâ nunquam expergisces?

ris? auscultate, ut opplebit aures meas vaniloquentiâ. *D.* Credas mihi affirmanti, tam matutinus hîc adessem, quàm istorum ullus, si quispiam domesticorum è somno me vellet excitare. *M.* Eja verò; lauda te aliquantulum, Quid tu ais? non te ad quintam serò utiq; capit dormiendi satietas, ut è lecto allubescat surgere, explicata relegere, ediscenda ediscere, quò paratior scholam intres? *D.* Enim verò non possum profectò ultro expergisci. *M.* Nullus ergo domi tuæ servus, nulla ancilla: quæ te: sterrentem Excitet? *D.* sunt famuli sunt ancillæ: at enim ne ipsi quidē primo diluculo suos lectulos deserunt, somnòque, ut nos pueri, æquè pascuntur. *M.* Vah. ista ratio ponderosa est. Parentes autem qui tandem hoc patiuntur? *D.* Nescio, connivent. *M.* Ausim sponsionem facere, nî tu ab illis excitâre. Sed illa ipsissima causa est; è strato, ubi concaluerit, invittissimè te moves, nunc potissimum summâ hyeme, ne congelacies. *D.* Ama me, illa verissima causa est, quam exposui, nec alia. Proinde iram tuam mollire velis, & animum in me quietiorem accipere. *M.* Tu igitur (infandum) ex tanta discipulorum frequentia repertus es unicus, qui neque per te vigiles, neque per alium. Quàm timeo, ne mihi verba des. *D.* Non te circumvenio. *M.* Dedam alicui negotium, qui domi quærat, num ita sit ut tutè narraſti modò. Si mentitum deprehendero, neque fidem imposterum dictis tuis tribuam,

buam, & pro fallacia ista meritam tibi mercedē dabo. Jamne hoc tenes? *D.* Oppidō. Fortassis non fatebuntur culpam tuam, & dicente ab ancilla clarē in clamatū nihil consuevisse respondere: similiter ac si etiam tum arētē & graviter dormires. Quod si iteratō clamet, & minetur, te non nihil surrigere caput, & stridulo guttore quidpiam murmurare: velut porta in cardine. rursūque super pulvinum illud demittere, ac placidē, ut antea sopori indulgere: & hanc esse vigilantiam tuam, videriq; aut præacutis fudibuste fodiendum, aut faces tibi admovendas. *D.* Quod libido eorum feret comminiscantur: ipsi tamen gallos canentes nihil morantur, non surgunt. *M.* Tu verō ne post crebram quidem ancillarū vociferationem potes somnum excutere, o pigerrime homuncio. Sed nunc intemptivē de somnolentia tua longo sermone utimur diēque conficimus. Cognoscam de domesticis tuis. Si fueris verax, rem tuam feceris meliusculam: sin erit, ut vanitatis in te culpam admitteris, tu ipse clamore tuo omnes Endymiones vigilantissimos præstabis. Assequeris, puto, quorsum hæc spectet comminatio. *D.*
Admodum, Præceptor.

N O T Æ.

APUD MARTIALEM GLIS) Non est glis, muris
 illud genus veneantum, quod Germani. Raken/
 sed aliud planè, de quo hunc in modum. Plin. l. 8.
 c. 57. Sorices & ipsos hyeme condi, auctor est Nigi-
 dius, sicut glires quos censoria leges princepsque. M.
 Scaurus in consulatu non alio modo cœnis ademere,
 quàm conchylia, aut ex alio orbe convectas aves.
 Semiferum & ipsum animal, cui vivaria in doliis
 idem, qui apris instituit. Quæ in re notatum non
 congregari nisi populares ejusdem sylvæ & si mi-
 sceantur alienigenæ, amne vel monte discreti inter-
 ire dimicando. Genitores suos fessos senectæ alunt,
 insigni pietate. Senium finitur hyberna quiete con-
 diti, & hi cubant: rursus æstate juvenescunt si-
 mili & mustelis quiete. Somni mancipium) dicere
 possis germanicè, du Schlaffs eicener/du schlaffs
 Knecht, aut alia quapiam voce lepida, in qua insit
 somni significatio.) Eia verò) Secht wunder zu.
 Suos lectulos deserunt) sie kômen selbst ungern
 auß dem Nestlein. Connivent) Sie sehen durch
 die Finger. Ausim sponsionem facere) Ich
 dôrffte wetten. Sumâ hyeme) Mitten im Wino-
 ter. Ama me) quasi adverbium, Reverâ, Glaub
 mir drum) Es ist ihm ja nicht anders) Infari-
 dum) de hoc & similibus alicubi in annotat. 1. vol.
 nisi erro. Gallos canentes nihil morantur (Sie
 fragen so vil nach dem Haanenkrâen/als vil der
 Esel nach dem Regen. Admodum) Gar wol/
 Ja freylich.

PROGYMNASMA OCTAVUM.

Petitio lusus.

*PHILIPPVS. MAGISTER, PVERO-
RV M TVRBA.*

PHILIPPUS. Memoriter memini, Præceptor, dixisse te aliquando nobis, necessariam esse in rebus vicissitudinē, nec durare posse quod alternā requie careat. M. Quid tum postea? quam ob causam tu id mihi nunc subjicis? P. Haud sanè inconsultò, ac temere tuam usurpavi sententiam. Ergo cur usurpas? Dic. P. Quoniam res quædam est, quam me à benignitate tua impetratam auferre volo. M. Memora puer. P. Si molestè non es laturus. M. Nisi tu injustum quid à me petas, indignè non ferā, quidquid petiveris. Nam ut justa ab injustis petere insipientia: sic injusta à justis impetrari non decet. P. Ne tibi lubeat sinistrum suspicari. Justè ab justis iustus sum orator datus, & advenio omnibus lubentibus, ut quod in rem nostram communem sit, hoc à tua lenitate obti-

neam. *M.* Eloquere, quid est quod obtinere gestis? *P.* Paullum est. *M.* Quin tu uno verbo dic, quid est? *P.* Jam dies effluxere complures ex quo libris semper affixi fuimus. *M.* Trabalibus clavis opinor. Subolet quorsum evasurus sis. Bene habent tibi principia. Pertexe telam, sed aptè, ut ne compeillā te retexere. *P.* Et exercitationibus auditionum, scriptionum, recitationum, concertationum pænè exhausti sumus. *M.* Itane verò? exhausti: O me in discipulos atrocem, ô crudelem! *P.* Nec unquam nobis vel ad momentum respiriare, virésque fessas reparare datum est. *M.* Ut res suas exaggerat? quódq; contritum est vetustate proverbium: ex musca elephantum. *P.* Quare vehementer etiam atque etiam te rogamus, Præceptor noster, pomeridianis horis ad lulum remissionemque animi descendere tuo concessu licitum sit. *M.* Æquissimum postulas. Verum ego his conditionibus hanc potestatem largior. Ut absque tumultu ludatis, néve quis alteri turbas ciere insistat. Ut ante quintam ad libellos redeatis. Ut deinceps manibus pedibúsque, cū hasta, cum scuto, quod ajunt, ad vestra studia incumbatis. *P.* Justæ conditiones: accipimus, ut pro tota schola respondeam. *M.* Capeffe cursum, condiscipulos affice tam bono nuntio. *P.* Gratias magnas, ingentes tibi agimus, humanissime atque optime Præceptor, Heus heus pueri. *P.* Nunquidnam

nam apportas novi? frontem exporrexisti, hoc omen placet. *P.* Oneratum lætitiâ pectus apporto. Ego vester hodie orator & exorator fui apud Magistrum. *Pu.* In quo? *P.* In ludendi venia. *Pu.* Voluptatē magnam nuntias. Habemus ergo rem factam? *P.* Factum. *Pu.* Bene factum, & volup' est. DEUS te bene amet. Ludemus igitur? *P.* Nisi mavultis inhærere libris. *Pu.* Valeant libri. Ludamus socij, euge ludamus. *P.* Silete, non permittit gratis ludere. *Pu.* Qua mercede? *P.* Ut absque inconditis clamoribus, absque strepitu, crepitu, fremitu: sic enim interpretor, quod dicebat de tumultu, & jurgio vitandis. *Pu.* Fiet. *P.* Ut ante quintam ad libros nos recipiamus. *Pu.* Fiet. *P.* Ut deinceps nervis omnibus discamus. *Pu.* Hic melius est respondere, fiat, quàm fieri: optare, quàm promittere.

N O T Æ.

MEMORITER MEMINI) Ich bin in frischer
 Gedächtnus. Molestē non es laturus)
 Idem sunt, molestē, agrē, indignē, graviter ferre,
 pati, sustinere. Semper affixi) Affixus pro addicto,
 vehementer inharēte. Cic. ad Lentulum. Quibus
 in rebus me ille sibi affixum habebit. Ad Q. F. Dedit
 etiam alteram epistolam illam mihi, qua jubes eum
 mihi

mibi esse affixum De Vniversis. Ea maxime animis nostris affigi dicebat: quæ essent à sensu tradita atque impressa. Tralibus clavis) de hoc ut etiam de sequenti, pertexere telam, repere, quæ annotat. Vol. primi dicta sunt. Ex musca Elephantum) In eos, qui res parvas, viles, exiguas, verbis extollunt, supra fidem amplificant. Vide adagia. Turbas ciere) & multitudinem hominum; & commotionem perturbationem; vim, seditionemque significat hæc vox: Unruhe/ Unlust/ Lärmen. Terent. Eun, Cum inde ab eo, jam tum inceperat turba inter eos. Cic. lib. 7. epist. Exponerem etiam, quemadmodum hic, & quanta in turba viveremus. Hinc illa loquendi genera apud Tullium, turbas commovere, efficere. Apud Plaut. turbare turbas (atticismus videlicet est) & turbas, turbellas dare, ciere, ein Lärmen/ ein Wesen anrichten. Manibus pedibusque) Et Germani summum conatum perfectæque diligentie munus ita exprimunt, mit Händen / und Füßen. Græci χεῖρὸν τε ποδὸν τε, Hoc omen placet) Omen, est presagium quoddam & significatio rei cuiuspiam future, dicimusque bonum, malum, dextrum, sinistrum, latum, triste omen. Omen capere Quod DEVS omen avertat, obruat, Da Gott vor sey. His namque verbis adversos casus à nobis deprecamur. Orator & exorator) Donat. Orator est, dum agit: exorator cum impetraverit. Illud dicentis, hoc effectitiam significationem habet. Idem, Orare est placidius petere: obsecrare, iratos rogare. Obsecrans plus facit, quam

ORANS

*orans : plus orans , quàm rogans . Et volup' est)
 Volupe idem est , quod voluptuosum . jucundum , de-
 lectabile . Terent . Phorm . Venire saluum volup' est ,
 Plaut . Asin . Hic senex , si quid clam uxorem suo ani-
 mo fecit volup . Milite , Te , Palaestrio , volupe est
 convenisse .*

PROGYMNASMA: NONUM.

Explicationum repetendarum ratio.

URBANUS, THEOPHILIUS.

URBANUS. Repetistine hesternam explica-
 tionem epistolæ Ciceronis T. Nondum
 V. Quid egisti ? T. Occupatus fui in a-
 liis. V. In quibus ? T. In præceptis Gram-
 maticæ ediscendis. V. Utrumque facien-
 dum fuit. T. Si socio non caruissem , hoc
 quoque forsitan præstitissem. V. Vis tecum
 repetam ? T. Nihil malo. V. Principio re-
 vocabo tibi in mentem ipsum augmentum epi-
 stolæ verbis Germanicis; tu si distidis memoriæ,
 poteris in chartaceum libellum referre. T.
 Nullo negotio retinebo si iterum audiero: nec
 enim

enim est ita longum. *V.* Postea Ciceronem exponam, verbum verbo, sequens constructionis ordinem, mox sententiam sententia, ut praeceptor solet. *T.* Et ut nos vult sese imitantes facere in repetendo. *V.* Postremò themata indicabo cum accidentibus, & syntaxes quasdam faciliores. *T.* Obstringes me non vulgari beneficio. Secedamus in locum solitarium, ne quis hîc nostra dicta arbitretur.

N O T Æ.

HESTERNA M EXPLICATIONEM) Non ita sentio vocabula in scholis tria explodenda esse & abdicanda penitus, cùm de rebus scholasticis ac litterarijs sermo est. Tamen ego idem sentio, per multa sæpe non incommode melioribus dici, magisque latinis posso. Cùm itur semper in ore puerorum sit, audire lectionem, interesse lectioni, repetere lectionem, an capitis periculum adibit, qui dixerit, audire, absolute, dare operam docenti, explicata, seu explicationes, explanationes, interpretationes iterare animo, secum revolvere, cum alijs conferre? Obstringes me non vulgari beneficio] Ut in promptu sint locutiones hujus generis, adducam aliquot. Beneficio aliquem devincire, obligare. Quempiam beneficijs ornare augere, assicere. Apud aliquem beneficium ponere, collocare, In aliquem beneficia conferre. Alicui beneficia tribuere. Nostra dicta arbitretur) Plant. Capt.

*Secede huc nunc jam, si videtur, procul,
Ne arbitri dicta nostra arbitrari queant.
Idem est, ne ulli praesentes possint audire, quæ loque-
mur. Arbitrari, id est, spectare, auribus excipere,
oculis cernere.*

PROGYMNASMA DECIMUM.

Amissus, & promissus liber.

UDALRICVS, OTHO,

UDALRICUS. Quid vult hic fletus? O. Amisi
librum. V. Quem? O. Emmanuelis Gram-
maticam. V. In scholane? O. In schola, mi Udal-
rice. V. Quo tempore? O. Hoc ipso die, an-
te prandium. Cum enim dato signo disceden-
dum esset domum, egoque libellos meos collige-
rem, hunc non inveni. V. Quæsiuisti ne apud vi-
cinos? O. Ac diligentissime. Respondent omnes,
se esse extra noxiam: nec habere, nec scire, quis
habeat. V. Non tu illicò ad Præceptorem? O.
Imò: sed iussit, ut se appellarem denuò post me-
ridiem. V. Appella. O. Despero me recuperatu-
rum. V. Aliàs alij suos amiserunt. O. Sic est. V.
Nónne recuperarunt? O. Quidam, non omnes.
Et hi, quòd rem suam malè custodissent, ut in
ludc

ludo à doctore, aut domi à parentibus vapularunt liberaliter. Quòd si hodie librum meum non recepero, certiores faciam ipsos oportet, ut pro hoc malo mihi dent malum. *V.* Iuvabo te in quæritando Emmanuele tuo. Si non inveneris, est mihi aliquanto tritius hoc ipso exemplar ejusdem, id dabo tibi proprium. *O.* Si non simulatè promittis, porrige dextram. *V.* En. *O.* Offudisti aquam: redijt animus, & cura omnis ex corde excessit. *V.* Lætus sum, quod te tranquilla-
lavi. *Væ* illi, qui se furti astringit: nam & librum minimè retinebit, & uberius quàm tu plorabit. *O.* Furem hunc mihi dari in conspectum gesto; coram in os laudarem ipsum, & capillo conscinderem.

N O T Æ.

SIMULATE) *Contrarium ex animo, Servius; dissimulamus nota, simulamus ignota. Dissimulamus quod sumus, simulamus quod non sumus. V. Sallust, cujuslibet rei simulator & dissimulator, de Catilina. Porrige dextram) Gib mir die Hand drauff. Offudisti aquam) Ab ijs, quibus id fit revocandi causâ, cum linguuntur animo. Perlepidè Plaut. Trin. in querela Charmidæ, qui è servo filium decoxisse intellexerat.*

CH. Adimit animam mihi agritudo Stasime, tene me.

ST. Visne aquam.

Tibi petam? CH. Res cum animam agebat, tum esse offusam oportuit.

Co am in os laudarem) *Ironice, verborum contumeliâ lacerarem hominem. Os ad malè audiendum præbere. Cic. ad Att. lib. 1. Uno ex ore, id est, uno consensu. Exire, excidere ex ore quippiam. Capillo conscinderem) Ich wolt ihm die Birt schütteln.*

PROGYMNASMA UNDECIMUM.

Auxilium, & consilium.

EDMUNDUS, GALLUS.

EDMUNDUS. Tantum sudoris & laboris indidiscor in hac epistola componenda ; quantum ad hunc diem in alia nulla. G. Quis sit? E. Iliade longior est : hoc primum. Secundo loco, plurimæ insunt voces, quas in Germanico-latino Calepino cogor quærere, ut Gauckler / Gerberstangen / Muscatblûe. Præterea statet modis loquendi, & proverbijis difficillimis, nisi velim Germanismos inserere: ut, Die Leuth zu Banck hauen. Et : Man soll die Lâuß nicht an Beltz setzen. Item : Ich bin nicht Dein Narr/ac similibus. Quis me non exhibilabit, si dixerò : nun oportet pediculos ponere in pelliceo. Non sum tuus stultus; Primum illud ne germanismo quidem exprimi potest. G. Conjicio significari eo

ri'eo genere loquendi, detrahere de fama aliorum: sum tâ videlicet metaphora, seu ductâ allegoria à laniis, qui carnes, quas fecerunt, jugulatis excoriatisque animalibus, in frustra secant bipennibus & in officinis (In der Fleischbank auff dem Laden] venales proponunt. Sic obrectatores, & alienæ famæ carnifices occidunt quodammodò homines, eóque ut carnes audientibus vendunt: apud quos nempè eos in summum contemptum adducunt, & planè despiciabiles reddunt. Hoc ergo si ita est (ut equidem esse puto) ecquid animadvertis, quanta emphasis sive significationis vis sit in hac formula loquendi Germanici? *E.* Animadverto, tuamque interpretationem amplexor. Verùm quid das consilij? Quando in locos impeditos incidis, Magistrum ora, ut te expediat: sic enim iussit nos facere, egóque id non omitto. Nuper cum nescirem quid esset latine, *Buttermilch* / & *Wassernudel*; Item, quibus verbis dicerem: *Er weiß wol / wie es einem Schalk umbs Herk ist* / utrumque ex eo cognovi. *E.* Imitabor te, positâ verecundiâ, quæ me hucusque absterui:

N O T Æ.

AUXILIUM) *Subsidium quod subest deficientibus, præsidium imponitur: auxilium repentinum est.*

Ita subsidium ad secundos casus preparatur, praesidium ad custodiam collocatur. Auxilium, ut proficit, insperato venit. Corn. Front. Iliade longior] Iliadem & Odysseam duo nobilissima, & sane longissima poemata Homerus condidit, quorum illo res Graecorum ad Ilium, sive Trojam gestas: hoc Vlyssis reditum in patriam descripsit. Virgil. quem latinum Homerum docti appellant, duodecim libris similitudinem quandam utriusque voluminis Homeri complexus est. Quod si proverbium ita effertur. Prolixius Iliade, seu, ut Pollux habet, μακρότερον τῆς ἱλιάδος & λαλῶν tum in garrulos valebit. Quanquam & priore modo id significaverit. Deinceps aliud à me nihil desiderari video, nisi ut quae in hoc progymnasmate insunt Germanica, ea latine interpreter, tametsi ad Graeca quoque confugiendum erit. Sauckler) Prestigiator, funambulus, schenabates, neurospastes, necromanticus, magus. Ferberstangen] Inficere est ferben. Infector, ein Ferber / quem barbari tinctorum. Pertica, vectis, ein Stang / ein Rigel. Dicamus ergo perticam infectoriam seu vectem fullonium, ut alij. Muscatelblüe] Macer. Porro elegantem illam allegoriam de obtreffatione certum est non intelligi ab ijs, quia Suevia & Bavaria totam Germaniam continere putant. Man soll die Läuß nit an Belß setzen.) Simile apud nostrates, Man soll den Teuffel nit an die Wand mahlen / er kombt sonst wol. Latinum proverbium satis idoneum mihi nullum adhuc in mentem venit. Satis est hoc nosse, illo germanico moneri nos fugien-

*fugiendas occasiones incommodorum. Ich bin nit
 dein Narr.] Non omnibus dormio. Non omnibus
 servio. Ich laß mir nicht Stro in Bart flechten.
 Buttermilch.] serum lactis, unde buty-
 rum expressum est. Lac seorsum, lac agitatum.
 ebutyratum. Wassernudel /] Α πέπτω coquo fit
 pemma, quo nomine speciatim quoddam placenta
 genus intelligitur, seu delicatior pistorum opera, ut
 sunt placenta. Quoniam igitur, Nudel / in pla-
 centis sunt, adiunge ὕδωρ, & dic hydropemmata.
 Er weiß wol / wie es einem Schalck umbs Herzk
 ist.] Fur cognoscit furem, & lupus lupum.*

PROGYMNASMA

DUODECIMUM

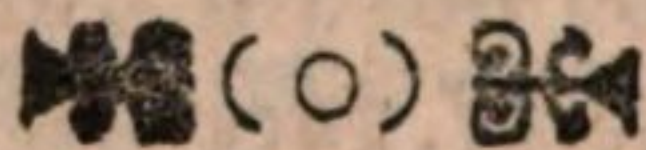
Chartæ in membranam consutæ

CHRISTOPHORVS, HUGO.

CHRISTOPHORUS. Mi Hugo, est quod abs te
 petam. *H.* Pete audacter. *C.* Insue mihi in
 membranam hasce chartas puras. *H.* Ipsemet in-
 sueres. *C.* Expers sum hujus artificij; atque ut id
 credas, inspice hunc librum, quàm sit inconcinne
 distorteq; consutus. *H.* Nec me Bibliopegus eru-
 divit. *C.* Attamen, quasi eruditus, eleganter id fa-
 cis. *H.* Si cui optimè placet, ei optimè facio. Com-

plicastine jam chartas tuas? *C.* Maximè, istæ sunt *H.* Da filum, acum, membranam. *C.* Cape omnia. *H.* Filum oportet ceratum esse, ut opus evadat diuturnius. *C.* Heus pueri, quis secum affert ceram? *H.* In meo sacculo quæram. Aliquid certè reperio, ceram candidam, commodissima est huic rei: nuper mihi hoc frustillum donavit ædituus ad tales usus. Tu porrò attēctus adspice me luentem, & artem disce, quò posthac alienâ operâ ne indigeas. *C.* Aspicio intentis oculis. *H.* Ecce, quemadmodum chartam chartæ arctius conjungo, ut spatium inter illas nullum intercedat, *C.* Video. *H.* Item quemadmodum suprâ & infrâ sunt æquales inter se, nulla prominet. *C.* Aptè, artificiosè. *H.* Nec foris in tergo fila superiora inferioribus longiora videntur: nec primū à secundo majore intervallo distat, quàm secundum à tertio, tertium à quarto. *C.* Peritè. *H.* Nodi parvi, & intus omnes. *C.* Nunc tu cultellum accipe sis, partēsque chartarum superiores cautè scindendo aperi. *C.* Pro ista opera referetur gratia tibi, mi Hugo. *H.* Satis gratiarum retuleris, si me amaveris, & majore quadam curâ & alacritate, quam huc usque didiceris.

C. Utrumque præstaturum tibi recipio.



NOTÆ.

EST QUOD ABS TE PETAM) Ich hätte etwas von dir zu begehren. *Poscere est secundum Varronem, quoties aliquid pro merito nostro deposcimus: petere verò, cum aliquid humiliter & precibus postulamus. Servius- Membranam]* Non solum de chartis pergamenis, verum etiam de pellibus dicitur. *Cicer. de nat. Deor. Natura oculos membranis tenuissimis vestivit. Membrana ligni, intimus ac tenuissimus cortex, proximè ligno adherens. Diminutivum, membranula. Membranceum, membraneum, quod è membrana factum est, seu membranæ similitudinem habet. Ceram candidam) Fusco album opponitur, nigro candidum. Album naturâ: candidum curâ fit, Cornel. Fronto.*

PROGYMNASMA DECIMUM TERTIUM

Litigium.

PÆDAGOGUS, BLÆSVLVS, CVRTIOLVS alumni.

PÆDAGOGUS. Germanus tuus, Blæsule, in discendo est impiger, citòque arripit omnia. tu autem lentè admodum, & ambulas gradu te-
K 5 stud.

studineo. *B.* Quod ergò tam crebrò obmutescit, cum te interrogante respondendum est? *P.* Audin, Curtiole? *C.* Stimulat fratrem meum invidia, ferre neutiquam potest, cum abs te laudor. *B.* Egone gloriolas tuas tibi invideo? scilicet laudatissimus homulus es, præferim cum manè surgendum. Ibi apparet generosum pectus tuum: nam ad lectulum quasi clavis affixus adhærescis. *C.* Tibi obtrektor, hoc vitium est: nam ego vocatus soleo me cubili proripere. *P.* Ambo-
rum una culpa. *Mea* hoc facit indulgentia: sed aliquando malis mala evenient. *B.* Nihilo sum te inferior. *C.* Quid erit impudenter loqui, si hoc non est? nondum declinationes devorasti. *B.* Pridem concoxi. *C.* Hebdomade antegressâ exarabatur tibi corium, quod vocabulum iusjurandum in casus male inflectebas. *B.* Et tu ex uno errato colligis inflexiones me nescire? *C.* Si examinereris, utique peccares in plurimis. *P.* Ne superbi, Blæfule, dabo enim potestatem Curtio-
lo te excutiendi, & introspiciendi penitissimè. *B.* Habet nihilominus in schola complusculos: quibus palmam cedit. *C.* At tu interea manes indo-
ctior, quamvis me alij doctiores sint, ut sunt: cæterum vix tres quatuorve ex omni copia. *B.* Si iam crebris donarer munusculis ut tu, forsitan alacrius discerem. *B.* Imò tum acciperes, si alacrius disceres. Non ante, sed post laborem veniunt præmia, si justè veniunt. *B.* Abi argutule: con-
sequar

sequarte, tametsi nolis. C. Si ego, te cursum incipiente, consisterem, tum me non exæquares modò, sed etiam ante verteres. Hoc tu, si speras, despera. P. Satis verborum. Uterque contendat nervos: sic parentibus, mihi, cognatis futuri quàm charissimi.

N O T Æ.

GRADU TESTUDINEO) *Id est, tardissimo: quid enim tardius testudine? unde & à veteri Poeta dicitur tardigrada, Est item vocabulum machinæ bellicæ, de qua dicemus. Vol. 3. parte secunda, in dialogis militaribus. Ein Maurbrecher. Item in ædificijs opus cameratum, seu camera, ut in templis & palatijs. Et instrumentum musicum, Ein Lauten. Invidia. Hoc verbum ambiguum est, tam in eum convenit, cui invidetur, quàm in eum, qui invidet. Vnde aliquem dicere solemus laborare magna invidia, & aliquid esse invidiosum. Sed Cic. audiamus Tuscul. 3. Etenim si sapiens in agritudinem incideret, posset etiam in misericordiam, posset in invidentiam: non dixi, in invidiam, quæ tum est, cùm invidetur. Ab invidendo autem invidentia rectè dici potest, ut effugiamus ambiguum nomen invidiæ: quod verbum dictum est à nimis intuen-
do fortunam alterius. Rursum Tusc. 4. Sed singulis
per*

perturbationibus partes ejusdem generis plures sub-
jiciuntur : ut aegritudini invidentia (utendum est
enim docendi Causâ verbo minus usitato : quoni-
am invidia non in eo , qui invidet , solum dicitur ,
sed etiam in eo , cui invidetur.) Vides igitur Tul-
lium fugere verbum invidia , quoniam agendi &
patiendi notionem habet. Quid autem est inviden-
tia ? ipsemet definit paulo post in hunc modum. Est
aegritudo suscepta propter alterius res secundas, qua
nihil noceant invidenti. Nam si quis doleat ejus
rebus secundis , à quo ipse ledatur , non rectè dici-
tur invidere , ut si Hectori Agamemnon. Tibi hoc
vitium est) Du ligst selbst Franch in disem Spital.
Malis mala eveniunt] Malum malo medicari.
Böß mit bösem vertreiben. Die Kut/ macht böse
Kinder gut. Argutule) Argutus , Geschwind /
spikfindig / subtil. Litteræ argutissimæ , libri. Ar-
gutia , acutè & subtiliter dicta.

PROGYMNASMA DECIMUM QUAR- TVM.

Hora producta.

PATROPHILVS, ZACHÆVS.

PATROPHILUS. Hæc hora tam longa est , ut si
dimidiatus sit dies. Z. Mihi pænè annus vide-
tur.

tur. *P.* Detraxit à cursu is, qui horologium moderatur. *Z.* Non abest suspicio. Egisset hoc bonus vir antequam scholas ingrederemur. At ille, perpetuò post meridiem errorem horologij sui, vel suam potius incuriam istâ horâ corrigit, pond-
râque sursum revocat : quò in dies singulos ferme ad dimidium horæ, tempus nobis prorogetur, cùm alioqui totas quatuor hîc sessitemus. *P.* Ubinam igitur hanc injustitiam deplorabimus? apud quem de istâ injustitiâ querimoniam habebimus? *Z.* Cenleo apud Præceptorem. Verùm cùm ipsemet non ignoret tempus extendi, & tam leni animo id patiatur, videtur velle nos ultra definitum spatium hîc inter scamna hæsitare : quod tamen sine magna ejus quoque molestia fieri non potest. *P.* Consilium dabo. *Z.* Da. *P.* Conveniamus præfectum horologio, eumque totius scholæ verbis rogemus, & honorarium polliceamur, ne nos cruciet amplius : quin post-hac non solum non productiores, sed angustiores etiam horas reddat:quippe cùm hîc sedemus tam diu; & immeritò, tempus, quod domi ad studia, ad coenam lusumque relinquitur, necesse est fieri contractius. *Z.* Nostra ætas, prò dolor exposita est injurijs : pueri enim contemnimur facilè, quia pueri sumus.

N O T Æ.

BONUS VIR) *Ironicum est, quomodo & Ger-*
mani, Der gut Mann / usurpant, Pondera
fursum revocat] Er zeucht die Uhr auff. Que-
rimoniam] Idem sunt querimonia, querela, que-
stus. conquestio, conquestus. Queri, conqueri, &
frequentativum, quiritari. Proprie querimonia
certæ rei est, querela supervacua. Itaque prior
gravitatis est, posterior levitatis. Corn. Fronto.
Præfectum Horologio) Der Uhrrichter. Ho-
norarium polliceamur] Honorarium potest eti-
am dici sportula, de qua voce principio hujus li-
belli: est enim nihil aliud ferè, quàm Trinck-
gelt. Ne nos cruciet amplius] damit er uns
forthin nimmer vexier / vnd seine kurze Stünd-
lein mach. Prò dolor] Daß GOE Erbarm.
Contemnimur facile) Man will nur die
Schuch an uns wis-
schen.





EX SECUNDO
VOLUMINE.

PROGYMNASMA
DECIMUM QUIN-
TUM.

*Sese vestibus exuentes, preces
ante somnum.*

PÆDOTRIBA, JUSTVS, FVLGENTIVS,
DEMETRIVS.

PÆDOTRIBA. Quorsum vos cunctamini? detracto amictu usque ad subuculam, suo se lecto quisque commendet. Auferte moras, ego actutum huc revertar. Quòd nisi cubantes invenero, postea virgarum vibicibus exarati cubabitis. Prænuntiavi cladem: prohibete à vobis vim meam. I. Nescio quomodo nodus geminus, & arctissimus in ista ligula cori a-

coriacea mihi extitit : quæso adjuva me, Eulgenti : *F.* Quàm multis astrigmentis, & quàm scitè hic femoralia thoracia alligavit ? *D.* Sic oportet. Ast ego, adspice ut laborem in abstrahendis caligis. *I.* Quare ? *D.* Quia ex deambulatione cursuque hodierno pedes & crura affatim sudore immaduerunt. *I.* Adjuvabo te. *F.* Mihi verò quis subibit auxilio ? *I.* In quo tandem ? *F.* Vellè sanè alter vestrùm purgaret calceos meos, oppidò lutulenti sunt. *I.* Tutè, ut reor, ad istam rem non malè aptus es, & sufficis. Mihi quoque præter me nullus est servus. *F.* Hanc cene gratiam refers ? phuy, ut olidi sunt calcei tui linteï ? *I.* Mirum nî balsamum spirent, aut pastillos, aut stacten atque casiam oleant. gestavi duabus hebdomadibus. *F.* Certè quidem præ istis aliùm, hircum, suem olent. Dares lavandos. *I.* Darem utique, si alios retulisset mulier, quæ lavat. *D.* Oh, quid tu Fulgenti hoc tempore & loco de diploide tua pulverem excutis ? oculos, aures, nares, faciem mihi complas. Fac modum. An nondum etiam ? quîn parcis, inquam, mihi παρέχειν πράγματα *F.* Ubi ergo, & quando excuterem ? *D.* Foris. *F.* Non ausim foras ire sine thorace. *D.* Ad fenestram procederes saltem. *F.* Nec ibi honestum est in industo conspici à prætereuntibus. *D.* Par reponam quod te mordeat. Quorsum tot fibulæ ? ad ornatum scilicet supervacaneum, atque ad dissipandas

pandas & dispergendas pecunias. *F.* Tua quid interest? *I.* Commutemus, Demetri, cingula. Eia annuito. *D.* Tamne blanditur oculis tuis meum? *I.* Et quidem multò ante hunc diem. *D.* Quid diceret *Præceptor*? *I.* Nihil prorsus, ne vereare. *D.* Qui periculum amat, etiam in re levi, nã ille haud mecum sentit. Verùm ego periscelides, seu fascias crurales tuas validius optaverim, quàm tu istanc zonam meam. *I.* Posterius hoc idicis, quàm credidi. At tu Fulgenti, in arca tam alta, tam longa, tam lata quid habes? *F.* Quid hoc autem ad te attinet? libros nonnullos philosophicos. *D.* Hui, philosophicos? *F.* Ita philosophicos, quibus me usurum spero, postquam ævi florem contigero: aliquot indusia, temoralia bina, tibialium paria duo, interulam eleganti opere contextam, pileum sericum, & quatuor tenuissima tela, pèrque angulos acupicta sudariola. Adhæc, totidem collaria linea & laciniola, quibus novo invento collum circumdare mos increbuit. *I.* Malo ego collaria indusijs continentia, plana, super oram veltis aliquantum projecta, qualia sacerdotes litterarique viri gestant. *D.* Quàm commodum & decens conopeum hoc, quo muscas & culices arceo? *I.* Beatus ter & amplius, si quid etiam ad arcendos pulices. *D.* Obsecro, tu mihi armorum tuorum, tegumentorumque pauxillum commoda, quibus te adversus illorum

insultus morsusque communire soles atque defendere. F. Væ misero. Ut se isti impudentissimi sceleratissimi sacrificatores meo sanguine hac nocte ingurgitabunt? integro alo exercitus, & sum stigmaticus toto corpore. D. En præterea lecticam spatiosam, per quam me volutare possum, ut libet. En culcitam plumeam, non uti vestræ, lanâ inculcatam: pulvinar longum, cervical mollissimum, lintea candidissima, stragulâ vestem splendidissimam ac principe dignam. I. ideone arctius dormis, quàm nos? qui æstate, ut nunc, gaulapinis regimur satis: cortinas sericas, tuasque exoticas delicias nihil pendimus. Atat, Præceptor redit: fileamus, & in lectum perneciter. P. Comprimite linguas. Siccine hoc fieri? An istuc est colere vespertinum silentium? Cras pro his meritis condigno vos afficiam præmio, Cur non occlusisti valvas Juste? I. Oblitus sum. P. Solemnem precationem edidistis? imò eam quoque, ut suspicor, obliti estis. Vide quàm parum religiosi sunt isti adolescentes: sic somnū carpissent, Deique, sui que, meique funditus immemores. Nonne hæc tua hebdomas est Deme- tri? D. Equidem est. P. Ergò age, dum vesti- menta pono ad cubandum, interea loci piè pro- nuntia solitas preces, & singuli junctas manus cælo attollite. D. *Omnipotens Pater, exuberan- tissime fons bonorum, qui nocturnam requiem, so- porémque delinimentum ad salutem corporum homi- nibus*

nibus tribuere dignatus es, tibi gratias agimus, cum nos hoc die clementiâ tuâ ab omni casu adverso tutos præstasti, iterumque rogamus, ut peccatoribus nobis per tormenta & mortem JESU Christi Filij tui, quidquid hodie cogitatione & verbis & actione deliquimus, benigne ignoscas. Tuere nos istâ nocte à quocunque corporis & animæ periculo. Esto excubitor noster, tu, qui nunquam dormitabis, neque dormies : ut sani ac leti expergesiamus, & cum gratiarum actione die crastino, atque in omni reliqua vita nostra imperijs atque præceptis tuis servitutem hilarem totis viribus serviamus. O Maria Virgo, benedicta inventrix gratiæ, mater salutis, illos tuos misericordes oculos ad nos converte, tuisque precibus commissorum veniam justitiâque veram nobis impetra : ut cum supremus, maximeque formidandus ille dies advenerit, digni habeamur, qui possimus stare ante judicem vivorum ac mortuorum, Dominum nostrum JESUM Christum, benedictum fructum ventris : tui cui cum Patre & Spiritu sancto, honor, virtus & fortitudo in omnium sæculorum æternitates, Amen.



N O T Æ.

M IHI QUOQUE PRÆTER ME) In Capt. cùm Tyndarus servus se Philocratem dominum esse mentiretur audacissimè, Aristophontes, qui eum in Aulide noverat, ait Hegione :

Ut scelestus, Hegio, nunc iste ludos hic facit ?

Nam is est servus ipse, neque præter se nunquam ei servus fuit.

Staeten, atque casium) Staete à σάζω stillo ipse stillantis myrrhæ liquor, succus è myrrha expressus Hinc staetea myrrha. Casia, herba odoris suavissimi. Virgil. 2. eclog.

Tunc casia atque alijs intexens suavibus herbis Molliâ luteolâ pingit vicinia calthâ.

Allium, hircum, suem) Si quis nescit adhuc quàm gratum odorem spirent hæc tria, quid ei melius, quàm ingentem nasum optabimus ? Detestatur allium Horatius Epodon, Ode 3. In Mostell. Tranio servus urbanus Grumionem villicum, ut graviter foetentem, ab se repellens.

at te Iupiter,

Diique omnes perdant. Oboluiſti allium.

Germana illuvies; rusticus, hircus. hara suis,

Canis, capra, commista.

Respondet ille :

Non omnes possunt olere unguenta exotica.

Exotica, id est, peregrina, è remotis locis allata,

pretio-

pretiosa, An nondum etiam) Hörst du noch nit auff. παρέχεν πράγματα) Libenter uoculas, & locutiunculas immiscet comædijs suis Plautus, in quibus hoc ipsum, quod negotium faceffere, molestiam exhibere est. Eum imitari non in scribendo solùm, verùm etiam familiariter cum familiaribus colloquendo, nihil prorsus vetat. Zonam meam) Zona cingulum, ein Gurtel. Zonarius, ein Gurtler. Diminutivum zonula, solvere zonam virginem, est virginitatem deponere. Celum quoque in quinque zonas dividitur; de quibus Virgil. 1. Georg., & Ovid. 1. Metamor. En culcitam) Caveant pueri, ne culcitam mutant in culcitram. Longè enim aliud est illud, quàm hoc. Vide annot. Vol. 2. Gausapini;) Gausape villosum stragulum, ein zottige Decke / ein Rozen. Comprimite linguas) Halotet die Mäuler.

PROGYMNASMA QUINTUM

E somno suscitati, precatio matutina.

*CALIXTUS, ADOLPHUS, HENRICUS,
SIMPERTUS.*

CALIXTUS. Benedicat nos hodie DEUS
Pater, à quo conditi, & Filius, cujus dirâ
mor-

morte à sempiterna morte vindicati, Spiritus sanctus, per quem abluti & sanctificati sumus. Jam lucis orto sydere, &c. Surgite contubernales, surgite. Adolphe, Henrice, Simperte. Ecquid audistis? expergiscimini. Tacent. Cernite, ut valvis reclusis clarissima se lux infundit. Surrecturine estis, an non? *A.* Quid tu (malum) nobis istâ horribili vociferatione somnum abrumpis? quid gannis? quid tu vis? atra bilis te agitat. *C.* Surgendum est tibi, deferendus nidulus. Heus heus surge. *A.* Cessa sis hoc clamoris edere. Enimverò profectò non possum. *C.* Profectò potes. *A.* Connivi potius hac nocte quàm dormivi; eamque plenam timoribus, miserijs habui: plumbeum gero caput. *C.* Et cujusnam erant illi rhonchi? *A.* Nullos sensi rhonchos, absiste hinc. *C.* Non igitur verum loqueris, te connivisse: somno approbè irrigatus, summersusque jacuisti: si rhonchos, & quidem tantos, minimè sensisti, ego sensi. Surge, non piger, sed ipsamet pigritia. *A.* Ah Calixte, nimis hoc quidem inhumaniter & valde importunè: sine pauxillum: sic tibi obtingant, quæcunque exoptas bona. *C.* Littori loqueris: Henrice, corripe è strato corpus. *H.* Quota est hora? *C.* Quinta, *H.* Erratis uterque, tu & horologium. Adhuc nox atra cavâ circumvolat umbrâ. *C.* Scilicet in oculis tuis. Faxo mox adducatur faber, qui forcipibus illos tibi aperiat, Excute noctem dormi-

dormitator, Quin surgis ? *H.* Obtundis, jam primum versavi me in alterum latus. *C.* O Christe etiam hic stertere vult in meridiem, In eodem ludo videntur docti ad somnolentiam. Sed est vocis fat Simperte surge. *S.* Dictum ac factum, surgo. *C.* Te laudo, haud somniculosus es. Vos nisi è vestigio surrexeritis, renuntiabo Magistro, ut vapuletis pro jentaculo. *A.* Quod tibi DEUS OPT. MAX. pro tuo prandio largiatur. Faceffant minæ. *C.* Ut oscitant ? ut brachia tamquam in cruce suffigendi distorquent ? ut capita scalpunt ? ut oculos fricant ? quasi vespertiliones lucem indignantur. *H.* Nónne hic dies est festus ? *S.* Cur tu isthuc quæris ? *H.* Quia de more ad sextam liceret somno recreari. *S.* Negotiosus, seu protestus est, non festus. Sed conticescite dum solitam precationem expedio : attendite animósque vestros ad DEUM transferre. *A.* Hoc agimus. *Æterne mundi opifex, tibi gratias, quantas nostræ mentes capiunt, agimus, cum nos hac transactâ nocte vivos, incolumes, & omnis macule puros atque integros tuâ misericordiâ conservasti. Oramus te per bonitatem tuam cum istæ luce, cujus primordium videmus, veræ Catholicæq; fidei lucem, emendationem vitæ nostræ, securitatem mentis, & divinæ consolationis tuæ lætiam nobis hodie, & quoad vixerimus, concedas. Tibi corpora, tibi animas nostras, introitum & exitum, vitam atque obitum, omnia denique nostra commendamus ac tradimus*

dimus. *Miserere nostri domine, miserere nostri.*
S. MARIA, in tuam custodiam & clientelam nos
recipe. Ora pro nobis peccatoribus, Amen.

N O T Æ.

ATRA BILIS AGIT] *Ich meine du sehest be-*
seffen. Plumbeum gero caput] *Graveme-*
tallum est plumbum, idcirco quæ gravia & tarda
sunt vocamus plumbea. Dicitur idem in rebus in-
genij, ut plumbeum argumentum, & per metapho-
ram plumbeus pugio. In physicis, in dialecticis
plumbeus. Ungelehrt / tölpisch / ein Knopff.
Plumbarius. Ein Blengiesser. *Plumbare.* Ver-
löten. *Plumbatura.* ferruminatio, *Verlötung.*
Somno approbè irrigatus) *Cic. de Senect.* *Iam*
verò videtis nihil morti esse tam simile, quàm so-
mnum. In somnis, id est, dormiendo. *Somnum*
tenere, sicut risum tenere, *Sich vom schlaffen*
oder lachen enthalten. *Somnum capere.* *So-*
mnus me complexus est. *Somnum repetivi.* *Bar-*
barus, ego iterum ivi ad lectum. Ipsamet pigri-
tia] In reprehensionibus exaggerandæ rei causâ,
solemne est bonis scriptoribus abstracta quæ vocan-
tur, pro concretis adhibere, Ciceronis sunt, prodi-
gium Reipub. odium publicum populi, publicæ pe-
stes sociorum, provinciarum vastitates, bustum
Reipub. portentum, cænum, scelus, fax civitatum,
Planti. Scelerum caput, Acherontis pabulum, per-
lecebra,

lecebra, pernicies, exitium adolescentium de meretricibus, stabulum nequitiae. Catulli, stupor, lutum lupanar. Martial. Non vitiosus homo es, Zoile, sed vitium. Littori loqueris.] du blaſest in holen Haſſen. In cruce ſuffigendi) crucifigi latinum non eſt. In crucem agi, in crucem ſuffigi, cruci affigi, in crucem tolli, cruce affigi, hac latina ſunt. Vespertilio-nes lucem indignantur.) Exponens Mineidum Thebanarum ſororum in vespertilio-nes metamorphoſin Ovid. lib. 4. in extrema fabula. ſic ait.

non illas pluma levavit:

Suſtinere tamen ſe pellucetibus alis.

Conatæque loqui minimam pro corpore vocem

Emittunt, peraguntque levi ſtridore querelas:

Tectaque non ſylvas celebrant: lucemque perosa

Nocte volant, ſeroque tenent à vespere nomen.

PROGYMNASMA

DECIMUM SEPTIMUM.

Vestientes ſe & reliqua per-
agentes.

I I D E M.

CALIXTUS. Adolphe. A. Hem, quid eſt. C. Veni hûc ſis. A. Quid hic homo vult? C. Quid ais? Quade re? C. Cur piger

te magis attrahere sursum caligas , thoracique
adstrigmentis istis , quæ plurima dependent, sub
ligare : ut pulchrè, sine plicis atque rugis adhæ-
reant pedibus undique, uti meas vides adhære-
re : Nam hoc negligere quid est aliud , quàm
segnem & desidiosum velle argui ? *A.* Novi-
mus te φιλόκαλον , & mundiorē ipsâ munditiâ
Porro meas ille indoctus sartor nimium laxas ,
nimium longas fecit, nihil attrahendo proficio.
S. Tunc fregisti hanc matulam Henrice ? *A. A.*
page cum istac in simulatione, nuces juglandes ,
castaneas , amygdalas fregi multas , hoc scio,
A. Quis autem pectinem meum sublegit ? *C.*
Ne clama , hem illum tibi. Ego antè usus sum,
quàm tu experrectus es , quia meum nescio ubi
deposueram. *S.* In risco videbam heri. *C.*
Visam. Rem elocutus es , hîc est. Pecte igitur
caput, Adolphe. Primùm, uti suadent medici,
radijs rarioribus, tum densioribus , & à brech-
mate in occiput : rursùmque ab occipite in sin-
ciput ducito ! sic enim pori aperiuntur, & exha-
lationibus caput levatur, *A.* Obtempero, ac vel-
lem hanc me citiùs medicinam docuisses. Da in-
ductorium ; calcei sunt angusti & breves, *S.*
Ut stridet sponda mea ? ut item crepidæ meæ,
& hoc quod calco catapetasma scirpeum ? *C.*
Fulmenta lecticæ tuæ , Adolphe , quàm cariola
sunt ? *A.* Non minus tua, si aspicias. Et , si
scruteris , forsitan musculos aliquot invenies ,
quos

quos tibi culcita tua stramentitia progenuerit.
C. Sentireim, si quid esset vernularum istorum
domi meæ procreatum. *H.* Globulos thoraci
assutos unum quemque oculo suo facindas, *A-*
dolphe: ne ut ventrioli & abdomina, eo infra
aperto, sub interiore tunica ventriculum tuum
spectandum ingeras. *A.* Euge, calceolos tuos
nitidissimos vinculis suis obliga, ne laxi in pede
hæreant. *C.* Hic tapes de pariete cadet, tot
passim abiunctis annulis, quibus ad uncinulos
suspendebatur: Simper te providebis ut com-
modius pendeat. *S.* Providebo. Quo pedem
Adolphe: *A.* Etiam tu interrogas? deorsum
ad abluendam frigidâ & faciem & manus. Cæte-
rùm guttus, & pollubrum, ut scitis, immunda
sunt. Demus ancillæ teruntios aliquot, ut
permundet: interim ad salientem lavemus in
atrio. *C.* Continuò te lequemur. Tolle tecum
lintea, quibus nos extergimus, postquam lavi-
mus. *S.* Tu, Henrice, ut aspersus es atramen-
to? ut digitos habes sordidatos? calidâ opus sit
tibi, non frigidâ, & pondo smigmati. *H.* Eò
diligentius lavabo. *S.* Frica item cilia, & pal-
pebras; sunt ibi sordes: nec minùs auriculas; &
gargariza bis, ter, quod ad fauces collúmque pur-
gandum valet. *H.* Doctum ne doceas. *C.* Ea-
mus, ego obserabo cubiculum. *S.* Clavim autem
in porta relinque, ut nuper: unde cleptarum irre-
pens quispiam, iterum mihi scabellum auferat: &
pu-

pulvillos deinde: ac nisi gravis sit nimium, gratum & sindones lecticarias, seu linteamina. C. Null' est hoc meticulosus æquē. S. Si spondes te damnum præstaturum, non metuum. C. Spondeat Henricus, mihi non est otium. H. Ain' verò? C. Certè inquam.

N O T Æ,

THORACI SUBLIGARE CALIGAS] Sich ein nestlen. Novimus te φιλόκαλον) Isocrates ad Demonicum φιλοκαλίαν in vestibus, id est, ornatum & munditiam laudat: καλλωπισμὸν luxum vituperat. Hanc matulam] matella diminutum. Pythagoræ symbolum: cibum in matellam ne immittas: Id est; sordidos & inhonestos homines ne alas. Plutarchus aliter: Sapientem sermonem non immittendum in scelerati hominis animum: ut in Evangelio quoque docemur, non esse projiciendas margaritas ante porcos. Indignus, qui matellam illi porrigat. Er ist nit werth, / daß er ihm die Schuch solt auf ziehen / er kan ihm nicht das Wasser langgen. Fulmenta lecticæ, die Bôthstollen. Vernularum) Verna ex servo aut serva domi nostræ natus. Vernaculum quidquid domi nostræ nascitur, & quotidianum est. Mos vernaculus vernacula festivitas, vernacula lingua. Vernile idem quod servile, seu scurrile, adulatorium. Vernilitas, scurrilitas & quod

& quod ingenuo contrarium est. Verniliter, scurriliter, seu adulatorie. Et abdomina (*Abdomen* est pars corporis ab imo pectore ad pubem. Translatè vitium ventris quam barbari gulositatem vocant. Natus abdomini. Atque ut gula studiosos vocamus ventres, sic eosdem poterimus vocare abdomina, quoniam abdomini eidem student. Germani, Schmerbauch, Quo pedem? Wohin: Teruntios aliquot) Ein par Bierer. Ad salientem) Beym Röhrkasten. Damnum præstaturum] Gut für den Schaden sehn. Cic. pro Sestio. Communem & incertum casum, neque vitare quispiam nostrum neque præstare ullo pacto potest, Ain' verò) Ist es aber wahr.

PROGYMNASMA DECIMUM OCTAVUM.

Mores in cubiculo, in lecto.

PÆDONOMUS, VICTOR, CYRIACUS,
THEODORUS, ALII.

PÆDONOMUS. Quosdam in angulo collatis capitibus consusurrantes intueor. Victor

Etor victor, quid nugarum? V. Nihil. P. Hic puer quotiescunque interrogatur, quid faciat, aut quid fabulatus sit, hoc solum respondet, nihil. Si tandem contra verberibus te obsevero, aut colaphis caput tuum implevero, non erit, opinor cur fleas, quia nihil tibi fecero. C. De tabella loquebamur. P. De qua tabella? C. Quæ introitus ad cubiculi januam appensa cernitur, morumque cubiculariū præcepta continet, quæ tu annum abhinc nobis dedisti. A. Jebam igitur ea hodie de more legenda publice. Victor à me dissentire, quod mensis nondum totus præterisset. T. Immò, ut sis sciens Victor, hesternus dies Majum clausit, & hodie Kalendas Junias egimus. An ita est? A. Ita est. P. Custodiatur ergo mos, & ne antè quieti tradantur corpora, quam leges recitentur. Advertite aures, & inquam quæve hætenus quisque commisit, in eas ne committat de cætero, magnoperè caveat, Quis leget? T. Ego legam, si mandas. P. Age hanc cistam conscende, & voce elatâ, intelligenter, ac distinctè.

T. A cubiculo omnes profanæ, impudicæ, stultæ imagines absunto, earum loco sacras, pudicas, hominum, qui in laude vixerunt, quosque in celum merita vocaverunt, reponunto. P. Decet animum accipere formas rerum honestissimas, de quibus cum cogitet, quas somniet, & in quibus

bus corpus jucundè obdormiscat. Quare autem prima, quæ nascente; & ultima; quæ occidente die contuemur, honesta ac pia non sint? & cur non potius mentem ad virtutis amorem, ad DEUM & cælestia erigant, quàm suâ deformi, abjectâ & ridiculâ specie ad res humiles, sordidas, turpes ac leves rapiant? C. Victor ad caput lecticæ suæ affixit imaginem Bacchi, coloribus variatam. insidet asello, gestat vexillum, in quo sunt farcimina, pocula, placentæ, pulli gallinacei, & vasculum vinarium. Stipant illum cum ventre collativo satellites, coronati pampinis, [ut ipsemet Liber] botris in orbem dependentibus. P. Hæm, quæ hæc est fabula? C. Ecce tibi portentum. P. Levicule puer, quid tibi voluisti cum hac monstruosissima effigie? placet hoc tibi? istæ sunt cogitationes tuæ cùm surgis: cùm lecto te credis? hæccine somnia? visne tu comes Bacchi, an Musarum fieri? Ego te pro istis factis ulciscar probè. V. Quia pulchra, & jocosa est, ideo affixi, & dederat mihi frater meus. P. Non invenisses alium locum, ubi affigeres? V. Hic tutissimus videbatur. P. Exemplo refige, & in conspectu omnium conscinde. Malam rem non effugies, si posthac quidquam simile: nec tu, nec reliqui omnes.

T. Clamorem & colloquia penitus vitanto: si quid dicere

dicere necessum fuerit, summissa voce, & paucis transigunto: silentium sanctè observato.

Seu cùm surgunt, seseq; amiciunt, seu cùm stratis se commissuri vestimenta exuunt, verecundiarationem maximam dicunto. Corpus, quoad licebit, opertum semper habento. P. Flagitij principium est, nudare inter cives corpora, scripsit Poëta quidam vetus. Nec muler modò cum veste verecundiam exuit, ut inquit Herodotus, verùm etiam adolescens, ut ego affirmare non dubito. T. Ad vicini lectum ne accedunto, neve per cubicula cœtus celebranto.

Scopulas vestiarias, seu verricula setacea in cubiculo appendunto, illisque ad purgandas vestes crebriùs utuntor.

Fenestras, ubi sudum erit, aperiunto, aerem inclusum, & densatum rarescere, & puriorem fieri permittunto.

Antiquam decumbant, & manè cùm surgunt in frontem & pectus salutiferam S. Crucis notam exprimunto: preces prescriptas adjungunto. P. Facitisne hæc pueri? A, Facimus. P. Bene nuntias. Si falsitatis vos comperero, pessimo loco sita erit res vestra: pœnas quàm atrocissimas à vobis reposcam. T. Cùm surrexerint, alvum deijciunto, lectum componunto, caput pectunto, manus & faciem lavanto, os probè eluunto.

Aqualicunque cujuscunque generis sorditudine sese liberos præstanto. P. Apud quemcunq; in ventus

tūus fuerit unus pediculus, ille tribunus pedicularis renunciabitur, & curabit, ne quid alij ejusmodi morbo laborent:

T. Linea lecticaria, indusia, strophiola die præstituto ad lavandum danto. P. Hætenus quæ extra lectum servanda sunt: nunc quæ in ipso lecto.

T. Lectum ubi occupaverint, verbum ne edunto. Sine intima tunica somnum nunquam nusquam ineunto.

Nec corpus hūc illūc jactanto, nève malè cooperiti jacento.

Nève proni, nève supini; sed in latus dextrum cubanto brachijs decussatim compositis; ut similitudo crucis exprimatur. P. Hic mos admodum pius est, & laudabilis, traditus etiam ab ijs, qui de formandis adolescentum moribus scripserunt:

T. Si necessitate flagitante cum sodali cubuerint aliquando, quieti sunt, stragula ad se ne attrahundo.

A rhonchis abstinere se assuescunto. P. Nimirum, quod per se patet, ut dormire detur cæteris. Si solus fueris, da fræna rhonchis. Quanquam ita pacatè, ac sine sonitu corpus somno reficere, ut id nemo sentiat, est commendatione dignum.

T. In singulos menses hæce leges recitando iteranto.

N O T Æ.

CONSUSURRANTES] *Susurrus* tenue & summum murmur, ut frondium in arboribus, amnium & rivulorum labentium, item apicularum, *Susurro*, *susurratio*. Item *susurro*, *Ein Ohrenblasen*. *Consusurrare*, *insusurrare*. **Ad ianuam**] *Fores* propriè dicuntur, quæ foris aperiuntur: *valvæ* autem sunt, ut dicit *Varro*, quæ revolvuntur, & se velant: *janua* verò est primus domus ingressus, dicta quia *Jano* consecratum est omne principium. Cetera intra *januam* *ostia* vocantur generaliter, sive *valvæ* sint, sive *fores*. *Servius*. **Intelligenter**) Cum dicimus intelligenter loqui, disputare quempiam, adverbium illud non ad loquentem, aut disputantem sed ad audientem pertinet, & est, quod aliàs sæpe audivisti à barbaris intelligibiliter. *Cic Par.* Intelligenter autem ut audeamur, & attentè, à rebus ipsis ordiendum est. **Acubiculo**) Imò etiam à musæo, triclininio, à quibuscunque domus locis atque conclavibus. Quid namque illiberalius, quàm hujusmodi imaginum adspectu necari? Ego te pro istis factis, &c. *Vlcisci* dicimur etiam illum, de quo vindictam sumimus. *Ich will dich darumb rechtschaffen hernemen.* **Exemplò refige**] *Reiß geschwind herab.* *Virgil. Aneid.* *fixit leges pretio atque refixit.* **Cœtus celebrare**) Zusammen lauffen / kommen / oder stehen / wie man zu Augspurg auff dem Berle thut / est *cœtus celebrare.* *Virgil. 1. Aneid.* *Et vos ô Tytij*
cœtum

*catum celebrare frequentes. Bene nuntias] Das
ist recht. Pessimo loco sita erit] Es wird euch
gar übel gehn. Tribunus pedicularis) Lauff-
vogt. Neve proni, neve supini] Weder auff
dem Bauch / noch auff dem Rücken.*

PROGYMNASMA DECIMUM NONUM.

*Compositio corporis inter colloquendum,
& consuetudines rusti-
tane.*

ADELPHVS, EULALIVS

ADELPHVS. Pervellem, Eulali, si esset tibi
complacitum, quod in Grammaticis, idem in
ijs præceptionibus institutum teneremus, quibus
morum laudabilium rationes in gymnasio ex-
plicatae sunt: ut alter scilicet alterum super illis in-
terrogaret: quo& tenacius inhaerent in menti-
bus, quæ mansissent, & eodem revocarentur, quæ
effluxissent. E. Bonum & æquum oras, Adela-
phe, tam meam quam tuam causam volo. A. Per triduum
proxime transactum de congressionibus disputa-
tum esse scis, Quamobrem de ijs compendio col-

loquamur, si videtur. *E.* Mihi verò. *A.* In capite primo partes interrogandi, in reliquis respondendi sumam ego: nisi tu aliud vis. *E.* Velle tuum volo. *A.* Quod erat primum? *E.* Quis totius corporis status deceret adolescentem in colloquio. *A.* Apud viros auctoritate, gravitate, amplitudine aliqua præcellentes cum sit adstandum, & loquendum aperto capite, tenendumne interim sub axilla pileus? an in manibus habendus ille quidem, circumagendus tamen sensim in orbem? an inde villi decerpendi? an pulvisculus decutiendus? *F.* Oh, nequaquam. Isti agricolarum, & aurigarum solæcismi sunt. Sinistra pileum teneat, dexterâque ad pectus, seu umbilicum quàm levissimè admoveatur. *A.* Hóccine modo? *E.* Hoc ipso. *A.* Quid oculi & vultus? *E.* Amico lumine intuendus, qui cum sermonem exsequimur, non torviter, non impudenter, non ferociter. Facies in rubore, proinde, ut si sudaret, non abstergenda, nec aliorsum convertenda, nec commutanda: verùm in eodem habitu constanter conservanda. *A.* Explana hoc. *E.* Prohibemur jam crispate nalum, jam frontem nubibus obducere, consulcare, jam attollere supercilia, jam distorquere labra, jam hiare faucibus. *A.* Qualis animi hæc putas argumenta? *E.* Ventosissimi, imprimisque temerarij. *A.* Quid habes monere de capite? *E.* Sunt-

Sunt, qui illud quietum tenere haud queunt,
Sunt, qui ipsum quatientes petita negant. Quos-
dam videmus eo reducto alios accersere. Alios
fricare occipitium vel quatuor digitis, vel uno
etiam; quod olim reprehensum est in Pompejo,
ut mea est memoria. Horum nihil commit-
tendum: ut neque adducendi humeri, agitando
brachia, quasi muscas abigeremus, neque digitis
exercendæ argutiæ, vacillandumve pedibus, sed
in vestigio primo consistendum, *A.* Superest de
tussi & sreatu. *E.* Quod necessitas non coëgeri,
vitandum est: obturbantur enim loquentes. *A.*
Si inter amicos, sodales ac familiares de utilibus
honestisque rebus sit introductum colloquium,
an ne tum ibi obdormiscere deceat? *E.* Nisi hoc
deceat, præberes opinionem isto facto, quasi
præsentēs in contemtionem nobis venerint, &
ipsorum sermones cum adspersione audiamus.
Largiter quosdam in eo usque ad rhonchos de-
linquentes observavi, quibus item saliva in bar-
bam defluebat. *A.* In consessu confabulan-
tium quid cavendum? *E.* Ne exsurgamus, & in-
terea per conclave inambulemus. *A.* Quid præ-
terea? *E.* Ne corpus iterum iterumque commo-
veamus, & nunc quidem in hoc, statim in aliud
nos latus convertamus. Ab agro etiam sunt, qui
eo ipso tempore, si quam secum ferunt ad se con-
scriptam epistolam, educunt e marsupio, in con-
spectu omnium taciti legunt: quiq; cultello ungues

refecare non erubescunt? Veluti si aut nemo ad-
esset, aut qui adsunt, caules ac fungi essent. *A.* Ad
cætera prolabamur. Tu interroga. *E.* Imo tu
interroga *A.* Respondere jam malo. *E.* Non
luctabor tecum, interroga.

N O T Æ.

TAM MEA QUAM TUA CAUSA VOLO) *Es ist*
mir so wohl vonnöthen als dir. Velle tuum
volo) *Dein Will / mein Will.* Sub axilla)
Unter der Achsel. *Ala, & diminutum, axilla,*
concauitas sub brachij. *Hircum sub alis voca-*
vit Catullus foetorem ex sudore sub brachij exi-
stentem. *Pileus*) *etiam pileum neutro genere.* *Plant.*
Te obsecro, Lyde. pileum meum, mi sodalis, mea
salubritas. *Agricolarum & aurigarum solæcis-*
mi] *Diß seynd Bauren, und Fuhrmanns-*
possen oder Zucht. *Amico lumine*) *Mit*
freundlichen Augen. *Lumen pro oculo poetis*
maximè usitatum : *quoniam sine illo in carcere*
quodam tenebrosissimo corpus hominis versari vi-
detur. *Habet hoc verbum in translatione non*
parvam elegantiam cum dicimus aliquem lumen
civitatis, lumen orbis, senatus. *Item lumen inge-*
nij, lumen probitatis & virtutis. *Omnibus istis de-*
claratur quædam præstantia, & excellentia singu-
laris. *Ventosissimi*) *Ventosum, quod est vento*
ple-

Plenum, ut ventosa regio, aer ventosus. Translatè pro inani, jactanti, levi, inconstante ponitur, Cicer. epist. lib. 11. In primis rogo te, ad hominem ventosissimum, Lepidum mittas. Philip. 2. Imperium populare & ventosum. Plinius Paneg. Superbiebat ventosa & insolens natio. Temperarij (Discrimen est inter audaces ac temerarios, similiter que inter audaciam & temeritatē. In illis enim interdum est aliquid consilij: in his ni hil unquam. Caules & fungos) Fungus per translationem sensus expers, stolidus, tardus, stupidus nullius pretij. Plant. Bacchid. Adeorū me fuisse fungum, ut qui illi crederem? Infra. Iam nihil sapit, nec sentit: tanti est, quanti fungus putridus. Et rursus. Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones.

PROGYMNASMA VIGESIMUM.

Instruere, & adornare mentem.

SERGIUS, PROCOPIVS,
familiares servi.

SERGIUS. Ecquid audisti de Oecono-
mo, Procopi, hodie in ædibus nostris instru-
endum convivium? P. Nullum verbum. S.

Herus amicos quatuor vocavit, principes huius civitatis, eruntque missus non pauci. Lepores, capi, perdices, truttae, salmones, & aliae convivantium deliciae apponentur, quas modo praetereunti mihi apud culinam cocus memoravit memoriter, & ipsa enumeratione me in lassitudinem dedit. *P.* Quid ais? *S.* Audi nunc jam. Nos alia alijs, cuique famulo suum munus relinquamus: quod nostrum est, praestemus sedulo, mensamque suis rebus, & apparatu instruamus. *P.* In me nihil est morae. *S.* Bene factum, quod ancillula everrit scopis horam sextam triclinium: alioqui tu everrere debuisses. *P.* Tu debuisses. *S.* Tu debuisses. Utinam quoque pollubrum lavisset, sordet. Sed imperabo ipsi, etiamnum poterit. *P.* Ad orbiculatam hanc accubabunt opinor. *S.* Planum id quidem est. *P.* Tu mappas a famula atrien-si polcas, illas arte laboratas nosti: ego tapetum viride quaeram, quo primum mensa con-vestiatur. *S.* Poloam. *O.* Cur tam sero redis? *S.* Mulierem illam sursum & deorsum cursitando quaeritare me oportuit. *P.* Consternamus ergo mensam. En constrata est. Nunc stanneas quadras afferam, & orbiculum, cui patinae superponentur, ut mappae ne polluantur. Quot discumbunt? *S.* Octo. *P.* Quid ita? *S.* Illi quatuor primarij cives invitati, herus, hera major, filius herilis, hera minor. *S.* Tibi cochlea-

ria

ria pedunculis inauratis, & cultri manubrijs argenteis cura sint. S. De sale in pila conuictoria salina imple. P. Ecce. Curram nunc in cellam proptuariam, apportabo canistum cum pane primario & candido: nam secundarius hinc exulabit hodie. S. Sellas ego conquiram. P. Ut promum condum timere sensi modo, ne nos de pane isto comederemus interea loci. Pumex non æquè aridus est, ut hic senex. S. Parcus, sordidas, tenax & pertinax est. P. Ipse quoque follem obstringit ob gulam, ne quid animæ amittat dormiens. S. Nec me animi fallit, cellarium in metu futurum, ne gustemus de vino. Profectò pitissabimus, dum per domum cum cirneis, lagenis, cantharis ambulabimus. Nec verò quisquam est tam ingenio duro, quin ubi quidquam occasionis sit, sibi faciat bene. Impone cuilibet quadræ panem suum, & tege mappulâ. P. Nondum postulavi recens lotas: nam quæ in hac capsula, maculis jam sordent. Vado petitum. S. Cursi nito. P. Hic ero, cum illic censebis esse me. Adsum, quid jam deest? S. Vas refrigeratorium, in quod œnophorum & canthari deponantur: nunc enim æstus hiulcat agros, quippe mense Julio. Item aliud, cuprea illa trulla, in qua crystallina pocula, & argentea eleuantur. Sed hæc postremo. Jam abacum oneremus. Defer quadras plures, ut permutare ad singulos missus, & quoties

opus fuerit, commodè possimus. Jam de pane cibario quadras defecato, quæ cibis substernantur, qui mos est aulicus. Mi Procopi, afferto etiam sportulam, in quam reliquæ ciborum & officula de quadris à mensa ablatis proijciantur. P. En attuli. S. Euge, optimè. P. Simul abeamus ad afferendas pateras, phialas, scyphos, culullos, cymbia, ciboria, chrysendeta, anaglypta, torevmata, cæлата, non cæлата pocula, quamvis omnibus usuri non sint: ut dominus noster à poculis haud inopes esse videatur. S. Meritò, hæc enim ejus arma sunt, cùm sit helluo, non librorum, sed Liberi, & hinc usque ad sidera notus. P. Habet hunc morbum. Quid jam desideratur? S. Magnum illud maluvium argenteum, marginibus seu labris inauratis, cum suo urceo, unde manibus lymphas demus; & tonsis mantilia villis. P. Curavero, hem tibi: Quid insuper? S. Ut suffum thuris spargamus per triclinium, quando accumbendum erit, & in tempore de vino è cadis hauriendo cellarium adinoneamus: non illo ignobili & cibario, quò assiduò gulæ nostræ lavantur, neque de fugiente ac dubio, aut acescente: sed honorario, Falerno, Cretico. Scis? S. Teneo istuc satis. Qui agent dapiteros; S. Libanus & Stasimus, pocillatores nos duo. De lancibus patinis, scutellis & patellis rogabimus homines: ut nobis aliquantillū affervent, non repugnante coco, qui nos amat. Petitionem nostram curæ habet.

habebunt utique. *P.* Idipsum meditabamur ego ventérque meus, in quo intestina præ inanitate horrendum murmurant.

NOTÆ.

INSTRUENDUM CONVIVIVM) Convivium majores appellarunt a conbationem illam epularem amicorum, quia vitæ conjunctionem haberet. *Cis.* in *Cato.* Loquendi genera notanda sunt. Instruere parare, ornare, apparare, concelebrare, agitare. inire convivium. *Missus*) Ein Tischtracht / oder Richt. *Hera major*] Die Haußfrau. *Hera minor*, Die älteste Tochter. *Herus minor*, Der älteste Sohn. *Cellam proptuariam*] *Cella* & *cellarium* è celandis ac reponendis rebus esculentis & poculentis dicuntur. *Cella vinaria*, *olearia*, *penaria*, *Cella* item sacratio pars templi. *Virgil.* 1. *Aneid.* cavernulas favorum in alveariis cellas vocavit. *Diminutum cellula.* *Promum condum*) *Plant.* condus promus sum, procurator peni. *Interea loci*) Unum verbum, quo frequenter est usus *Sallustius*, uti *Plantus* *Menech.* & *Pseud.* cujus est etiam, adhuc locorum. *Parcus*] De origine & causa hujus vocabuli *Gellius* lib. 3. cap. 19. Follem obstringit ob gulam) In *Anulularia* *Plant.* sub persona *Strabili* servi avarum senem *Euclionem* ita depingit.

*Suam rem perijsse, seque eradicarier,
 Quin divum atque hominū clamat continuo fidem,
 De suo tigillo fumus si quò exit foras,
 Quin cum it dormitum, follē obstringit ob gulam
 C. Cur? S. ne quid animæ fortè amittat dormiens,
 Aquam hercle plorat cum lavat, profundere.
 Sed quid sit illud: follem obstringit ob gulam. Aliter
 Lamb. explanat, quam vuglus intelligendum pu-
 tat. Protectio pitissabimus (Wir wollen tieff ge-
 nug in die Ranten sehen. Nec verò quisquam
 est) Es ist kein Dörfflein so klein / es hat deß
 Jahrs einmahl Kirchweyhe. Pateras, Phialas)
 Docebit qualia pocula sint hæc singula, Nomenclat-
 er, & Baysius de vasculis. Pocillator) à Poculis,
 à Grecis οἰνοχόη & Catull, Minister veluti puer fa-
 lerni. Ubi Muretus: nam & in hac re ministran-
 di verbum propriè admodum ponitur. Cic Fru-
 mentaria. Cum in eis convivis symphonia canere-
 tur, maximisq; poculis ministraretur. Horrendum
 murmurant) Plaut. Cas. mihi inanitate jam du-
 dum intestina murmurant. Menech.*

MED. Dic mihi, an unquam tibi intestina cre-
 pant, quod sentias?

ME, Vbi satur sum nulla crepitant: quando e-
 surio, tum crepant.



PROGYMNASMA

VIGESIMUM PRIMUM.

Quæ ante accubitus.

ISACIUS. VRSMARVS.

ISACIUS. Cum in convivio inæstum sedere
 Subrusticum, ac præter decorum sit, quoniam
 am scilicet ingenue voluptatis, & lætitiæ caus-
 â ineuntur convivia, deceatque nos, quando
 manus lotas mantili abstergimus, simul quoque
 omnem abstergere, & excludere ex animis ægri-
 tudinem, ac tradere curas in mare Creticum
 portare ventis: quid tu? Urinare, hesternæ lucis
 tristitulus, meditabundus, ac suspiciosus, lu-
 gentique simillimus inter convivas? *V.* Cona-
 bar ego quidem me ad hilaritatem dare; sed dif-
 ficile est imitari gaudia falsa. Difficile est, tristitiam
 fingere mente jocum, ut ait Poëta Elegiacus.
 Verum quo minus ego, hoc magis tu lætitiâ dif-
 fundebare, meamque tristitiam facile compen-
 sabas. *I.* Si. quid feci, aut facio, quod placeat
 tibi, gaudeo. *V.* Quin & illud probabam, quod
 antequam accumberes, id peragebas, cuius caul-
 â à mensa surgere, non datur laudi adolescenti-
 bus

bus. *I.* Quin etiam illud, quod non advertisti ; Cum essem arctissimè cinctus, laxaveram aliquantum cingulum : id si post accubitus facissem, omnes puto, tūque imprimis, me putassent velle vorare quàm plurimum, atque ob eam rem reddidisse ventrem capacissimum. *V.* Etiam sic vix suspicione exsolvis apud alios : Miror autem his regionibus morem inolevisse, ut cum honoratis accumbatur nudatis capitibus. Quia apud nostrates mos est operto esse capite, sæpe obliviscor hujus rei, Pileum non depono super scamno alicubi. *I.* Jam inde à majoribus hoc sit. An mirum sit, si honoratis honos habeatur : nam poculis & patinis id non fit : Quamvis manus lavemus, non tantum ut munda sint, verum etiam quòd panem tractaturæ sunt, quem priusci uti rem sacram attingere consueverunt : ideoque si fortè in terram cecidisset, reverenter levabant, & osculabantur. *V.* Idem à nostri sæculi mortalibus, istanc rationem nescientibus, servatur. *I.* Non autem omnes provinciales, nec semper hunc morem de capite nudando servant : ephēbi senioribus reverentiam debemus : quemadmodum hoc quoque nos imprimis commendat, cedere loci honorem alteri, cum discumbitur, nec eligere primos accubitus in coenis. Quid si quis etiam non invitetur, honestum est, se excusare comiter : nisi qui hoc faciat, tertium, quartum id faciat, aut

ma-

magnâ fuerit auctoritate : tum illius voluntate obtemperandum est, ne verecundiam nostram ceteri contumaciam interpretentur. *V.* Arbitror. me id adhuc præstitisse : & hoc similiter, cum omni pietate videlicet, aut ipsum me precatiões divinas ante mensam recitasse, aut dum ea recitarentur, quietum assitisse atque auscultasse. *I.* Quàm multa existimas post accubitus, interpretandum cœnandumve observanda, si peccari potest non uno modo antequam recubueris ? *V.* Tam multa, ut voluminibus mandari queant. *I.* Non ergo dies unus ad enarrandum satis sit. *V.* Nec decem. Quid decem ? nec viginti. *I.* Non me fallunt jocationes tuæ.

N O T Æ.

EXAMINIS] *Animus est, quo sapimus: anima qua vivimus. Accius Epigono. Sapimus animo, fruimur animâ, sine animo animâ est debilis. Nonius. Tradere curas in mare Creticum) Kein engs Fingerlein tragen. Lassen Döglein sorgen/ Die haben schmale Beinlein. Principio huius progymnasmatismone mur, ne simus ita graves & religiosi in convivio, ut videamur aliquo interno dolore angi, & conflictari mestitiâ, aliave incogitatione valde seriâ & laboriosâ occupari. Quam rem convivia haud æquis animis patiuntur : cum quales ipsi*

ipsi sunt, tales quoque cupiant esse ceteros: nimis-
rum anxiam curam solutos animosque liberos. Quanquam
non omnis letitia, non quivis risus, non quivis ser-
mones decent convivium laudabile. Nudatis capi-
tibus] Plebei quoque nudant capita, cum sui ordi-
nis hominibus accumbentes. Quod quidem aliò,
nisi ad reverentiam panis, ejus causa manus et-
iam lavantur, non videtur mihi pertinere. Po-
test tamen hujus consuetudinis alia proferri ratio
mihi in cognita. Sed quam turpe est, capite nudato
ibi cum federis, ejusmodi verba profundere, quae nisi
capite operto audiri non debeant: Non autem
omnes provinciales.] Dicti sunt provinciales, qui
ex provinciis erant: sive qui in provinciis domici-
lium habebant. Provincialium quoque nomine
omnes, praeter Italicos appellabantur. Paulo tritiori
significato dicitur provinciale, quod ad provinciam
pertinet, vel quod provincia est.

PROGYMNASMA

VIGESIMUM SECUN- DUM.

*Ministrare accumbentibus,
 Et alia.*

DIDASCALVS, PVER.

DIDASCALUS. Cum coenam heri cum pa-
tre paucoque tuo, Christiane, diviso-
rem

forem te acriter defixis oculis intuentem observebam, notantemque curiosè quomodo singula in portiones divideret, & cui primo, cui postremò præberet de patina. Cur id, amabo? *P.* Ut ipsa observatione perdiscerem hoc artificium, quomodo artificio uti oportebit olim, cum virilem togam induero. *D.* Istanc causam non improbaverim. Cur de missibus raris & delicatis nihil attingebas? *P.* Memineram, te docuisse nos, magis venire gloriam, si his abstineas, quàm si fruarer. Et quemadmodum ille dixerit: nunquam se poenituisse, quòd tacuisset: quòd locutus esset, sæpe: ita fore, ut vos quoque nunquam poeniteat, quòd genus cibi lautius recusaverimus, aut falerni loco aquam biberimus. *D.* Prudens responsio. Verùm, cum pro more gentis nostræ ad extremam mensam, nudato capite stans cibum unà nobiscum caperes (quod tamen tum demum faciebas, cum te accedere iussimus) cur ante finem epularum discedebas? *P.* Quia, quod natura desiderabat, jam sumpseram; & tu me sic agendum esse docueras, præsertim, si convivium produceretur. *D.* Tollebas igitur orbem tuum cum reliquijs, precatúsque à nobis veniam, & flexis poplitibus nos salutans, meque præcipuè, ita abibas: Placuerunt mihi hæc, vidique te moratum esse, egregiùmque adolescentulum ac statim patris fortunas

laudavi, qui gnatum haberet tali ingenio præditum: & ille testimonio meo non mediocriter est gavisus. Monui præterea, ut neque te, neque cæteros fratres tuos minores immoderato cibo, potuque compleri ac distendi permitteret, & semper citra satietatem potius, magisque crebro, quàm multo alimento vos refici juberet. Quod si in convivio ad mensam vos adhibuisset, ne usque ad finem ibi sedere inter convivas pateretur. Pueros impuberes, ait Gellius, compertum est, si plurimo nimioque cibo uterentur, hebetiores fieri: advertimusque elici tarditatem, corporaque eorum improcera fieri, minusque adolescere. *P.* Currenti calcar addidisti: ille frugaliter alit. *D.* Unum nihilo minus peroptabam. *P.* Quid est autem unum? *D.* Ut rediisses postea, ac si quid opus fuisset, ministrares: aut expectasses, si quid voluisset quippiam. *P.* Id ego reverà facturum eram, at mater, quæ foris in culina ancillis imperabat, alia in re me occupavit usque ad primam facem. *D.* Sat habeo, mater fuit, matris mos gerendus fuit. Cæterum quanto venustius politiùsque ministrares tu nobis cœnantibus, quàm ille vester famulus? quem inter Faunos & Satyros, in montibus & speluncis apparet educatum. Non verebatur in conspectu omnium dum ad mensam adstaret, nunc caput, nunc cubitum fricare, nunc ungues rodere.

Ali-

Aliquando manus in finum mittebat, nonnunquam à tergo eas conjungebat, quas ipsas indiligerenter laverat. Cum patinam ferret, aut cyathum alicui accumbentium porrigeret, & exspuebat, & alia similia, quæ nunc non memini, faciebat; quæ tu, si probe ingenuitatem tuam moréque cultissimos novi; ne magnâ quidem poenâ propositâ admitteres. *P.* Nescio tamen, utrum omnes numeros in ista parte sim consecutus. *D.* Vicisti cogitationes meas tuis processibus.

N O T Æ.

DI V I S O R E M) Quæ partes sint divisoris in convivio, liquet ex sequentibus. Dicitur & scissor, carptor, qui scindens, & carpens cibum alijs ministrat. De artuare pullum, capum, gallinam dicemus cum viro quodam erudito, quod germanicè, *Die Hennen zerlegen*. Virilem togam induero) *Was ich zu meinen Jahren formen werde*. Magis venire gloriam) Libet hoc loco e Cicerone aliquot gloriae descriptiones afferre. Pro *M. Marcello*. Est illustris & pervagata multorum & magnorum vel in suos cives, vel in patriam, vel in omne genus hominum fama meritorum. *Philip. 1.* Laus rectè factorum, magnorūque in Remp. fama meritorum. *Tuscul. 2.* Gloria est solida quædam res &

expressa, non adumbrata : ea est consentiens laus bonorum, incorrupta vox bene judicantium de excellenti virtute. Nunquam se poenituisse) Schweigen und dencken / kan niemand frâns- cken. Nunquam poeniteat] Quem enim potest poenitere sobrietatis, temperantia, moderationis, virtutis denique ? Quem autem potest non poenitere, modò hominis nomine dignus sit, ebrietatis, crapula, luxuria & cujuscunque impuritatis atque labis denique ? Caput fricare) Pruritu vexari, aut pediculorum morsibus quidam fricant caput. Quidam cùm animo haerent in re aliqua, & quid faciendum sit dubitant, cùm, inquam, perturbati, & incerti animi sunt. At frontem, sive os fricare, est impudenter se gerere in aliquo negotio, quod exemplis Latinorum Gracorumque auctorum copiose demonstratur à P. Victor. lib. 8. cap. 6. Usque ad primam facem] Bis in die Nacht. Vide quæ scripsimus de hac locutione volum. 2. in annotat. editione. 3.

PROGYMNASMA VIGESIMUM TERTIUM.

Temperantia in victu.

*MAGISTER, SIDONIUS, AMIA-
NVS, discipuli.*

Magi.

MAGISTER. Quò tanto altiùs in memoria vestrum omnium infideant, quæ de adhibenda cibi potùsque moderatione differui, surgite Sidoni & Amiane, atque in medium prodeuntes, ea per quæstiones & responsiones iterate. Sidonius interroget, Amianus respondeat. Si memoria alterum defecerit, ego subveniam. S. Quamobrem edere ac bibere cum modo debemus, & ad mensam venire animo quieto, ut desideria naturæ satiemus? A. Quia, ut Cicero scriptum relinquit, nimio cibo ac potione distenti, mente uti rectè non possumus. Et bene Horatius sat. 2. lib. 2.

corpus onustum

*Hesternis vitijs, animum quoque pręgravat unà,
Atque affigit humo divina particulam auræ.*

Bæotios quoque idcirco tam tardos ac stupidos extitisse creditum est, quoniam se vino & dapibus nimium complerent. Hinc Platoni Italicæ, & Syracusanæ mensæ in Sicilia probatæ non sunt. possumus & testem moderati vitûs laudare DEI Filium, qui iussit, ut cavermus, ne corda nostra gravarentur crapulâ & ebrietate. S. Sûntne conjuncta hæc duo, edacitas & stoliditas? A. Fere: nam ut sapientes plerumque videmus minimi cibi, minimique potûs, sic contrà fatuos plurimi. Nec est, ut miran-

mirandum sit; eos bestiarum, (quas natura ad pastum abiecit) morem sequi, quibus cum bestiis tanta est similitudo. S. Quid Ægyptiorum Sacerdotes, rerum causas ac sidera accuratius contemplaturi? A. sæpius toto bi-
duo ac triduo nihil gustabant. S. Lacedæmonijs pueris quid fiebat? A. Decimo quoque die Ephoris se sistere cogeantur. Hi, quem molliorem pinguioremque cernebant, eum plagis onerabant. Quin etiam apud ipsos cives dedecorimagno erat, obelum habere corpus. S. Quæ fuit S. Augustini sententia? A. Sobrietatem ingenuarum artium procreatricem & magistram, ebrietatem ingeniorum pestem esse. S. Hucusque quid ingenio ac litteris officeret intemperantia; nunc quid valetudini incommodet expone. A. Nimium quantum incommodat: non enim reficiuntur vires, sed opprimuntur. Diogenes aiebat, earum domorum, in quibus est alimentorum copia, multos esse mures ac feles. Similiter corpora, quæ multo cibo pascerentur, etiam multos adsciscere morbos. S. Quorum maximè insignia exempla in hoc vitio ventris & gutturis allata sunt? A. Duorum Imperatorum, Vitellij & Maximini. S. Qualis prior? A. Cùm voluptati huic edendi & bibendi maiorem diei noctisque partem tribueret, ut epulis novis locum
cùm

cùm faceret , vomitu onus rejiciebat. S. Qualis posterior ? A. Quadraginta libras carniū uno die absumebat : vini amphoram exhauriebat : adeò ubertim sudante corpore , ut in calicem sudor colligeretur. Et mandatum est literis , uno die collectum sudorem tres sextarios implevisse. M. O flagitiosam hominum foeditatem. S. Quorum contra laudata est temperantia ? A. Cyri majoris. S. Quid is ? A. Cùm ex eo hospes quæreret , quid ad convivium parari juberet : panem , inquit solum : spero enim me apud flumen cœnaturum. P. Cujus insuper ? A. Socratis , qui cùm ab amico admoneretur , quòd hospites accepturus tenuiculum apparatus curasset , respondit. Si boni sunt , satis erit ; si mali , plus satis erit. S. Ecquid tertium suppeditat ? Etiam. S. Cujus illud ? A. Alexandri Magni. Huic cùm Regina Caria cibos & bellaria curiosissimo artificio appparata subinde ostentationis causâ mitteret , meliores sibi esse dixit cocos , nocturnum iter , quo Prandium , & parcitatem prandij , quo cœnam sibi suavem redderet. M. Pars est intemperantiæ , res ad epulandum exquisitas appetere. Socrates quidem hanc voluptatem nullo loco numerabat , cujus est : cibi condimentum esse famem , potionis sitim. S. In alteram partem qui peccant ? A. Qui inediâ immoderatâ & actiones mentis impediunt , &

corporis bonam habitudinem planè corrumpunt. M. Hujusmodi hæc sæcula paucos proferunt, plena nimirum comedonibus. Bene & ordinatè alter vestrùm quæsit, bene alter respondit, utrique erit suum præmium.

N O T Æ.

UT DESIDERIA NATURÆ SATIEMUS]
Hac una, & prima causa est moderati victus, ut natura tantum satisfiat, non voluptas expleatur. Sed tamen alia causa etiam valde justa est hujus rei, quæ nimirum sequitur. Cibo ac potione distenti) Mit strokendem Bauch ist nicht gut studieren. Wann der Bauch zu voll ist/ so will der Esel tanzen. Nimium quantum incommodat.] Es ist über die massen ein schädliches Ding. Minimi cibi) Hoc necessario faciendum est, nempe ut sint non multi cibi, omnibus, qui sapientiam concupierunt, cujus compotes sine diuturna mentis agitatione, sine multis vigilijs atq; sudoribus nunquam fient; quibus vehementer repugnare ventrem bene onustum certissimum est. Res ad epulandum exquisitas) definiunt gulam, qui de vitijs scribunt, cibi potusque appetitum inordinatum. Docent autem id contingere modis quinque. Si tempus edendi antevertas. Si lautiores cibos quæras. Si delicatius tibi eos præpares, aut præparari cures. Si nimium. Si avidius denique. Fi-

lias

lias autem & quasi partus, enumerant hasce: Ineptam letitiam, multiloquium, scurrilitatem, immunditiam, sensuum & intellectus habitudinem. Cibi condimentum esse famem) Hunger ist ein guter Koch.

PROGYMNASMA VIGESIMUM QUARTUM.

Tempus, & modus ludendi.

PATRIVS, NEPOS.

PATRIUS. Modestiae ac temperantiae munus antiquissimum est, coercere moderarique voluptatis appetitum. Quò fit, ut in ejus explanatione, cum officia traduntur, de ludo etiam & joco praecipendum videatur (liquidem voluptates sunt) quando illis uti fas sit, & quatenus. N. Perlubens de utroque te disputantem auscultavero: tuâ enim oratione nihil eruditius, nihil etiam, (nec id auribus do] limatius atque facundius. P. Ludo perinde uti convenit ut medicinâ, ut somno, ut quietibus cæteris. N. Strictim tu quidem & summam. Sed explica, quod involvisti, amabo te, mi Parrue. P. Quis appetit quietem, & cuinam ea dulcis est? N. Ei opinor, qui multum laboravit. P. Quis

N 5

somno

somno suavissimè fruitur ? *N.* Cui lassitudo omnia membra tenet, cuique medullam perbibit, qui Plauti sermo est. Tunc enim verè fessos sopor irrigat artus, *P.* Medicinam porrò qui expetunt ? sanine, an morbum vel habentes jam vel metuentes ? *N.* Et qui ægrotant, & qui se ægrotaturos timent, arcessunt medicos. *P.* Sic ludus jocusque tum est haud aspèrnandus, cum gravibus seriisque rebus, officioque nostro satis fecerimus : quam rem fatigatio animi & corporis consequitur, quibus succurrendum est, velut medicaminibus, velut somno, velut quietibus alijs. *N.* Teneo, quando ludendum : de modo seu mensura quæro. *P.* Inter ludendum immoderato impetu motuque animi, turbulento abstinendum est : ut scilicet ne nimis omnia profundamus, clarique voluptate in turpitudinem aliquam delabamur : in lites, in inimicitias, in vulnera, in cædes etiam. Nam quia, nec pueris, quoties volunt, ludendi potestatem, nec quodvis ludendi genus concedimus, sed id, quod ab honestate non recedat, oportet profectò in adolescentum quoque, non virorum ac senum jocis ludisque duntaxat ingenuitatis, & honestatis lumen elucere. *N.* Non igitur eos commendares, qui frequenter, totòque pectore ad lulum incumbunt. *P.* Quis id quidem possit ? qui crebrò ludir, non indiget ludo, quoniam causam ludendi non habet, de qua suprà dixi.

diximus & voluptatem tantummodo consequatur, quod ἐπιπλεονεξία est. Qui autem se profundit & immodestus est, modum ac limitem transit, & uterque fit intemperans. Illud antiquum ne quid nimis, hinc quoque servandum est. N. Nunc si placet, de officijs ludentium age, nam hoc deinceps sequitur, ut puto, S. Est quemadmodum putas: sequitur.

N O T A E.

TEMPUS ET MODUS LUDENDI) Illud Horatianum non in gravibus tantummodo, verum etiam in ludicris observandum. Est modus in rebus & quæ sequuntur. Neq; enim semper, neque quovis tempore ludendum neq; quovis genere ludi, vel quoquo modo: id quod sapiens poëta monuit, & clarissimorum virorum exempla docent, quando tempestivâ laboris intermissione, liberali & honesto otio animos ad laborandum reddidère vegetiores. Nec id auribus do) Dare auribus, Die Ohren melckē. Ein Maul machen. Einen in das gemalt Stüblein führen. Ne nimis omnia profundamus) Cic. 1, Off. Ludendi etiam quidam modus retinendus, ne nimis omnia profundamus, &c. Exornat autem lulum gravitas, letitia honesta, vigor animi, & virtute, non fraude vincere, concordia denique, bonorum omnium nutrix. Quod ἐπιπλεονεξία est] omnia metienda esse voluptate Epicurus docuit. Volu-

Voluptas, inquam, illi summum bonum est, & eatenus quidque bonum, quatenus voluptatem affert. Quid autem ex hac teterrima opinione sequatur, Cic, ostendit. I. Offic. Fortis verò, inquit, dolorem summum malum judicans: aut temperans voluptatem summum bonum statuens, esse certè nullo modo potest. Ne quid nimis.) Maß ist zu allen Dingen gut. Zu viel ist ungesund.

PROGYMNASMA VIGESIMUM QVINTVM.

Officia ludentium.

II D E M.

PATRUUS. Quæ dicturus sum, eorū aut ple-
raque, aut omnia à paucis observari antumo,
N. Credo equidem, nec vana fides, & ideo ipso-
rum lusus laude carent. P. Qui pertinaciam ad-
hibent, qui fraudibus lusores circumveniunt,
rixantur, mentiuntur, illi ad imponendas vicis-
sim graves injurias sese armare quodammodo,
exstimulareque videntur. Nemo siquidem falla-
ciis, dolis, convitiis, contumacia secum agi vult:
& longè præstat vinci, quàm vincere hujusmodi
artibus. Sicut Socrates affirmabat, meliores esse,
qui acciperent, quàm qui facerent injuriam. Et
Pluri-

Plutarch. Non tantum egregium est, scire vincere, sed etiam posse vinci pulchrum est, ubi victoria est damnosa. N. Pueri, in quibus existere solet inflatiabilis victoriae cupiditas, ægrè devitant hæc vitia, & difficillimè sibi temperant, quin alternatim decipiant, aliquid inter se litigii contrahant, vanitatem orationis adjungant, & ita exsuperante) quàm comprimere propter animum, qui eos regit, infirmum, non possunt) unguibus in faciem involvent. P. Quædam officij præcepta debent ac possunt tradi quamvis pueris, quæ si non servent, virgarum poenis subjiciantur. N. Expertæ virtutis remedium hoc est, pellendis-que puerorum morbis efficax. P. Qui ludicrorum certaminum arbiter & judex deligetur. ei sententiam ferenti adversari ac reclamare non oportet. Si quando cum sodalibus imperitioribus ludum susceperimus, eosque propemodum vincere possimus, cogitatione cedemus illis nonnunquam triumphum, ut se quoque nonnihil profecisse cum putaverint, fiant alacres, & nos alacriores reddant. N. Id observavi cum cœvis meis sæpius, A. nunc cum adolescentibus adolescens observo. P. Optimum est. N. Tamen quisque imperitior est, hoc illi amplius à ludo refugiendum existimo.

*Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis,
Indoctusq; pile, discive: trochive, quiescit.*

Ne spissarum tollant impune corona.

P. Im.

P. Immo enim verò tanto magis lude , quoniam nisi usu & exercitatione perita non acquiritur. Ille tantum ludere vereatur , qui nihil didicit. O. Ingenuum est , magis animi , quam lucelli causâ ludere ? quod cum quaeritur , difficile est tueri modestiam. Lucrum nunquam satiat : atque plus est in ea appetitione frangendâ negotij. N. Non ergo laudas , cum pecunia in ludo deponitur , quam victor sibi tollat. P. Non laudo. Quod si pueri nummulos deponant , multandos verberibus pronuntio. N. Quam obrem verberibus ? P. Nam cum ij defecerint , parentibus furantur denuò , ut sumptus in ludum suppetant. Noces , globuli , & similia sint , pro quibus certent. Non errant. qui indolem in ludo perspicere scripserunt. Ego verò etiam viros inde cognosci aio , commendatione prosequendos , qui semetipsos continere norunt , & quid quid illiberale est , remis ac velis fugiunt. N. Fortior est qui se , quam qui fortissima vincit mœnia. P. Optarem adesse ludis puero-
rum pædagogos , magistros , aut maiores natu , quos revereri , & metuere cogerentur : ut proinde nihil parum decens , nihil petulans & pœnâ expiandum committeret. Illud item à quibusdam rectè percipitur , ut dum ludunt , latine loquantur , certa in eum animadversione decretâ , qui vulgari sermone usus fuerit. Hanc ad rem
con-

conducat plurimum, si præceptores vocabula simplicia & loquendi rationes ac phrasas, ad quodque ludi genus pertinentes ipsis explicaverint. *N.* Nusquam æquè barbarè inquinatèque loquentes audio pueros nostros, quàm inter ludendum: ut non tam imperandus illis, quàm vetandus sit latinus sermo. Utilius enim tacere omnino, quàm adeò foedè garrere dicam, an grunnire? Quid mirum? nemini sollicitudini est, ut propriè ac Romane loquantur. *N.* Video in multis admonendos ac docendos ipsos doctores. *P.* Cæci cacos ducunt. *N.* Aliane restant officia? *P.* Etiam, restant quædam. *N.* Eja adijunge. *P.* Ut ludas cum notis. Etenim cum ignotis ludere, nec jucundum est, nec tutum. *N.* Uti affirmas, sic est omnino. *P.* Sint item collusores belli, humani ac probi, cum quibus periculum non sit, ne litiges: ne aut illi tibi, aut tu illis dicas, quod altius in pectus descendat: quique devotionibus, blasphemijs, & obscænis dictis abstineant, ne quid contagionis ad te perveniat. Ipsum præterea ludi genus tibi, collusoribus, spectatoribusque sit cognitum, ut ex omni parte voluptas capiatur. Nec nullâ sponfione, nec magnâ ludito. Illud fatuum est: hoc sollicitat & perturbat animum ludentis, & si victus fuerit, magnoperè excruciat. *N.* Ne scio

Scio quomodo mœrori est vel nuces, vel ligulas
 paucas ludendo perdidisse, nedum vitulam, quæ
 bis venit ad mulctram, binos alit ubere foetus. *P.*
 Postremo tamdiu ludes, donec animum ad gra-
 viora & seria reparatum sentias. Non enim ad
 ludum & jocum, sed ad severitatem potius, &
 ad quædam studia graviora atque majora facti
 sumus, ut præclare dictum est à Cicerone. *N.* Re-
 linquitur jam [ut erat propositum] quartum
 quæsitum, qui lusus minimè exercendi. *P.*
 Commemini.

N O T Æ.

CREDO EQUIDEM (*Credere alicui, & confide-
 re alicui, differunt, Credimus ijs, quos facul-
 tatem habere ad aliquid præstandum putamus, seu
 quorum verbis fidem adjungimus: confidimus ijs,
 quos & velle arbitramur, quorum benevolentia nos
 securos reddit. Verùm hic absolutè positum est,
 Pro fidem habeo. Dolis*) olim etiam in bonis u-
 rebantur hoc vocabulo: unde si in malam Partem,
 addebatur malus, dolus malus. *Cic. 3. Off.* Non-
 dum enim Aquilius collega, & familiaris meus
 portulerat de dolo malo formulas, in quibus ipsis,
 cum ex eo quærerem, quid esset dolus malus, respon-
 debat, cum esset aliud simulatum, aliud actum. In-
 satiabilis victoriæ cupiditas) incredibile vin-
 cendi studium. *Vide annotat. 2. vol. Vanita-
 tem*

tem'adjungant) *mentiantur. Adhibere orationis vanitatem Cic. 3. Off. Expertæ virtutis remedium] Ruten / ein gesundes Kraut für böse Guben. Morbi) Vicioſæ affectiones , ægritudines animi , prave conſuetudines ſape à Cicer. in Tuſcul. morbi appellantur , ductâ metaphorâ à corporis valetudine. Cogitato] de industria , ſtudio. Coævus ὁμήλιος ejusdem ætatis. Ludere qui neſc.) Hor. art. Poet. Ne ſcilicet ſeipſum riſui & ludibrio ſpectatorum objiciat, quando ſuam ad ludum actionem minus aptam , minùſque venuſtam animadvertit. Appetitione frangenda) Frangere, edomare, coercere , comprimere , cohibere , contrahere , continere appetitus , libidines &c. Deponitur] deponere nuceſ , nummoſ , globuloſ, Aufſehen. Devotionibus) Hoc verbo barbari utuntur ; immò abutuntur , cùm egregiam alicujus pietatem erga ſuperos declarare volunt. Hunc enim devotum , devotioni deditum , totum devotum , devotiſſimum hominem dicunt ; Latinis contra ſic loquentibus ; homo eſt admodum pius , religioſus . rerum divinarum ſtudio incenſus , &c. Devotiones verò ſunt diræ imprecationes , execrationes , deſtinationes & conſecrationes. Devotus autem idem , quod deſtinatus , damnatus , à verbo devoveo , diras imprecor , item religioſè promitto. Vitulam] Virgil. 3, Eclog.*

*Vis ergo inter noſ , quid poſſit uterque viciffim
Experiamur ? ego hanc vitulam , ne fortè recuſeſ.
(Bis venit ad mulctram , binos alit ubere foetus)
Depono.*

Vitula est vacca viridioris ætatis. Mulctra & mulctrale dicitur vas, quo lac excipitur. Bis venit) bis in singulos dies reddit lac mulgenti. Binus] uno ferè partu geminum edidit fœtum, quem lactat.

PROGYMNASMA VIGESIMUM SEXTUM.

Lusus a-versandi.

IIDEM.

PATRUUS. Verecundum ac liberaliter educum adolescentem ab illis lusibus refugere oportere, quibus infamiæ nota iniusta est, ex antegressis disputationibus disci potuisse opinor. *N.* A quibus istis? *P.* Alearum, sive tesserarum, & chartularum pictarum. Latrunculorum ludum (vulgò schachorum) invenio damnari ac rejici à nonnullis: quanquam usitatissimus est, placetque multis; de quo Hieronymus Vida, Poëta eruditus & elegans, libellum fecit. Nihil ajunt habere jucunditatis: constare quidem ingenio; sed ideo litteratis minus idoneum, quòd mentem, studijs jam defatigatam magis celsatione recreare, quàm novo meditationis labore gravare oporteat: & tempus, quo nihil

nihil sit pretiosius, eâ ludi vanitate ineptè consumi: esse inventum hominum nimis inertium, & ab otiosissimis frequentari. Hæc illi dicunt. *N.* Quod tuum est iudicium: *P.* Ego rem in medio relinquo: caret certè ignominiâ, & principibus etiam viris non improbatur. *N.* De alea velim aliquanto uberius differas. *P.* Aleæ ludus à Palamede Nauplij filio apud Trojam in castris ad militum otium oblectandum excogitatus putatur. Quidam hunc Palamedem latrunculorum auctorem prodiderunt. Plato scribit, Theut. priscum quendam Deum, talos & aleas invenisse. Herodotus autem lib. 1. Lydijs hoc inventum tribuit. Interdictum olim huncce ludum fuisse indicat Horatius:

ludere doctior.

Sen Græco jubeas trocho,

Sen malis vetitâ legibus aleâ.

Ulpianus quidem libro Pandect. X. titulo, de aleatoribus, ejusmodi Prætoris edictum producit. *Prætor ait: si quis eum, apud quem aleâ lusum esse dicetur, verberaverit, damnumve ei dederit, sive quid eo tempore domo ejus subtractum est, iudicium non dabo. In eum qui aleæ ludendæ causâ vim intulerit uti quæque res erit, animadvertam.* Illud, *Vim inferre*, Paulus Juriconsultus sic interpretatur: Cogere ad lusum vel ab initio, vel victi dum retinent. Sapientibus & litteratis viris semper odio fuit hic ludus, Plato adolescentem, alea luden-

dentem videns, cum increparet, & ille : ob rem tam parvam me objurgas? subjecit Plato: At consuetudo non est res parva. Nolebat vir singularis in consuetudinem veniri ea in re, quam judicabat vitiosissimam. Nunquàmne audisti illud, Optimus aleator est nequissimus? Et illud? Quanto melius, tanto pejus? N. Millies. P. Cum impudicis & ventri deditis conjungit aleones Catullus, ut ex societate hominum præstantiam perspicias.

*Quis hoc potest videre? quis potest pati,
Nisi impudicus, & vorax, & aleo?*

Et Nævius apud Festum: Pessimorum pessime, audax, ganeo, lurco, aleo. Cicero item 3. Off. cum mendacibus, furacibus, ebriosis aleatores nominat. O genus lusorum nobilissimum. Quid talibus audacius, quid impudentius, quid in Deum atque homines execrationibus jaculandis exercitatus: Domitianus Imperator, quoties occupationibus se relaxasset, lubebat tesseris Usq; adeò cæteræ jucunditates illi sordebant, Nero, immanis illa bellua, in singula, puncta, nescio quot aureorum millia constiuisse dicitur. O aleam pretiosam, verèque auream & argenteam. Fuge, mi fili, hoc turpissimum genus ludendi, si quidem ex re consultas tua. N. Et fugi, & fugiam quasi pestem quandam. Qui præter hos vitandi sunt? P. Sortium ac divinationum, quibus lethalis noxæ piaculo homines obstringuntur:

tur: homines, inquam, malæ frugi, quos illa recreant. N. Non Possum, quin exclamem. Facile hic plus mali est, quàm illic boni. P. Funambulos, gesticulatores, duellatores, moriones in ordinem aleonum referre licet.

N O T Æ.

EDUCTUM) elegantem usum habet hoc verbum, quamvis rarum hac tempestate, cùm pro nutrio & educo, educas, usurpatur. Terent. Adelph. Inde ego hunc majorem adolescentem adoptavi mihi, eduxi à parvulo, habui, amavi pro meo. Mentem studijs) vide annotat. 2. vol. Cessatione recreare) Cessare interdum est nihil agere . vocare : interdum intermittere, desistere, desinere, finem facere : interdum quiescere, vel respirare. Vulgus pro hoc, semper otiari, feriari, in ore habet. Cessator tamen ferè in vitio est. Tempus quo nihil sit pretiosius] Vide vol. 2. progym. 38. de parsimonia temporis. Ovid. 2. de Tristibus. Quique alij lusus. Perdere rem charam tempora nostra solent. Rem in medio relinquo] Sub iudice lis sit. Nolo meum iudicium in disquisitionem vocari. Aleæ ludus) de varijs variorum ludorum inventoribus. Virgil. Polydorus. lib. 2. cap. 13. Ludere doctior] Horat. lib. 3. Od. 24. Ovid. 2. de trist.

Sunt alij scripta, quibus alea luditur, artes :

Hoc est ad vestros non leve crimen avo.

Quo loco poëta genus hoc ludi pulchrè describit. Consuetudo non est res parva) An den Kiemen lehren die Hund das Leder fressen. Jung ge- wohnt / alt gethan. Quanto melius] Diogenes adolescenti, qui cottabo ludebat in balneo, ὅς οὐ βέλ- πον, πῶς τῷ χεῖρον quanto melius, tanto deterius. Domitianus) vide annot. 2. vol. In singula pun- cta] in singulos jactus. Auf ein jeden Wurff. Di- citur punctum temporis. Cic. Itaque ne punctum quidem temporis in ipsa fortuna fuisses. Est quan- doque pro calculis sive suffragijs. Cicer. Planco. nam quod questus es, plures testes te habere, quàm quos in ea tribu puncta tuleris. Horat. art. Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci. Verèque aure- am) sic Proport. Aurea nunc verò sunt secula, plurimus auro venit honos. Et Ovid. 1. Fast. In pre- tio pretium nunc est. Lethalis noxæ) vulgò pecca- tum mortale, Latine peccatum capitale, mortifera culpa. crimen lethale. Todtsünd. Funambulos) neurobatas, funirepos. Seylgänger. Gesticula- tores) Gauckler. Duellatores] allerley Kämpf- fer Moriones) Schalksnarren / quos quidam malunt dicere are- talogos.



PROGYMNASMA VIGESIMUM SEPTIMUM

Formula bene precandi.

*DIDASCALUS, BERNARDINUS,
CÆCILIVS, FVSCVLVS.*

D IDASCALUS. Formulas illas, quibus alicui, aut aliquibus latine morèq; Christiano bene precari possumus, mihi recitate. Bernardine. *B. Hem Præceptor. D. Quibus verbis peregrè abeunti, seu in viam se danti optares Prospera ? B. Istis. Hoc iter fælix faustumq; tibi sit. D. Aliter. B. Faxit Deus, ut saluus & incolumis revertare. Benè prosperèque tibi hoc itineris eveniat. Angelus Domini te per hanc viam comitetur. D. Quibus peregrè redeunti ! B. Optatus mihi & charus accidit tuus iste reditus. Reditioe tuâ multum me exhilaraturum sentio. Quòd sanus reverteris. gaudeo. Deo sit laus, qui te firmum valentemque nobis restituit. Tua reversione etiam atq; etiam lætor. D. Prudentibus & coenantibus bene precare, Cæcili ? C. Escā potumq; vestrū Deus benedicat. Sit vobis hoc prandium, seu*

cena salutaris. Utinam istæ epulae condūcant vestris corporibus. D. Ad te mox redibo Bernardine, si Fusculū interrogavero. Age Fuscule, quid dices ægrotāti, quod audiat quàm libentissimè? F. Deus Opt. Max. tui misertus, valeditudinem tibi redintegret. D. Dic reliquas: namplures recordor me dictasse vobis. F. Ab hac febre, ab ista colica, ab isto morbo liberet te Christus, qui sanavit omnem languorem. Christus Iesus DEI Filius te famulum suum sanare dignetur. Cælestis ille medicus te curare pro sua misericordia, bonitatēque velit. Auctor & largitor vitæ tibi vitam producat. Ex ista agrotatione Dominus noster Iesus Christus te clementer eripiat. Medicinam malo tuo faciat misericors Dominus. Levare dolores tuos, & depellere morbum istum dignabitur Omnipotens Pater. D. Sat multas. Quid sternutanti Bernardine? B. Deus te servet, sit saluti. D. Nihil aliud: B. Nihil quod sciam aliud dixisti in hoc genere. D. Propinanti seu bibenti? B. Sit saluti, proficiat, conducat, quæ vulgi sunt. Sit fœlix haustus, sit salubris potio: bibe salutem. Accipio per libenter. D. Diem & noctem? B. Hic tibi dies candidus illuxerit: felix

*felix procedat tibi hic dies. Hac nox tibi
commodo transigatur : prosperam , placi-
dam tibi istam noctem precor : somnus tibi
placatus contingat. D. Si quis uxorem du-
cturus sit domū, qua ratione precabimur
bona, Cæcili? C. Matrimonium tibi Deus,
Superique omnes fortunet. Nuptias istas
Deus sanctificet. Quod tibi sempiternum
salutare sit procreandis liberis. Quod Ra-
guel Tobiae juniori , & Sacrae filiae conjugio
copulandis , idem ego tibi tuæq; precor , De-
us Abraham & Deus Isaac , & Deus Iacob
vobiscum sit , & ipse conjungat vos , imple-
atq; benedictionem suam in vobis. D. O-
ptatio aliquid boni, honorem adipiscenti-
bus, Fuscule. F. Hic honor tibi perpetuus
sit. Deus hanc gloriam, istud decus tibi per-
petuum faciat Hunc honorem Deus tibi con-
servet atque augeat. Gratulor tibi honore
isto. Deus faxit , ut eo dignus maneas. D.
Opus quodpiam aggredienti. F. Quod be-
ne vertat. Quod faustè felicitérque cadat ,
eveniat. Tuis cæptis adsit Deus. Cæpto ad-
spiret Iesus. Deus incepta tua ad exitum
felicem perducatur. Deus hunc laborem tuum
fortunet. D. Novo anno ineunte, quæ bona
verba dicemus ? F. Hic annus tibi faustus*

procedat. Vive hunc annum sanus & incolumis. D. Nihil est præteritum. Amo vos multum de memoria & diligentia.

N O T Æ.

COLICA) *Subaudi ἰδύνη Intestinorum dolor, Das Grimmen. Habent & poetae suas bene precandi formulas, sive faustos precentur Luciferos, & candidos ire dies: sive novas faustas que calendas: sive letitiam Jani bifrontis: sive ut placidos sopor irriget artus: sive ut benigna hominum mater, & cunctis exoptanda sanitas languidos artus aura foveat salubri, sevanae tabes edat immerentem juventam: & his plures: quas in praesens vel insinuassee satis videri potest. Matrimonium (Notemus quae ex hac voce conjunctiones verborum fiant. In matrimonio collocare, in matrimonium dare, in matrimonium ducere, in matrimonio habere, matrimonium alienius tenere, de muliere.*

93. PROGYMNASMA VIGESIMUM OCTA- VUM.

*Missae sacrificium, & instrumentum
sacrum.*

MACA-

MACARIUS, SEBASTIANVS,
VICTORINVS.

MACARIUS. *Cùm tua provideas oculis malò
lippus inunctis,*

*Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum,
Quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius?*

S. Ehò, in me istos versus, de satyra (si ritè recor-
dor) an in Victorinum? M. In te. S. In me?

M. Dixi. S. Haud quidem auspicatò hùc me
attuli. Quid hic sibi vult? M. Quid vult? Te

admonere, ut antè tra bem de oculo tuo, quàm
festucam de alieno. S. Videlicet hoc insinuas.

Quoniam paulò antè culpas tibi quasdam expro-
braverim: quòd ad rêm divinam tardius non-
nunquam accederes: quòd sacris aliquando non-
dum absolutis furtim te proriperes: quòd susur-
rationibus vicinos impleres, haud prudenter,
nec humaniter me egisse, utpote qui plura of-
fenderim. M. Bene augurare, & testem laudo

Victorinum, quàm tu interea, dum sacra fiunt,
egregius sis & spectatu dignus. V. Testimo-
nium mihi Macarius denuntiat, ut audis, testi-
monium in te dicam. S. Res de compacto
geritur, & in caput meum insidiæ componun-
tur, in me isthæc faba cuditur. Hòccine placet?

M. Tu ut te insontem culpæque vacuum ha-
beri postules? S. Remotior sum ab erratis,
quàm uterque vestrùm. V. Tun' istuc tanta con-
fiden.

fidentia ? S. Verum est, veritas liberè prolo-
quenda est. V. Commemorabimus igitur ho-
noris tui causa, quas virtutes tuas, morumque
elegantias tempore sacrorum observaverimus.
S. Vos. quod & quantum libuerit commemora-
re, nihil interdico : ego deinde credam quæ vo-
luero. M. Centum testibus te coarguam, si
negaveris. S. Titivillitium, scarabæi umbræ.
Me solere in templis ut sacellis adesse ad sacrifi-
cium festis, ac non festis dièbus pro certo novi.
V. Id non damus vitio, laudi potius. S. Hoc
etiam certo certius est, me adesse corpore ad o-
nem modestiam religionemque composito, nec,
ut vos circumspicere. M. Hoc secus est : ha-
bes caput versatile, & curiosè oculos hûc il-
lûc jactas. S. Semel, si fortè, in hebdomade.
V. Semel ? in una missa vicies. S. Prô Superi,
quid est mentiri, si hoc non est ? M. Amabò,
num hoc quoque inficiabere, te incubare sedi-
libus, & unum duntaxat genu humi figere, qua-
les Judæi CHRISTUM per ludibrium adorantes
pinguntur ? hoc utique refugeres, si tot Angelo-
rum myriadas præsentis adstare facienti cogita-
res. S. Si quando in durum & frigidum lapi-
dem incido, cùm pulvillo & chirothecis, quas
subjiciam more vestro, caream, tum cogor
mutare genua, præsertim ubi sacrum est lon-
gum. V. Quid longum ? post recitatum Evan-
gelium

gelium procumbitur primum in genua. S. At manemus nixi genibus, donec sacerdos ad populum conversus, sublatâ manu figuram crucis expresserit, benéque precatus cum dimiserit. *M.* Est unius horæ quarta pars totum illud intervallum. S. Quando canitur musice, est unius horæ propemodum. *M.* Cur non pudet? foeminæ hoc factitant. S. Viri tamen, quos me imitari honestius est, hoc non factitant. Foeminarum mores nihil moror. *V.* Ut invitus genibus iste nititur: *M.* Quæ sunt tuæ preces: S. Rosarium quas tu nuperrimè, nescio quo auctore fretus, sphæruleas precatorias appellabas, tam bellam latinitatem stupecente Nizolio. *M.* Tu, si displicet, ne utare: interim exhibe Rosarium. S. Nolo. *V.* Nullum habet: quid tu calvum vellis? S. Mecum non tuli, domi reliqui. An ego tanquam monachus de cingulo suspensum circumferrem? *V.* Non hoc jubeo; sed ut alij, saculo sub tunica gestares. S. E libello quoque precationibus operam dare conceditur, aut meditari quippiam de Passione Domini. *M.* Nunc aliquid dicis. Eia, de Passione. Veruntamen insolenter ac rarò in manibus tuis libellum animadverto. Virgilium quidem abhinc triduum versabas, ac fortassis cum Poëta Musam, aut Æolum cum Junone orabas. *V.* Aspexi, cum Æsopi fabellas legeret. S. Hoc demum est aspe-

adspectu vagari, & foris oculatum, domi cæ-
 cum esse: ad alium cogere, medicos, ipsum
 scatere ulceribus. *M.* Casu fit, ut quis inter-
 dum circumspiciat, aliorumque ineptias in-
 tueatur. *S.* Num aliud est, quò me accuses? *V.* Est. *S.* Quid ergo est? *V.* Cum nomen
 Jesu, aut Mariæ pronuntiatur, non inclinas
 genu, nisi rarissimè. *M.* Hoc verè rustica-
 num, non urbanum est. *S.* Falsum est. *V.*
 Non falsum est, sed rusticanum. *S.* At ego
 dico, illum & te falsum loqui. An verò cre-
 dis nihil notasse me, quod tibi justè exprobrem?
V. Mihin' ? *S.* Ità. *V.* Mihine? *S.* Tibi
 ergo. *V.* Profer si audes. *S.* Per dies proximè
 elapsos quis sacerdoti sacris operanti ministravit?
V. Ego. *S.* Tenes artem? *V.* Melius quàm
 tu & Macarius. *M.* Cæve, ne cùm dixeris ma-
 lè, pejus audias. *V.* Quod res est, affirmo.
 Nam tu nescis nolam, seu tintinnabulum pulsa-
 re, cùm hostia salutaris sublimè tollitur: &
 ille cereos non didicit emungere. *S.* Sed heus,
 quando tu hesterno die in simpulo, seu am-
 pulla aquam pro vino porrexisti, lectaque
 pistolâ AMEN respondisti, quis lapsus fuit?
 linguæ an memoriæ? *V.* Non recordor hu-
 jus soloecismi. *M.* Tam citò oblitus: at illud
 puto, non effluxit, quòd cùm sacrosactam
 hostiam supra verticem attollere sacerdos pa-
 raret, tu facem non accenderis. Aspergillum
 præ-

præterea, seu lustricum asperforium incommodè præbes, aquiminium seu sitellam æneam cum lustrali aqua malè sustines. Creabimus te ædituum, si vis : magis enim idoneus esse nemo potest : claret hoc. *V.* Irritavi crabrones. Quo in ludo eruditi estis vos ? *M.* Magister nos aptè instituendos curavit ? quid quæris ? *V.* Si quòd pretium dedistis, facite ut restituatur, siquidem imperitè videmini instituti. *S.* Mittamus hanc litem, & pro se quisque det operam, sacra peragentibus scitè ; civilèmque in modum inservire : quæque in audienda missa observanda sunt, observet in posterum diligentius. Potèrne nobis enumerare, *Victorine*, quæ sacerdoti ad liturgiam opus sunt ? *V.* Facillimè. *M.* Arrigimus aures. *V.* Vos fortasse aliud à me vultis discere. *S.* Non, sed te docere, ubi hæsitaveris : nos quippe ista pridem scimus. *G.* Ut sit, non me pigebit documentum dare sedultatis meæ : tamen ex conditione, ut, quæ petivero, vos etiam reddatis mihi memoriter. *M.* Habebis id. *V.* Hoc insuper oro, ut *Ciceronem*, *Livium*, & alios latinitatis architectos ab istis liminibus, tanquam profanos arceatis ; hoc est, ne me cogatis ex eorum arculis omina sumere. Nam ubi res aliqua non fuit, quo pacto nomen ejus exstare potuit ? Similitudo quædam rerum veterum

ac novarum, & in hoc, & in alijs per multis generibus efficit, ut non pauca latinis vocibus efficere possimus. *S.* Quin dic modò. *V.* Epomidem lineam appello, quod super humerale *Vul-*
gus Clericorum. Sequitur alba, & subauditur vestis. Hæc est illa lintea, & prolunga ac laciniosa tunica, manicis laxissimis, quam sacrificaturus induit, illiusque vestis gerit imaginem, qua *CHRISTUM* Herodes contumeliosè, ut fatuum operuit. Cingulum flagella significat. Manipulus, id est, fascia illa in sinistro brachio, funes, quibus ad columnam est alligatus. Stola laqueos colla ejus injectos, cum ab uno *Judice* ad alium raptaretur. Casula, purpuram, quam milites eidem in prætorio circumdederunt: quod vestimentum cruce à tergo ferè insignitur. Ea quid moneat, nimis est manifestum. *S.* Cogitandum subjicit sanctam illam, ligneamque crucem, in qua tribus clavis affixa mundi salus pependit. Tu hæc mysteria in commentario aliquo legisti. *V.* Et legi, & explicationes istas audiavi à magistro puerulus, cum rudimenta fidei nobis interpretaretur. Locus ubi se vestiunt sacerdotes, & sacra suppellex exponitur, à quibusdam vestiarius, communiore voce sacrarium nominatur. Etiam dici poterunt templi penetralia, & adyta. Sacristiam qui nominat nullâ necessitate loquitur barbarè. *M.* Procede

de ad reliqua. *A.* Opus est item calice, opus patena, (sic enim maluerunt, cum tamen sit patina: rectè, quia ipsa hostia sanctissima cibus est, & cibus dicitur: Caro mea verè est cibus,) Calici quadratum, sed duratum, & linteum tegumen imponitur, pallam vocant. Ad eum præterea & os extergentum est quasi sudariolum, quod purificatorium dicunt. Operitur calix velo serico, byssino, aut alioquinon abiecto. Expanditur item super aram corporale: linteum filo subtilissimo: quo admonemur illius mundaë sindonis, qua corpus Domini exanime involutum scribitur. Id in theca reponitur. Longus sum nimium, si singula declarem; quid velint. *S.* Non requirimus. *V.* Adhuc opus est hostia, è similagine seu triticea farina; opus est aqua, vino, libro Missarum, cui Missale nomen fecerunt, quosque Pontificalia, & agendas vocant, Romano vocabulo Rotuales libri nominabantur, ut omnes sacræ cæremoniæ, ritus. Vasculum, unde populo Eucharistia promitur, ciborium, à genere poculi capacissimo, cui simile est. id aurea, plerumque serica, seu bombycina pallula siue chlamydula contegitur. Quid amplius à me desideratis? *S.* Præstitisti quod volumus, & Placuisti. *V.* Dic tu, Sebastiane, ex pactis & conventis de ara, seu altari. *S.* In altari, cui palla præ-

P

præ-

prætenditur, artificio quodam plerumq; elaborata, sunt candelabra, stannea, lignea, alabastrina, ænea, argentea, inaurata, quibus infiguntur cerei flavi, candidi. Item imagines, signa, statuæ, -icones, sigillaria, simulacra. (quam hoc verbi, ut sculptile, sacræ Scripturæ, & Ecclesiastici Doctores ad gentium idola semper transferunt; uti etiam fanum & delubrum potius de Ethnicis, quàm de Christianis templis, ut usurpentur, mos vetus obtinuit.) Est autem à simulando ductum, quòd simulet & imitetur varietatem corporum. *M.* Quid volunt sigillaria. *S.* Imagunculæ, statuæque cubitales aut palmares sunt, fusili opere de metallo, seu tomento & serico compositæ. Suppedaneum, quod statuarum pedibus subiectum est, & basis ipsa. Tegitur item ara velis tribus. Qui autem pannus lineus in medio, unius cubiti & semis latus. duorum longus, interdum extenditur, substratorium à substernendo dicitur. Adhæc in altaribus Sanctorum ossa, cineres; quæque nomine reliquiarum intelliguntur, in thecis & vasculis proponi solent. Flores etiam in ampullis testaceis, cupreis & argenteis, ad ornatum. Nihil me arbitror prætermisisse. *M.* Quid à me? *V.* Cætera quæ ad Sacerdotem pertinent. *M.* Liber sacerdotis, unde preces horarias facit, appellatur brevium

rium : ductâ voce à jureconsultis , apud quos
breviariæ rationes dicuntur , in breviarium ,
hoc est , epitomen & compendium contra-
ctæ ; ac proinde breviarium est epitome. Et
quid hic aliud est , nisi sacrorum librorum
quædam epitome ? Utitur hac voce Suetonius
in Augusto , pro summario sive compendio.
Fecit & breviarium , inquit , totius imperij,
quantum militum sub signis utique esset ,
quantum pecuniæ in ærario & fiscis & vecti-
galium residuis. Item Plin. lib. 18. Verum
ut pariter omnis culturæ breviarum peragatur.
Linteus ille amictus & candidus , seu amiculum
album , rugosum sive striatum , ineptè super-
pelliceum appellatum : nullæ sunt ibi pelles.
Sacerdotes in eo indutos quidam candidatos ,
albatos & linteatos nuncupaverunt. Deinde
Sacerdotes quidam sunt Curiones (barbaris
Curati) sive Parochi : templum & cœtus ho-
minum ipsorum auctoritati subiectus Parochia
seu Parœcia. Ordines Clericorum , per quos
ad sacerdotium ascenditur , sunt Ostiariorum ,
Exorcistarum , Lectorum , Acoluthorum , Hy-
podiaconorum , Diaconorum. Sacerdotis est
sacra facere , thus adolere : Arcula in qua thu-
ra servantur , acerra : vas , unde sit odora-
ta suffitio , thuribulum nomen habet. Est
item officii ejus , Eucharistiam distribuere ,
confessiones excipere , moribundos sacro oleo
perungere , baptismo seu sacro fonte infantes

adspergere, matrimonio nubentes conjungere. Initiatio, seu sacrorum ordinum collatio, chrismatis unctio Episcopi ac Suffraganei sunt, quæ Initiatorem licebit appelletis. Nihil restat. S. Omnes doctè.

N O T Æ.

SERPENS EPIDAUURIUS) *Anguis Æsculapio sacer, dictus ab oppido Epidauro Peloponesi. Habent autem plerique serpentes acerrimum oculorum sensum, unde dracones à videndi vi nomen inveniunt. In me isthæc faba cuditur) Terentius in Eunuch. at enim isthæc in me cudetur faba, id est, in me malum hoc recidet, in me hac vindicabitur culpa. Ich werde müssen das Bad austrincken Titivillitium, Scarabæi umbræ) gückes/ gäckes. vide annot. 2. vol. 2. Adesse ad sacrificium) Interesse rei divinæ, rei sacræ, sacrificio. Mystes verò sive sacerdos dicitur rem divinam peragere, facere, &c. non celebrare, legere, facere Missam, qui sunt barbarorum flosculi. Plura de his in annot. Myriades(μυριάς dena millia hominum complectitur. Sæpe est infinita multitudo, & certus numerus pro incerto. De angelis facienti adstantibus. D. Chrysostomus in lib. ἐκ ἰσποσύνης Facere autem, pro sacrificare, latinis veteribus baud inusitatum cernes. Benèque precatus*

tus

tus) Nachdem er den Segen geben. Canitur
 musicè) Wann man figurirt) Calvum vellis)
 Φαλακρὸν τίλλεισ, cùm auferre quis conatur aliquid
 ab eo, quò vacat is, à quo petitur, ut ab inope pecu-
 niam, à nudo vestem, aquam à pumice. Foris o-
 culatum) aliena curare, propria negligere, cùm
 contrà tuæ tibi res imprimis agenda, deinde alienæ
 forent. Vor seiner Thûr zu ehe sehen. Sacris
 operanti) & operari simpliciter absque casu. Di-
 xeris malè, pejus audias) Vide vol. 2. progym. 23.
 Creabimus te ædituum) Antiquius est æditimus.
 Varro de re rust. lib. 1. c. 2. Sementivis feriis in
 ædẽ Telluris veneram rogatus ab æditimo, ut di-
 cere didicimus à patribus nostris: ut corrigimur à
 recentioribus urbanius, ab ædituo. Irritavi crabro-
 nes) Plautus Amphit, irritabis crabrones. Ein
 schlaffenden Hund aufwecken. Natum prover-
 bium ab his, qui student eximere vespas à cavernu-
 lis suis. Epomidem lineam) græcum vocabulum
 à præpos. ἔπι & ὤμῳ, humerus. Insignia quoque
 sunt eorum, qui in Academijs inangurantur, pub-
 licisque honoribus, Magistrorum Doctorumque
 afficiuntur, Magister Kappen / 2c. Laciniola tu-
 nica) Die Alb mit einem Nachschleiff. Simila-
 gine) Semelmeel. Palla prætenditur) vulgò
 antipendium. Simulacra) hoc tempore, Die gö-
 ßen. Ut & sculptilia, vide annotat. Amiculum
 illud album) Chorrock. Curiones) Curie vi-
 cinæ, quarum curam gerit parochus, iisdemq; sacra
 P 3 adm-

*administrat, unde Curio. Parochus (ἀπὸ τοῦ παρε-
χει, à prebendo. Parœcia) & Parochus ipse Pa-
rœcus ἀπαρτοῖν, juxta habitare. Exorcistarum
ἐξορῖζω adjuro, ἐξορκιστής qui scelestos spiritus ex
humanis corporibus, verborum sacrorum vi & ad-
juratione expellit. Acoluthorum ἀκόλουθός sequor,
ἀκόλουθος, qui sacerdotem consequitur, aut mini-
ster sacerdotis, Hypodiaconorum) ὑποδιάκονος subdia-
conos vocant. Initiatorum, Wehnbischoff.*

PROGYMNASMA VIGESIMUM NONUM.

Catechismus.

HIPPOLITUS, VITALIS.

HIPPOLITUS. Lætus sum. V. Quam-
obrem? H. Quia didici. V. Quid didi-
cisti? H. Catechismum. V. Totumne, & ad
verbum? H. Totum, ad verbum. V. Quam
tam brevi spatio libellum paginarum adeò non
paucarum? H. Diligentia quid non vincit-
eam mihi subsidio comparavi. V. Atqui nec
ego segniter ad hoc ipsum incubui? tamen vix
dimidiatum comprehendere: itaque animi valde
discrucior. H. Fortassis memoriâ non perinde
vales. V. Hæc causa est, uti conjicio. Quan-
do

do reddemus ex memoria? *H.* Perendie ante meridiem: ira jussit Præceptor nobis renuntiari. *V.* Interea discam plurima: *H.* Non me superabis. *V.* Quid ita verò? *H.* Quia post finem, quò ego perveni, restat nihil. *V.* Reliquum est, si & memoriâ tenes, & probè intelligis, uti secundum ejus doctrinam vivas. *H.* Vivam, DEO juvante. Et tu quamvis non teneas, nihilominus decem præcepta custodire debes, & alia, quæ ibi mandantur, quæ ad duo capita rediguntur: declinare à malo, & facere bonum. *V.* Scio nobis Catholicis temperandum à vitijs & criminibus: studendumque virtutibus, & fidem sine operibus esse mortuam. *H.* Incitavit me quoque permultum genitor, qui, si scirem perfectè, non vile præmium mihi se daturum appromisit. *V.* Quod? *H.* Pallium novum panni optimi. *V.* Satis honestum magnûmque præmium. *H.* Quid tu exspectas? *V.* Præter laudatiunculam à Præceptore nihil, si scivero, præter verbera similiter nihil, si ignoravero. *V.* Utraque merces sua mercede condigna est. Sed vis te audiam prius, quàm in gymnasio recites? *V.* Admodum. *H.* Ubi? *V.* Domi meæ. *H.* Quo tempore? *V.* Cras post meridiem, cum scilicet à studijs erit otium. *H.* Accedam igitur ad te? *V.* Accede.

N O T Æ.

CATECHISMUS à κατηχίσω instituo, informo, κατηχισμός, institutio, doctrina, disciplina, rudimenta doctrinae Christianae. Ad verbum) Barbari, de verbo ad verbum. Cicero de finibus. Fabellas latinas ad verbum de Græcis expressas non inviti legunt. Diligentia quid non vincit) Mühe und Arbeith fährt durch die Höl. Vix dimidiatum (quod sit discrimen inter dimidiatum & dimidium, vide annot. progym. 32. vol. 2. Animi valde discrucior) His similes phrasas quære vol. 2. progym. 30. in annotat. Nobis Catholicis) imò omnibus ab omnibus vitijs abstinendum. operaque danda virtutibus: etsi non omnes, qui à Catholica religione alieni sunt, hoc sibi persuasum habeant. De nominibus fidelium, nempe istis, Christianus, Catholicus, Orthodoxus. Neophytus, Catechumenus, Competens, Laicus, Profelytus, Isid. lib. 7. cap. 14.

F I N I S.

IN.

INDEX RERUM
ET VERBORUM
COPIOSISSIMUS.

*p. Principum m. medium, f. finem
pagina significat.*

A.			
A	Cubiculis, à pedibus. à poculis.	39. f	
A	coena.	55 m	
A	DEO actionum capienda sunt primordia.	73. f	
A	prima adolescentia.	102. f	
A	primo proximus.	52. m	
A	primordio ætatis.	98. p.	
A	quibus excogitatus fuerit aleæ lusus.	203. f	
A	ronchis se abstinere.	169. m.	
A	fortitudine se liberum præstare.	168 p	
A	summa pagina ad imam.	121. m	
Ab	Adolescentulo.	78. m	
Ab	agro esse.	173. f	
Ab	acum onerare.	178. p	
Ab	dere se in cubiculum.	56. m	
Abdomen,	abdomina : id est, gulæ studiosi.	165. p	
Ab	hinc biennium.	77. f	
Abhorrent	istæ partes à munere meo.	104. f	
Abrumpere	alicui somnum.	158. p	
	Abconde in ventum.	40. p	
	Abiste hinc.	158. p	
	Abstrahere caligas.	121. p	
	Absumere escas.	63. m	
	Accendere lampadem Rei- publi.	53. p	
	Acerra quid?	219. f	
	Accersere aliquem.	173. p	
	Accipere plagam, cædem, do- lorem, conditionem.	28. f	
		29. p	
	Accipere pro audire.	122. m	
	Accipite animis.	86. f	
	Accomodare calamos ad u- sum.	116. m	
	Accumbere.	21 m	
	Accusationes.	19m	
	Acherontis pabulum.	160. m	
	Acinus & acinum.	71. f	
	Acoluthi.	222. p	
	Actionem perduellionis alicui intendere.	51. m	
	Actum est.	51. m	
	Actutum.	1. f. 22. m.	
	Ad amussim.	106 m	
	Ad incitas redactus, ad man- ticam res redit.	33. m	
		P 5	ad

I N D E X.

Ad lineam rectam, sine linea directis versibus.	10 m	Æstus hiulcat agros.	177 f
Ad manus venire.	23 m	Ætatula.	38 m
Ad salientem.	165 m	Ævi florem contingere.	153 m
Ad verbum, non de verbo ad verbum.	124 p	afficere aliquem bono nun- tio.	133 f
Adducere humeros.	173 p	Afficere aliquem pretio con- digno.	154 m
Adducere aliquem in contem- ptum.	141 m	Affirmantes responsione.	43 f
Adesse ad sacrificium.	220 m	Et negantes.	44 p
Adesse coram.	36 m	Affixio pro addicto, & vche- menter inhærente.	134 f
Adcon', hominem esse infau- stum ut ego sum?	74 p	Agedum.	5 m
Adhærescere ad lectum.	146 p	Agere & habere gratias.	54 m
Adhibere orationis vanitatem.	101 p	Agere quippiam in angulo. unter dem Hütlein spielen.	122. f
Admittere noxiam	111 m	Agere se.	9. p
Admodum, gar wol.	131 f	Age, si quid agis.	24 m
Adolescens summa spe & ani- mi & ingenii præditus.	83 f	Aggredienti opus aliquod be- ne precari.	209 m
Adolescentulus.	102 f	Agitare annum decimum.	98 f
Adolescentia lubrica. ibid.	f	Agricultorum & aurigarum solœcisimi.	174 m
Adversus tam in bonam, quàm in malam partem.	19 p	Ain' verò	165 p
Adversari ac reclamare alicui	117. m	Album & candidum differunt.	154. m
Advertere animum.	101. p	Album substantivum quid?	102 p
Advertere aures.	166 m	Alere comam, nutrire.	18 m
Æditimus & ædituus.	221 m	Alex ludus.	202 m
Ægrotanti bene præcandi for- mulæ.	208 p	Alex ludus interdictus Romæ.	203 m
Ægyptiorum sacerdotes sæ- pius toto biduo ac triduo nihil gustabant	190 p	Aleator optimus est nequissi- mus.	204. p
Ætate nova, adulta.	62 m	Alconum socii qui?	204 m
		Alex-	

I N D E X.

Alexandri Magni temperan- tia.	191 m	quia vivimus.	123 m
Aliam quercum excute.	34 P	Anno proximo superiore.	9 m 12 p
Alienas partes sibi arrogare.	55 f	An nondum etiam ?	111 m
Alilaudibus.	52 p	Annus iuvenilis.	52. f
Alphabeto subjecta scriptura.	10 m	Anserinæ pennæ aptæ ad scri- bendum & quæ meliores.	114 p
Aliquanto post tempus veni- re.	20. m	Apparere, agere, agitare con- vivium.	179 m
Aliena requies.	132 p	Appellare aliquem	138 m
Alvum de jicere.	168 f	Appetitio frangenda.	198 f
Amame, id est, revera.	131 f	Apponere & auferre mensam.	65 p
Amasne, id est placetne.	10 p	Apportare.	134 p
Amico lumine.	174 m	Apros duos uno in saltu cape- re.	99 p
Amicire sese.	168 p	Aprugna jure piperato. ibid.	
Amiculum album, E herred.	221 f	Aquiminium seu fittella ænea cum lustrali aqua.	215 p
Amissus & promissus liber.	138 m	Ara seu altare.	217 f
Ampullæ testaceæ, cupreæ : argenteæ.	218 f	Arbiter ludicrorum certami- num.	197 m
Amussis quid ?	106 m	Arcessere & accersere ali- quem furti.	47. m
Anguli recti, obliqui.	122 m	Arctius dormire.	154. p
Anaglypta.	178 m	Arenam metiri, arare littus.	111 m
Ancillæ ornatrices.	18 m	Aretalogi, id est : moriones.	206 f
Angustiores horæ.	149 m	Archetypon.	9 p 11 m
Animi gratia aliquid lege.	86 m	Argentarij.	65 p
Animum accipere aliquem quietiorem.	129 m	Argutias digitis exercere.	178 m
Animi partes majores.	87 p	Argutus, argutiæ.	148 m
Animi, quàm lucelli causa lu- dere magis ingenium est.	198 p	Argu-	
Animus quo sapimus, anima			

I N D E X.

Argumenta animi ventosiffi-
mi. 172 f
Arma scholastica. 103. m
Arripere aliquid citò, lentè.
149. f
Arrogare sibi aliquid. 57. m
Arte laboratæ mappæ. 176. m
Artificiorum seu musicorum
nomina. 42. m
Ascendere cubile. 56. m
Asciscere morbos. 190. m
Aspergillum, seu lustricum
adipersorium. 215. p
Aspicere intentis oculis. 144.
m
Aspirationis iudicium. 225. p
Assecla omnium mensarum.
63. p
Astare mensæ. 64. f
Astrigmenta. 152. p
Astrinxit se furti. 139. m
Atrabilis te agit. 160. m
Attentior est ad rem. 109. m
Attentus & restrictus. 67. m
Attingere extremis digitis.
23. p
Attollere cælo manus junctas.
155. p
Attollere supercilia. 172. f
Auceps. 14. m
Audire lectionem & similes
modi loquendi. 737 p
Audiret etiam surdus. 14. p
Auditiones obire. 110. m
Avertere quid? 47. p
Aufer hinc iurgium. 24. m
Auferre moras. 151. m

Auferre rem impetratam ab
aliquo. 132. m.
Auferre se. 8. f
Avidissimis auribus adstare.
118. m
Aures tundere alicuius. 33. m
Aurem vellere. 53. f
Aureus filius. 34. m
Aurium sensus est fastidiosissi-
mus. ibid.
Auricola infima. 58. p
Auricularis digitus. 114. m
Auriscalpium. ibid.
Austrum percellere. 111. m
Auspicatò hûc me attulli. 211
p
Auxilium & consilium. 140.
m
Auxilium quid? 141. f
Axilla, ala. 174. m
B.
Baptismo seu sacro fonte in.
fantès aspergere. 220. p
Bacchi descriptio. 167. m
Basis. 64. p
Beatus ter & amplius. 153. f
Bella manus paucorum est.
121. p
Bellaria de saccharo & amygd-
alis. 89. f 67. p
Bellicosi homuli. 22. m
Bellissimus. 9. m
Bene de se ipso mereri. 75. m
Beneficio aliquem devincire.
137. f
Bene moratus. 19. m
Bene

I N D E X.

Bene habent tibi principia: 133. p
Bene manè, bene multi. 41. p
Bene nuntias. 170. f
Bene precandi formulæ. 76. p
**Bene precari, Den Seegen ge-
ben.** 220. f
Bene sibi facere. 177. m
Bene vale in hanc noctem. 56. m
Bestiæ, venenata animalia. 72. f
Bestiarij qui? 73. p
Bestiola non animalculū. 72. f
Bibenti bene precari. 210. f
Bibliopegus. 117. f. 143. f
Bifurcata penna. 114. m
Bilinguis. 25. p
Blanditur hoc oculis meis. 153. p
Bœoti cur tardi ac stupidi. 189. m
Bona habitudo corporis. 192. p
Boni consule. 14. m
Bonus vir, ironicè, 150. p
**Botrus juxta botrum mature-
scit.** 70. m
Botrus prægrandis. 70. p
**Brachium quid? & quæ ejus
partes?** 92. f
Bravio Potiri. 4. f
Brechma. 162. m
Breviarium unde dictum? 219. m
Bustum Reipub. portentum. 160. m

C.

Cadere magno casu: 97. p
**Cadere sermones de rebus lu-
dicis.** 43. m
Cælites, Die lieben Helligen: 39. p
Cælum quomodo scribendū? 41. p
Calami præparatio. 111. m
Calamus quomodo tenendus? 115. m
Calathus, Calathiscus. 6. f
Calcei aperti cum obstragulo. 59. m
**Calceus fenestratus, urit, pre-
mit, calceamentum, cal-
cearius.** 61. m
Callidus ac versutus differunt. 112. p
Calvum vellere. 221. p
**Candelabra stannea, lignea,
alabastrina, ænea, argentea,
inaurata.** 218. p
Canere fidibus. 44. f
Canistrum. 6. f
Cantio, quæ dicatur 76. p
Capere cibum. 63. f
Capere præmia. 23. m
Capessere cursum. 133. f
Capessere imperia. 79. m
Capessere quietem. 56. m
Capi. 176. p
**Capillatus, capilli quare fa-
cti.** 18. p
**Capillus passus, crinis, cæsa-
ries**

I N D E X.

ries coma adscititia seu ad-		tior pars templi . cellula	
optitia , cincinnati, capronæ,	16. f	Cercus, flavus, candidus.	179. f
Capillo conscindere aliquem ,			P
Einem die Stern schletten.	140. p	Certiozem aliquem facere.	139 p
Capitalia peccata.	28. m	Cervical mollissimum.	154 m
Captare aliquem,	16. p	Cessare.	100 m 205 m
Caput dolere.	60. m	Cessator , ferè semper in vitio	
Caput catechismi , quod de		est,	205 m
peccatis inscribitur.	82. p	Cessatio.	34 m
Caput lecticæ.	167. p	Cessa sis,	158 m
Cariosum,	126. f	Character illepidus.	104 f
Capere somnum.	154. f	Characteres Romanos effin-	
Casia, herba odoris suavissimi.		gere.	217 f
	156. m	Charta aspera scabra,	113 m
Castanea.	162. m	Chlamydula.	117 f
Calus nominum variè efferun-		Choraules.	43 m
tur.	37. p	Cibaria percocta condita , ac	
Catapetasma scriptum ibid. f.		penitus apparata.	63 m
Catechismus unde dictus,	222	Cibi condimentum est fames.	
m. & 224. p.			191 p
Cave sis malam rem	2. m	Cilia & palpebræ.	163 f
Caules ac fungi.	174. p	Circumagere pileum in or-	
Cavillatio & dicacitas diffe-		bem.	172 p
runt.	26. m	Convenire aliquem,	196 m
Cedere ad factum.	60 f		129 f
Cedere alicui triumphum ,		Cirnea , lagenæ,	177 m
campum.	197 p. 95 f	Citra festinationem orare.	
Cedò, da vel dic.	99 m		64 m
Cedere loci honorem alteri.		Citra sitim bibere.	82 m
	182 f	Clamare.	117
Cella promptuaria, cellarium,		Clam me non est,	110. p
cella vinaria, olearia , mel-		Claret hoc.	215 p
laria , penaria, item sacra-		Clepere,	40 p
		Clepta.	

I N D E X.

Cleptarum quispiam. 164 m
Clericorum ordines, per quos
ad sacerdotium ascenditur.
 219 m
Cochlearia pedunculis inau-
ratis. 177 P
Cocus, coculus, coquina, culis-
na, coqua, coquinum fo-
rum. 65 f
Coercere. comprimere, cohi-
bere, contrahere, continere
appetitus, libidines. 201
 m.
Cœtus celebrare. 170 f
Cogere medicos ad alios, i-
psum scatere ulceribus.
 214 p
Cohonestare aliquem epithe-
tis. 23 p
Colaphis implere caput ali-
cujus. 166 p
Colere, imbuere ingenium
artibus. 79 p
Colica, subaudi ὀδύνη, intesti-
norum dolorum. 210 p
Colloquium in schola, 26 p
Collybiſtæ. 65 m
Collyria quid? 62 m
Collum circumdare collarib-
us. 153 m
Colluſores ſunt belli, humani,
ac probi. 199 m
Comedones, 192 p
Comma. colon. 175 m
Comes muſarum, Bacchi.
 167 m

Comiter excuſare ſe. 122 f
Commendare ſe lecto. 151 m
Commendatione proſequen-
dus. 198 m
Commercium diuturnum.
 71 m
Commigrare vicinix alicuius
 77 f
Comminatio. 130 f
Committere in aliquam legem
 166 m
Commodare cultrum. 154 P
 91 m
Commovere, einen auß der
Wiegen werffen. 41 m
Communire ſe aduerſus ali-
quem. 154. P
Commutare cingula 153 p
Commutare alicui nomen.
 20 f
Comparare ſe. 23 m
Comparatio nominum, ver-
borumque conjugatio. 34 f
Compendio colloqui. 171 f
Complere oculos, nares, pul-
vere. 152 m
Complere ſulcos cera. 13 m
Componere inſidias in caput
alterius. 211 f
Compoſitè mutuò responden-
tes. 217 p
Compoſitio corporis inter
colloquendum, & conſue-
tudines ruſticanae. 171 m
Comprimere orationem. 22.
 m.
 Com-

I N D E X.

Comprimite linguas.	154. m	Conjunctio averfenda.	78. f
Concedere in locum perju- cundum.	1. f.	Conjungere matrimonio nu- bentes.	220. p.
Concelebrare convivium.	179. m	Conopeum decens.	153. f
Concerpere.	24. p	Conquæstio, conquæstus.	150. p
Concertatio.	20. m	Conquisitissimi cibi.	65. p
Conciliare, id est, procurare, efficere, auctorem esse.	92. m	Conscindere scamna, & nomi- na incidere.	13. m
Concinnare aream.	14. f	Consciscere flagitia.	22. m
Conclave.	173. f	Conscribere alicui corium.	111. f
Concoquere aliquid.	66. p	Consecratio mensæ.	63. m
Condicere.	76. m	Consectari aliquem convitiis.	21. f
Condigna merces suâ merce- de.	223. f	Consectari ornamenta.	124. f
Condignum pretium.	154. m	Consequi aliquem.	147. p
Condolere caput.	112. m	Consequi omnes numeros in aliqua re.	187. m
Conducit ad maturitatē.	70. m	Consilium callidum.	29. m
Confabulantes.	20. f	Consuere librum distortē, in- concinnē.	143. f
Conferre capita.	165. m	Consuetudo bonorum & ma- lorum.	71. p
Conferre inter se; id est repe- tere.	127. p	Consuetudini etiā est locus in orthographia.	125. f
Confers hoc in mē falso.	13. m	Consuetudinem jungere.	78. m
Conficere aſos juveniles.	52. f	Consuetudo imitandi.	9. f
Conficere diem longo sermo- ne.	130. f	Consuetudo non est res parva.	106. p
Confirmari habitū.	120. m	Consultare ex re sua.	204. f
Constare duellum.	22. m	Consusurare.	170. p
Conflictari cum malis.	78. p	Contemnantur pueri.	150. f
Conformare elementa venu- stissime.	99. p	Contendere lusione.	56. m
Congerrones.	111. p	Contendere nervos.	147. p
Congiarium dare alicui.	23. m	Contentē aliquem habere.	5. p.
Conglaſciare.	129. m	Conte-	
Congressus athletici.	68. m		

I N D E X.

Conterere bonum otium fo-
 cordia. 100. m
 Conterere tempus otio 85. p
 Conticescere. 159. m
 Contingere æviflorem. 153 m
 Contorquere turbinem polli-
 ce, & medio digito. 94. f
 Contrahere aliquid litigij in-
 ter se. 197. p.
 Contrahere noxam, culpam.
 18. p. 27 p
 Contueri. 167. p
 Contumelias intorquere. 22. m
 Contundere alterutrum. 23. m
 Conveniunt rebus nomina
 sæpe suis. 3. f
 Convestire mensam. 176. p
 Convincere aliquem argu-
 mento palam 21 m
 Convivium. 179. m
 Cochinus. 7. p
 Copiã petere ab aliquo 109. m
 Copiam alicui facere. 27. m
 Coquere panes, carnes, late-
 res, olus, bellũ, consilia. 95. f
 Coqui cura. 66. p
 Coram in os laudare. 140. p
 Coram præsentes adfunt. 108.
 p.
 Corbes unde dicti. 7. p
 Cordi rem habere. 71. f
 Coriacea ligula. 151. f
 Corrigia flagelli è pelle hir-
 cina & bifida. 92. m

Corripere è strato corpus.
 158 f.
 Corporis status in colloquio
 quis deceat adolescentem,
 172. p.
 Coryleta. 7 f
 Credere alicui, & confidere,
 alicui differunt. 200 m
 Credere se lecto. 167 m
 Crecsus aut Irus fies. 90 m
 Crena calami. 113 m
 Crispare nasum. 171 m
 Crines nimium convoluti &
 implicati. 59. f
 Crocum immiscere. 6 f
 Cruciare aliquem. 150 m
 Cruscula calami æquare. 115
 P
 Cubare. 151 m
 Cubiculum. 56 m
 Cubile quid? 58 p
 Cubitum discessuri. 55 m
 Cubitu surgere. 109 m
 Culcitra plumea, lanea, incul-
 cata. 154. m. 157. m
 Culpa aliquem solvere. 25. m
 Culpam castigabilem com-
 mittere. 13 m
 Culpam committeri, & simi-
 les modi loquendi. 28 f
 Cultellus scriptorius. 17 m
 Cultri manubriis argenteis.
 177. p.

Q

Cucul-

I N D E X.

Cuculli ; cymbia , ciboria ,
chrysendera , cœlata , non
cœlata pocula. 78 m
Cum hasta , cum scuto , ad stu-
dia incumbere. 133 m
Cum prima luce. 40 f
Cura mihi exemplum à fra-
tre. 11 p
Curare rem domesticam dili-
genter, 69 f
Curio, curia. 221 f
Curiosè oculis divagari 13 m
Currenti calcar addere. 186.
m.
Cursim ire. 177 p
Cursuram incipere. 147 p
Custodiatur mos. 166 m
Cyri majoris temperantia.
191 m

O

Dapiferum agere. 179. p
Dare alicui parvam operam.
97 f
Dare aliquid alicui propri-
um, id est, donare. 139. p
Dare aures fabellis. 79 p
Dare auribus. 58 p 195 m
Dare congiarium. 23 m
Dare finem. 34 f
Dare fræna rhoncois. 169 m
Dare in loco mercedis, 17 m
Dare lymphas manibus. 178.
m
Dare natalitia. 69 f

Dare operam docenti. 137 m
Dare, pro dicere. 122. m
Dare poenas alicui. 109 m
Dare se ad hilaritatem. 181.
m
Dare se in pedes. 23 m
Dare se se ad illaudatas actio-
nes. 71 m
Dare vitio, laudi. 212. m
Datum est mihi muneri. 10 p
Deartuate pullum, capum ,
gallinam. 187 m
De cætero. 23 m
Decernere animæ aversionem in
aliquem; 198 f
Decerpere racemum coctum
maturis solibus. 70 f
De cingulo suspensum rosa-
rium circumferre. 213 m
Declinantur etiam verba. 36
m
De compacto res agitur. 211.
m
Decutere pulvisculum de pi-
leo. 172 m
Dedecori erat apud Lacedæ-
monios obesum habere
corpus. 160 m
Dedere alicui negotium 129
f
Defraudare genium suum.
170 p
Defungi. 61 f
De improvise. 110 p
De

I N D E X.

- | | | | |
|---|------------|--|-----------------|
| De isthac liberalitate te amo. | 31 m | Deus votis tuis optatisq; quam
cumulatissime respondeat. | 53 m |
| Delabi in turpitudinem, in li-
res, in inimicitias, in vulne-
ra, in cædes. | 190 m | Dextrâ, sinistrâ. | 14 m |
| Delicioribus epulis ventri-
culum distendere. | 82 m | Diameter dorsi pennæ. | 114 f |
| Deliciæ exoticæ. | 154 m | Dicacitas, dicax, dicaculus. | 26 m |
| De mensa mittere. | 65 p | Dic sodes. | 117 m |
| De noxis confiteri. | 82. f | Dicti obediens. | 80. f |
| Deo in acseptis referre. | 3 p | Dictum ac factum. | 159. p. 93. m |
| Deo juvante. | 223 p | Dies genialis. | 107 p |
| Deo sint laudes, pro, benedi-
ctus Deus. | 3 p | Dies se mundo reddit. | 37 m |
| Deponere nuces, nummos,
globulos <i>Auffsetzen</i> . | 201 m | Difficile est tristi fingere men-
te jocum. | 181 m |
| Deponere pileum, barbarum
est. | 9 p | Diffuere sudore. | 95 m |
| Descendit hoc altius in pectus. | 199. m | Diffundi lætitiâ. | 181 m |
| Designare aliquod peccatum. | 13 m 17. f | Digitalis crassitudo, digitale. | 93 m |
| De strato surgere. | 37 f | Dignitates, munera & functio-
nes Ecclesiasticorum &
civilium. | 38 m |
| Detrahere de fama aliorum. | 141 p | Dimidiatum & dimidium dif-
ferunt. | 224 m |
| Devotus quis sit, & devotiones
quæ? | 201 m | Dimidiatus dies. | 148 f |
| Deum quæso, ut vitæ tuæ su-
perstes sit. | 4. p | Diminuere alicui cerebrum. | 23 m |
| Deus fortunet vobis omnibus
hunc diem. | 60 m | Dimittere noxiam. | 111 p |
| Deus te bene amet. | 134 m | Diogenis Cynici dicta. | 206, 290. 93. f |
| Deus te longissimo tempore
vivum ac sospitem præset. | 5. m | Diplois, id est pallium | 152, m |
| | | Discedere ab officio. | 22. m |
| | | Discendum quam primum, &
quam diutissime. | 9. m |
| | | <i>Q</i> | Dispu |

I N D E X.

Disputatorum ducere familiã.	4 m	Ducere classem suam.	52 m
Distare aliquo intervallo.	144 m	Ducere & deportare se.	9 p
Distenti cibo ac potione.	92 m	Ducere litteras, id est scribere.	4 p.
Distinctus nigro albóq;	23 p	Duces ad omnem imprudentiã	87 p
Distorquere brachia, labra.	159. m. 172. f.	Duellatores.	206 f
Divagari oculis.	13 m.	Duellum quid?	25 m
Divinitas, Deipara virgo	38 f	Durare.	142 p
Diu est, cum hoc factito	126. f.	E.	
Divisores partes in Convivio.	187 m	Ebrietas ingeniorum pestis.	190 m
Divis, bene juvantibus.	103 m	Ecclesiastes.	39. m
Docere aliquem fidibus.	44 f	Edacitas & stoliditas conjun-	189 f
Docti ab indoctis quantum	3 f	ctasunt.	Edere exemplum in aliquo.
diff'erunt,	Documentum dare industriæ	24. p.	Edere multum clamoris.
Documentum dare industriæ	42 m	Edere nomen suum.	158 m
suæ.	Doctus fidibus	98 m	Edere precationem solemnem.
Doctus fidibus	44 f	154 m	Edomare libidines, appetitus.
Dolere caput.	60 m	201 m	Educatus inter faunos & Saty-
Dolus bonus, dolus malus.	200. m	ros.	189 f
Domi quid faciendum pueris.	5 p	Educere aliquem, quid sit?	205 m
& parentibus?	140 m	Efficere progressum in litteris.	98 m
Donare munusculis crebris.	69 m	Effigies monstruosissima.	167
Donec animam extremam	130 m	Effingere elementa.	10 p
traxero	Dormire otiosè in utramvis	Eja quæso.	38 m
Dormire arctè & graviter.	58 f	Eja verò.	131 m
130 m	Dormirator.	Elementa.	11 m
Dormire otiosè in utramvis	159 p. 50. m.	Element-	
aurem.			

I N D E X.

Elementorum conformatio.		Exequare aliquem.	147 p
9. p.	117 p	Examinare unamquamq; rem	
Elevare peccatum suum.	15 f	suis ponderibus.	87 m
Elicere aliquid aliunde.	70. m	Ex amuffim.	106 m
Elinguare aliquem.	111. m	Exarare alicui corium.	146 m
Elinguis & elinguatus, Quo-		Exarare aliquid litterarum.	
modo differant?	24 f		45 m
Emendatè loqui	100 p	Exarare, id est, celeriter scri-	
Emolumentum excipere ex re		bere.	121 f
aliqua.	86. m	Exardere iracundia & furore.	
Endymones.	130. f		23 m
Enumerationem ipsa aliquem		Exarmare, quid.	33. f
in lassitudinem dare.	176. p	Excandescere.	23 p
Ephebi senioribus reveren-		Excusatio absentiae.	108 p
tiam debent.	182 m	Excutere aliquem.	146 m
Ephoris Lacedemonii pueri		Excutere somnum.	49 m.
decimo quoque die se siste-			130 m
bant.	190 m	Execrationes maledicta, pro-	
Epicuro doctrina.	196 p	bra in Deum jacere.	81 m
Epularum divisio.	61. f	Execrationes jaculari.	204 m
Equestres ludi.	86 m	Exempla bonorum virorum	
Eripit, qui plus valet: au-		ante oculos nobis propo-	
fert, qui dedit: adimit coa-		nenda.	76 f
ctus imperio.	47 f	Exequi sermonem cum aliquo.	
Escas absumere.	63 m		172 m
Esitare uvas.	70 m	Exercitationes auditionum,	
Ex somno fuscitati. praeat o		scriptionum, recitationum,	
matutina.	57 m	concertationum.	133 p
Everrere frustula digitis	91. m	Ex musca elephantum.	135 p
Everrere triclinium scopis.		Exorcista.	22 p
	176 m	Exotica, id est, peregrina.	
Evigilare.	129 f. 60 m		156 f
Euntes in ludum.	103 f	Ex pactis & conventis	217 f
Ex vestigio.	159. p.	Expergefaceret, expergisci, ex-	
Exactis sideribus.	57 m	pergesieri,	40 f
		Q 3	Expen.

I N D E X.

Expendere æterna supplicia.		Facere pro sacrificare.	ibid. f
	79 m	Faces alicui admove.	140 m
Expertæ virtutis remedium		Facestant minæ.	159 m
virga.	201 p	Facessere se & similes modi	
Expiare peccata.	49 m	loquendi.	9, p
Explicata seu explicationes ,		Fallit me animi.	177 m
explanations iterare ani-		Falsitatis te comperi.	168 m
mo, secum revolvere , cum		Famula atriensis.	176 m
aliis conferre.	137 m	Farinæ flos.	68 f
Explicationum repetendarum		Farina triticea.	217 m
ratio.	136 m	Fasciæ crurales.	153 m
Exponere, id est, dicere.	21 f	Fastigiatur turbo, excavatúsq;	
Exculpere verum.	112 m		94 p
Exsententia eveniet.	57 p	Faturne rem.	21 m
Exsibilare aliquem,	140 f	Feriæ litterariæ.	110 m
Exemplò sine mora , statim ,		Feritatem exuere.	71 m
repentè, continuò , extem-		Ferruminatio.	160 m
pore , mox.	36 m	Festina lentè. Historia qua	
Extendere tempus.	194 m	docemur lentè festinandum	
Extergere se linteo.	163 m	esse.	123 p
Extrahere aliquem ex ærumna.		Festinè nimium ingredi.	83 f
	75 m	Festivissimè picta elementa.	
Extrahere tempus.	57 m		120 m
Extra jocum.	16 m	Fibræ in herbis & lapidibus ,	
Extra noxam esse.	138 m	quæ:	29. m
Extrema mensa.	185 m	Fibulæ.	142 f
Extremis digitis attingere.		Fidem tribuere alicuius di-	
	23 p	ctis.	130 m
Exulare.	177 p	Filius parvulus à matre magi-	
Exuperante ira.	19 p	stro commendatus.	1 m
F.		Flagellum , flagellare anno-	
Fabulæ Poëtarum quales.	87 f	nam , flagrio.	16 m
Facere modum.	152 m	Flagitii principium est, nudare	
Facere rem sacram, non cele-		inter cives corpus.	186
brare.	220. m		m

I N D E X.

Flagris aliquem operire, acci-
pere. 16 m 28 f
Floci pendere, facere, floccus.
 24. f
Florentissimus virtute & sapi-
entia. 3. f
Flos quid? 68 f
Flosculi puerorum. 37 f
Fodiendus præacutis sudibus.
 130 m
Follem obstringit ob gulam.
 180 p
Foris oculatus, domi cæcus.
 121 p
Forma calcei. 61 m
Formæ mores consimiles. 9 m
Formis excudere, formis æneis
describere. 122 m
Formulæ bene precandi. 207
 p
Fortior est, qui se, quàm qui
fortissima vincit. 198 m
Frangere appetitus, libidines.
 210.
Frangi in concertationibus,
 53 m
Frater & germanus differunt.
 12 m
Fraudem dare. 79 m
Fraudi hoc mihi non erit. 14 f
Frequentare scholas. 4 m
Frequentia discipulorum.
 129 f
Fricare caput, frontem & ocu-
los, 188 m 39. m. 159. m

Frigus urit me, 60 m
Fontes in sylvis. 123 m
Fontem exporrigere. 134 p.
Fontem nubibus obducere &
consulcare. 170 p
Frugaliter aliquem alere.
 186 m
Frustratio petiti atramenti.
 32 m
Frustilla litterarum fragmen-
ta. 118 m
Frustum discipuli lepidissimū.
 128 m
Fugit me hæc res. 83 f
Fugit me memoria. 87 f
Fulcimenta lecticæ 16 m
Funambulus. 260 f. 142. m
Fungus, id est, sensus expers,
stolidus, tardus. 175 m
Funis nihil attraxit, 51 m
Fur cognoscit furem, & lupo
lupum. 243 m.
Fuscinula & basis. 64 p
Fuscum albo opponitur, 145
 m
Fusli opere. 218

G

Gargarizare. 163. f
Gallos canentes manè pueri
nihil morantur. 131 f
Gannire. 158 p
Gaudere immortaliter. 82 p
Gausape, villosum stragulum
 147 m
Genio

Q 2

I N D E X.

Genialiter vivere.	108 m
Generosum vinum.	88 f
Genitor seu pater.	223 m
Gerere caput plumbeū.	158. m
Germanus quid?	101 p
Germanus meus.	12 p
Gesticulatores.	20 f
Gestire.	139 m
Gus quid?	131 p
Globuli thoracis.	163 p
Globuli scitè facti.	28 m
Gloriæ descriptiones ex Cice- rone.	192 f
Glossæ quæ?	31 m
Glossypium.	33 m
Grabatum.	164 p
Gradu testudineo incedit.	147. m
Grandiores notas ducere.	155 m
Graphicè.	121 m
Gratiarum actio post epulas.	66. f
Gratis ludere.	134 m
Gratuitò non faciam.	11 p
Gulæ definitio, & quomodo contingat.	192 f
Guttus.	163 m
Gutturnium.	63 m
Gymnasium.	2. f. 5. P
Hyros describere currendo.	64. m
H.	
Habere curæ.	179. p
Habere gratiam.	97 f

Habere ludibrio, contemptui, voluptati delectationi, quæstui, prædæ, honori, solicitudini.	73 m
Habere noctem plenam timo- ribus.	158 m
Habere querimoniam de injustitia apud aliquem.	149 m
Hærare obtutu defixus in uno.	70. p
Hæresis Grammaticorū.	48 m
Hæsitare in eodem luto.	107 m
Hæsitare in templo.	94 p
Haud gravatè.	134 m
Haud multum abesse.	29 f
Helluo non librorum, sed li- beri.	178 m
Hemicyclus.	65 f
Hera major, minor.	170 m
Herilis filius.	176. f
Herus minor.	199 m
Hiare faucibus.	172 f
His auribus audiui.	25 m
Historia & annales differunt.	90. p
Homines malè frugi.	205. p
Homo bulla.	119 m
Homulus laudatissim.	146 m
Homuncio.	130 m
Honorarium Trindgeld.	13 p
Honoratior locus.	20 m
Honorem adipiscentibus bene precari.	209 m

I N D E X.

Hora producta.	148 f	Imponere alicui	109 p
Horologium moderari.	149 p	Imponere alicui contumelias.	13. p
Horrendum murmurat stomachus meus.	180 f	Impulsus furore & amentia.	22 m
Huc mea affero.	9 p	In album referre.	102 p
Humanitatem alicuius exæquare officiis.	115 f	Inambulare.	43 m
Humi figere unum duntaxat genu.	212. m (91 m	Inambulare per conclave.	173 f.
Humus plana, leviter acclivis		Inauris quid?	58 p
HydroPemmata. <i>Wassernudel</i>	143 m	Inceptare aliquid.	74 m
Hyeme summa.	131 m	In certamen venire de aliquo honorario.	34. m
Hypodiaconi.	222. p	Incessit in ipsum religio.	57 f
I.		Incessit mihi metus.	110. p
Jactare oculos curiosè huc illuc	212. p	Inclinare genu utrumque.	64 m 214. m.
Ianua quæ?	170 p	Incommodat valetudini in temperantia.	190 m
Ianuæ tutelam gerere.	24 m	In conspectum alterius se dare.	139 m
Icones.	218 p	In conspectu omnium.	167 f
Idiotæ mera inscitia.	126 p	Inconsultò ac temerè.	132 m
Ientare jentaculum.	38 p		45 m
Ignem dissecare.	111 m	In contemptionem is mihi venit.	173 m
Iliade longior, epistola.	132 p	Increbuit mos.	153 m
Illaudatæ actiones.	71 m	Increpare aliquem.	64 m
Imagines.	166. f	In crucem suffigere, agere, tollere, affigere, non crucifigere.	181 p
Immaduerunt pedes sudore.	152 p	Incubare sedilibus.	212. m
Immoderato cibo potuque compleri.	186 p	Incuriam suam corrigere.	149 p.
Impendio delectari.	78 p	Incutere pugnum in latus.	48 m
Impexum caput.	128 m		Inde
Implere caput alicuius colaphis.	166 p		
Implicatus aliquo negotio tenebar.	109 m		

I N D E X.

Indere alicui nomen.	3 f	elucere	194 f
Indere globulos thoracis oculis suis.	163 p	Inire alienum cubile.	58 p
Indignari ueem.	159 m	Inire convivium.	157 m
Indiligenter lavare manus.	187 p	Inire somnum.	169 p
Indipisci multum sudoris & laboris in re aliqua.	140 m	Inires à me non vulgarem gratiam, si hoc faceres.	10. f
Indoles egregia virtutis.	82 p	Initiatio, seu factorum ordinum collatio, Chrisinatis unctio, Episcopi est.	220 p
Indonatus abibit.	39 m	Initiator, Suffraganeus.	221 p
Inductorium.	162 f	Injuriis exposita ætas.	149 f
Indulgere 43. m. 49 p. 57. p		In lassitudinem aliquem dare.	176 f
Indulgere genio.	107 p	In ludum pictoris ire.	23 f
Inertium inertissimus.	110 m	In mandatis dare.	108 f
Infamix notam inutere.	202. m	In manus dare alicui committere.	98 m
Infanda peccata.	14 m	In matrimonio collocare, habere, in matrimonium dare, ducere.	210 m
Inficere animum pravis moribus.	78 p	In medullis es mihi, ut frater.	53 p
Inficiari.	21 m	In me isthæc faba euditur.	210 m
Infinitor numerus malorum, quam frondium in silvis, piscium in undis.	121. p	In me nihil est moræ.	179 m.
Inflextere in casus.	146 m	In more positum est.	95 m
Infundit se lux clarissima.	158 p	In multam lucem quiescere.	56 f
Ingenia puerorum cerea ac tenera.	88. p	In omnem vitam.	19 m
Ingurgitare se.	154 m	Inops, instructus, imparatus ab aliqua re.	15 f
Inhærere libris.	134 m	In ordinem alconum qui referendi.	205 p
In hortum concedere, ire.	2. p.	In pistrino molere.	110 m
In humaniter nimis & impotuntè.	158 m	Inquinatè ac barbarè loqui.	29. p
In jocos ludisque adolescentum quoque oportet ingenuitatis & honestatis lumen			

In rem communem hoc est. 132 p
 Infatiabilis victoria cupiditas. 200 f
 In scholam itare. 8 f
 Inservire, indulgere, abdomi-
 ni. 165 m
 Infidelitè in memoria om-
 nium. 189. p
 In singula puncta. 206 m
 Insipientia est justa ab injustis
 petere. 132 m
 Insiste mihi erudire filiū. 53 p
 Insistere alteri, turbas ciere. 133 m
 Instare flagello. 95 p
 Instaurare animum perpetui-
 tate studiorum fatigatum. 110. p
 institui. 215 m
 Institutiones Christianæ fidei. 84 p
 Instruere & adornare mensam. 175 m
 Instrumentorum musicorum
 appellationes. 42 m
 Insuere. 143 m
 In summa voluptate est mihi
 hoc. 70 f
 Intelligentè loqui, quid? 170 m
 Intemperantia officit ingeniis. 190 m
 Intempestiva dicacitas. 23 m
 In tempore aliquem monere. 178. f

Interea loci. 179 f
 Interesse rei divinæ, rei sacræ.
 sacrificio. 220 m
 Interponere fidem suam. 32. m
 Interpunctiones 125 m
 Interula eleganti opere con-
 texta. 158 m
 Intestina præ inanitate hore-
 dum murmurant. 179. m
 Intima tunica. 125 f
 Intollerabilius id mihi accidit. 113 m
 Intro pedem inferre. 37 m
 Introrsus. 166 p
 Introspicere aliquem peni-
 tissimè. 146 m
 Intueri aliquem defixis ocu-
 lis. 185 p
 Inventum novum. 153 m
 Invidentia. 148 p
 Invidia laborare, invidiosum
 esse. 147 m
 In vino veritas. 69 m
 Involare in alienum locum. 20 p.
 Involare unguibus in faciem
 alterius. 197 p
 Ioca frigida. 89 p
 locationes tuæ non fallunt
 me. 183 m
 Ioci scurrilles. 23 m
 Iocularis libellus. 85 f
 locum in serium converte-
 re. 105

I N D E X.

Meditare.	74 m	Lapsus corrigere.	10 f
Irrigatus approbè somno	158. m	Lapsus linguæ & memoriæ.	214 f
Irritare crabrones.	221 m	Lassitudo cui omnia membra	
Irruere in alienam possessio-		tenet cuique medullam	
nem.	20 p	perbibit, suavissimè somno	
Istuc tibi est in manu.	58 m	fruitur.	194 p
Itare in ludum.	100 m	Latinitatis architecti	215 m
Ite præ.	56 m	Latrunculorum ludus.	202. m
Iterare audita per quæstiones,		Laudare aliquem testem.	111 m.
& responsiones.	189 p	Lautè, lautus, lautia	lautio-
Iterato clamare.	130. p	rum.	68 m
Iterare ludum.	95 f	Laxare cingulum.	182 p
Iurare quid sit?	81 p	Lectica spatiosa.	154 m
Ius fervens.	60 f	Lectissimus.	202 f. 5. m
Ius piperatum.	69 p	Leges sumptuariæ.	69 m
Iuste per medium scindere.		Lepidum capitulum.	110 f
	114 f	Lethalia peccata.	206. f. 82. m
Iuvare.	55 p	Levatur caput exhalationibus.	162 m
Iuxta.	57 p	Levigare cavum pennæ.	114 m
Iuxta claudos habitare nolo,		Libellus precationum.	52 f
ne ipse claudicare discam.	78 p	Libelli scurriles.	85 m
	86. m	Liberaliter edoctus adolescens.	202 m
L.		Liberare aliquem ignorantia.	114 p
Lacedæmonii pueri pinguiore		Libet ludere?	90 m
plagis onerabantur.	190 p	Libido ut fert.	130 m
Laciniola tunica.	121. f	Libri argutuli.	148 m
Latari congressibus bonorum,		Libri typis descripti.	122 m
	71 m	Ligulæ exarmatæ.	59 m
Lampadem Reipub. accendere		Linguam siccam gerere.	33. p
	53 p	Lingua	
Leneus pro valdè molli, Lani-			
scium.	50 m		
Lapides stratorum.	91 m		

I N D E X.

Lingua tibiæ. 43 m
 Linguati pueri. 24 f
 Linthea lecticaria. 169 p
 Littera tua, id est, tua manus, 12 f
 Litteræ argutissimæ. 148 m
 Litteræ corpus absolutum. 118 f
 Litteræ, quæ lineam sursum
 projiciunt, vel infra non
 demittunt. 120 f
 Litteræ decentes, decoræ,
 caudatæ grandiores, tan-
 quam si ex typis æneis in
 chartam essent impressæ. 10. m
 Littori loqui. 158 f
 Littus arare. 112 m
 Liturgia. 215 m
 Lividiæ litteræ. 120 m
 Locus & locorū discrimina. 6
 Locus primarius. 4 m
 Ludendum cum notis 199 m
 Ludus turbinis. 94 p
 Luenda peccata apud inferos. 82 m
 Lumen pro oculis, lumen ci-
 vitatis, senatus, urbis, inge-
 nii, probitatis & virtutis. 174 f
 Lusione contendere. 56 m
 Lusorum non ultimus 28. p
 Lusus qui exornet? 195 f
 Lusus averfandi. 202 m
 Lustralis aqua. 215 p
 Lutulenti calcei. 152 m

M.

Mactare aliquem infortunio. 34 p
 Mactare indole. 103 m
 Maculis sordent mappulæ. 177. m
 Magno casu cadere. 79 p
 Magnos spiritus summere. 96 p
 Magno stetit hæc res. 92 p
 Mala mens. 30 p
 Malā rem non effugies. 167 p
 Malè mihi vertit dolus, 111 m
 Malismala evenient. 148 m
 Malorum societas. 77 m
 Malū malo medicari. 148 m
 Malluvium argenteum. 178 m
 Manare latius. 78 m
 Mandare intimis sensibus. 126 m
 Mantile mundum, inquinatū,
 tonsis villis. 63 m. 178 m
 Manus divisio. 92 f
 Manus venusta, rustica, docta,
 exquisita, probe distincta,
 luculenta. 118 p
 Marcolfus. 85 f
 Margines. seu labra inaurata. 178 m
 Marsupium. 174 p
 Matris n̄delis ac piæ munus. 3 m
 Maturè. 61 p
 Maturis solibus coctus. 70. m.
 Medio tutissimus ibis, undè
 dicatur? 121. f
 Meditaq

I N D E X.

Meditari adjectivum per accidentia.	55 p	Minimi cibi homo.	192 m
Meliores qui accipiunt, quàm qui faciunt injuriam.	196 f	Ministrare accumbentibus, & alia.	184 f
Membrana de chartis & pellibus dicitur, membrana ligni, membranula, membranaceum, membraneum.	120. m. 145 p	Minuere alicuius imperium.	27 m
Memorare.	132 m	Minutiora peccata.	81 m
Memoria excellens.	52 m	Missæ sacrificium & instrumentum sacrum.	210 f
Memoria germana litteraturæ.	101 m	Missum me fac.	2. m
Memoria me fallit.	38 m	Missus.	179 m
Memoriter meminî.	134 m	Mittamus litem.	213 m
Mendaciloquus.	79 m	Moderati victus causa.	192. m
Mendicitatem alicui afferre.	33 f	Moderator juventutis.	3 m
Mensa conquistissimis cibis exstructa.	65 p	Modestæ ac temperantiæ munus antiquissimum.	193 m
Mensarij;	ibid. m	Modestè, ægrè, indignè, ferre.	134 m
Mense unde dicta.	64 f	Molli aut levi brachio aliquid facere	15 m
Mensæ secundæ, undæ dictæ.	65 m	Mollire iram.	129 m
Mens quieta, non bona conscientia.	72 m	Monetarii.	126 p
Mentiri non est meum.	17 m	Morari aliquem.	74 m
Mentis sanitas.	71 m	Morbi id est, vitiosæ affectiones, ægritudines animi, pravæ consuetudines.	201 p
Meridianis horis.	14 m	Mores cubiculares.	166 m
Meritam mercedem dare.	130 p	Mores in cubiculo, lecto.	165 m
Meticulosus.	14 p	Mores discipuli cum Magistro lequentis.	2. f
Metus, timor, pavor differunt.	106 p	Morbundos sacro oleo perungere.	220 p
Mihi sic usus est.	30 m	Motiones.	206 f
		Mortifera peccata.	82 m
		Morum commoditas.	83 m
		Mulctra	

I N D E X.

- | | | | |
|---|---------|--------------------------------------|--------------|
| Mulctra & mulctrale. | 202 p | Nemo quisquam, nemo homo, nemo unus. | 18 f |
| Multo jam die | 128 m | Ne quid nimis. | 196 p. |
| Multo mane. | 109 m | Nervis omnibus discere. | 134 m |
| Multum te amo de isthac liberalitate. | 31 p | Nero imperator aleis ludebat. | 204 m |
| Mundus quid? | 40 m | Nescis quid vesperserus vchar. | 119 m |
| Munificus imperator. | 23. m | Nigro candidum opponitur. | 145. m |
| Munuscula sedulitatis. | 4. f | Nihil agis. | 113 p |
| Murmurare stridulo gutturo, velut porta in cardine. | 130. m | Nihil attraxit funis. | 51 m |
| Musice canere. | 221 p | Nihil grave petieris. | 4 m |
| Musicorum nomina. | 42 m | Nimium quantum cupio. | 192 m 98 p |
| Mutuare aliquid ab aliquo. | 30 f | Nimius cibus quantum obsit pueris. | 186 m |
| Mutuatio calami. | ibid. p | Nitet præ nigrore. | 94 p |
| Mutuò bene mereri. | 17 m | Niti genibus. | 213. p |
| Mutuum facere cum aliquo. | 105 m | Nodi laxi: non angusti. | 59 m |
| Mutuum respicere. | 70 m | Nodus geminus arctissimus. | 151 f |
| Myriades. | 220 m | Nomina fidelium. | 224. f |
| Mystes. id est, sacerdos, ibid. | | Nomenclatura. | 37. m. 41. f |
| N. | | Nondum nosti mores meos? | 31. m |
| Næ, græcè, ναι, certe. | 15. m | Non co inficias. | 27 p |
| Nascente & occidente die. | 176 p | Non impune ferre. | 41 f |
| Nasutus. | 28 p | Nonni & Nonnæ apud Aegyptios. | 89 m |
| Natalis. | 39 f | Non omnibus dormio, servio. | 143 p |
| Natus abdomini. | 165 m | Nota hypodiasoles, | 125 m |
| Naviter ediscere. | 40 p | Notio. | 39 |
| Nec progredi possum, nec regredi. | 59 m | Novis. | |
| Ne digitum transversum. | 93 m. | | |
| Negotium dare, facessere. | 106 p | | |
| Ne longum faciam. | 39. f | | |

I N D E X.

Novissimo loco.	116 m	verberibus.	22. m. 169. p.
Novo anno incunte, quæ bona verba alteri dicenda?	209 f	Obsonare famem inambu- lando.	4. m
Novo exemplo.	24 m	Obsurdescere.	14 m
Noxia.	17 m	Obtegit sopor oculos.	65 f
Nuces juglandes.	162 m	Obtestari.	111 m
Nudare & aperire caput.	9 p	Obtingere.	156 f
Nudius tertius, quart.	110 m	Obtinuit mos.	82 m
Nudus à propinquis.	116. p	obtrectatores.	141 p
Nullam laboris partem præ- termittere	3 m	Obtundere.	159 p
Numerare aliquem cum ebri- olis.	204. m	Obturbare aliquem.	173 m
Numeri innumeri atque in- finiti descriptio.	123. m	Occipitium fricare.	ibid. p
Nummularii.	65 m	Occludere valvas,	154 m
Nunquidnam apportas novi?	134 p	Occupare alienum loci.	19 f
Natrices & pedagogi jure vetustatis plurimum bene- volentia postulant.	84. m	Occupat dolor sinciput.	108 f
Nux aromatica.	62 m	O Christe, ne tantum malum.	78 m
O		Oeconomus.	175 f
Obdormiscere jucundè,	166 f	Oenophorium.	177 f
Obediens.	80 f	Oenopola, Oenopolium.	80. p
Obire scholam.	108 p	O sanctum malè,	62 m
Obligare, obstringere aliquem beneficio, & similes modi loquendi.	137 m	Officia ludentium.	196 m
Obligare calceos vinculis suis.	173 m	Officinæ variæ.	88. m
Oblivio hujus me cepit.	119 f	Offundere aquam, cibum,	136. f. 141 f.
Obruere aliquem officijs	111 m	Olere pastillos, aut stacten, aut casiam.	152 m.
Obserare cubiculum.	164. p	Olet hircum, suem.	ibid.
Obserere aliquem pugnis,		Oleum non perdidisti.	12. m
		Olidi sunt calcei linthei.	152 m.
		Olim, id est, aliquando.	4. p.
		Oliveta quæ?	7. f
		Omen quid?	115. m
		Omnibus lubentibus.	132 f
		Omniū mentariū assecla.	65 p
		omnium	

I N D E X

Omniū punctis.	24. m	Orthographia quomodo discenda?	127. f
Oneratū lātitiā pectus.	134. p	Ostende sis.	104. m
Opem præsidiūque cæleste flagitare.	95. p	Ostentare.	28. p
Operæ pretitū & pretium operæ.	53. m	Ostia quæ?	170. m
Operari.	221. m	Otium à studijs.	223. f
Opere maximo dabitur opera.	14. f	Otium quid?	103. p
Operum corpus habentio.	168. p	P	
Opitulari, opem ferre.	105. m	Pace meâ, tuâ.	57. f. 12. f
Oportet esse gratum adversus bene meritos.	17. m	Pacta pecunia conducere aliquem.	105. p
Oppidò lutulenti calcei.	130. p. 152. m	Paginula.	4. m
Opplere aures alicujus vaniloquentiâ.	128. f	Palamedes Nauplij filius, inventor alex.	203. m
Opprime os.	8. f	Pallium, palliolum, pallæ quid?	6. p
Optare curare suos erudiri liberos.	3. m	Pallula bombycina.	217. m
Opprimè, imò.	39. p	Palnam cedere alicui.	146. m
Opus diuturnius.	144. p	Palmares statux & cubitales.	218. m
Opustestaceum.	101. f	Palmeta penuaria.	7. m
Orare pro agere antiqui usurparunt.	29. p	paniceæ quadræ.	178. p
Oratores unde dicti?	ibid.	Panis primarius & candidus, secundarius.	177. p
Orator & exorator differunt.	135. f	Panis similaceus.	60. f
Ora vestis.	153. f	Papyrus tenuissima & lubtilissima.	120. m
Ordire, ego cæptâ persequar.	142. p	Parare convivium.	179. m
Ornate convivium.	179. m	Parcus.	180. p
Ornatus supervacaneus.	152. f	Parentheseos nota.	125. m
Orthographia, & quæ probatissima.	124. p	Parentibus, dicenda salus.	96. m
		Parentum munus.	76. m
		Paria reponere.	27. p
		Parietiloqui.	111. m
		Pax	

I N D E X

par impar ludere, ita ut scrobiculus humi fiat capax unius pugni virilis; altus medocriter, **ins Grublein werffen.** 92.f
parochus, parœcia. 212 p
par pari referre, 33 m
partes interrogandi ac respondendi sumere, 172.p
parvissimi pili. 115 m
parum bene. 105.m
parum religiosi adolescentes. 154.m
pascentur somno pigri. 129.m
patera, phiala. 180 m
pati molestè, ægrè, indignè, graviter. 134.f
patre secundo. 110.p.
patri germani officium. 98 p
patrocinatur hoc tibi parum. 86.p
paucis exequi, & similes modi loquendi. 101.p
paulum momentum. 88 p
peccare in plurimis. 146.m
peccatorum generatricia. 85.m
peccatum idem peccare. 15.f
Pectendi modus. 162.m
pectinis radij majores. 60 p
pedem extra urbem non ponere. 108.f
pemma, placentæ genus. 143.f

p

penetralia templi & adyta. 216.f
peragere rem divinam, non facere missam. 220 m
percontari aliquem. 63 m
perduellis quis, & perduellior 25 m
peregrè abeunti & redeunti bene precandi formulæ 207p
periclitari ingenium & progressus alicuius. 96 p
per imprudentiam. 30 m
periscelides. 153 p
Permittere aliquem in fidem ac potestatem alterius. 3 p
Pernicies vini lymphæ. 69 p
perniciosissimi pueri in schola qui sint? 17 f
perniciter. 154 m
Perpetuitas studiorum. 110 p
Perquàm scitus puer. 9 m
per somnium. 31 m
per tuam te misericordiam oro. 85 m
perversè de aliquo existimare. 30 m
pervicacia. 125 f
pervidere sua, id est, non videre. 211. p.
pertexere telam. 133 d.
pertinaciam adhibere. 196 m
Petere & postulare aliquid de aliquo differunt. 145 p
Petitio lusus. 132 p
Phron.

I N D E X.

Phrontisterium.	104 p	maria quæ ?	7 f
Piaculo obstringi.	105 p	Pomeridiana hora.	56 p
pictura nitida & collustrata.	117 p	Ponamus fieri	49 m
Pigritia ipsa Reipub. prodigiū,		Ponderosa ratio.	120 p
publicæ pestes sociorum,		pondera horologii	lursum
provinciarum vastitates.	160 p	revocare.	150 p
Pij adolescentis signa.	62 f	Ponere in quæstione	121 m
Pileus & pileum.	147 m	Ponere vestimenta ad cubandū	154 f
Pileus fericus.	153 m	poplites modicè curvare.	56 m
Pitissare.	180 m	porrige protinus.	86 p
Placido somno defungi.	50 m	Portentum.	167 m
Plumbarius, plumbare, plum-		Posita verecundia.	141 f
batura.	160 m	Post hominum genus natum.	48 p
plumbeus, id est indoctus.	160 m	Postquam luxerit,	101 m
Plutarchi dictum de victoria.	169 f	portionis condimentum	fitis.
Pocillator	179. p. 180. m		91 f
Pocula crystallina, argentea.	177 f	Prudentibus & cœnantibus	quomodo bene precandum.
Poëta elegiacus, id est, Ovidius.	181 m		207 f
Poëtarum bene precandi for-		Pransum ire	63 f
mula.	210 m	Præceptor pueros dociles ac	morigeros amat unicè
Poëta Satyricus, id est, Hora-		præfectus horologio.	150 p
tius	70 m	Præmia non ante, sed post	laborem veniunt si justè
Pollicemur spontè, promitti-		veniunt.	147 p
mus rogati.	103 m	præparare calamum.	116 m
Pollere memoria.	43 m	Prælagum nomen	indere
Pollubrum.	163 m	alicui.	3 f
Poma vocantur generatim		Præserti & probata pecunia.	22 m
fructus arborum omnes ad		præsidium quid ?	141 f
esum apti, & pomera, Po-		R 2	Præ

I N D E X.

Præstantia alterum relinque- re.	27. f	proborum familiaritas.	70. p
Præstare aliquid.	136. m	processum efficere.	121. p
Præstare damnum.	165. m	prodire foras.	2. f
Præstat carere liberis , quàm eos non habere quàm præ- stantissimos.	53. p	prodire in medium.	108. m
Præstat vinci dolis , quàm vin- cere.	196. f	prò dolor.	150. p
Præstigiator.	142. m	pro eo ac debes , es mihi cha- rissimus.	78. m
Præstò sum.	77. f	professus, ne otiosus dies.	159. m
Præter decorum.	161. m	proficisci ad quietem capeffen- dam.	56. m
Præter morem maturius.	7. m	profundere se.	195. p
Prætexere culpam figmento.	111. p	progressio discendi ad virtu- tem.	54. p
Præ tuo sordet.	12. m	prohibere à se vim.	151. f
Præcationibus operam dare è libello.	213. m	projecta collaria super oram vestis.	153. f
Præcatio solemnis.	154. m	prolixius Iliade.	142. m
Premere quid sit.	25. p	pro more non habere.	37. f
Premi penuriâ chartæ.	104. m	prompte recitate.	38. m
Pretium tibi Deus largè cu- mulatèque persolvat.	3. m	pronuntiare falsum de aliquo.	40. m
Prima & ultima platea.	121. m	promus condus.	279. m
Primoribus , extremis digitis.	ibid.	pronus.	171. p
Primum locum amicitia tene- re apud aliquem.	4. m	propemodum perfectè.	10. m
Principiis obsta , serò medici- na paratur.	83. p	properè afferre.	64. m
Privare se fructu magnarum utilitatum.	14. m	propendere nimis contra rem aliquam.	91. f
Probatu adolescentens.	108. m	propinanti bene precari.	208. m
Probatu calamus.	31. p	proripere se eubili.	146. m
		proripere se furtim ex loco ali- quo.	211. p
		prorogatur tempus.	146. m
		proseminatus ex optimis.	70. f
			pro,

I N D E X.

Prototypon. 11. m
provinciales qui ? 184. m
provocare aliquem ad certamen. 28. m
pueri cur diu dormiant. 58. m
pueri diligentis & negligentis descriptio. 15. p
pueros in metu virgarum esse haud inutile est. 4. m
Puer plenus ineptæ curiositatis. 85. f
pugnus, & palma, contraria, 25. m
Pulchrum facinus diligentis pueri. 38. p
Pulvisculus, 62. m
punctum temporis. 106. m
Purgare se. 100. m
Pythagoræ symbolum. 164. m

Q.

Quæ ante accubitus. 181. p
Quærere lucellum. 198. p
Quærere tanquam aciculam. 24. p
Quærimonia, querela, questus. 150. p
Quæritare sursum ac deorsum cursitando. 176. m
Quæstus sordidus. 80. p
Qualitu me ingenio arbitrare ? 74. m
Quam adhuc malè tam posthac bene. 75. m
Quàm matutimè. 38. p
Quàm mox cubile adscendo,

tam mox somnus me complectitur, 56. m
Quasi si quid per transfennam inspicerem. 13. f
Quatere caput. 163. p
Qui crebrò ludit non indiget ludo. 194. f
Qui cum, id est, cum quo. 28. p
Quid est negotij, quamobrem me velis ? 97. f
Quid est, quod obtinere gestis ? 132. f
Quid habes me monere ? mihi dicere ? 108. m 172. f
Quid ita non ? 117. m
Quid ita verò ? 78. p
Quid nugarum ? 195. f
Quid si cælum ruat ? 90. m
quid tibi istâ percontatione vis ? 104. p
Quid tu nunc mihi auctor es ? ibid.
Quid venis ? 3. p
Quiescere usq; in lucem. 56. f
Quiescere quid ? 58. m
Quies ei dulcis ; qui multum laboravit. 193. f
Quietiozem animum in me accipe. 229. m
Quieti tradere corpus. 166. m
Quiritari. 150. p
Quo argumento isthuc ? 98. m
Quod acciderit, patienter ferto. 17. m
R 3 **Quod**

I N D E X.

Quod Divi , Divæque aver-
 tant. 74. m
Quod in animo sobrii, hoc in
 ore ebrii 69. p
Quomodocunque. 52 m
Quomodo nunc est. 50 m
Quò pedem ? 165 m
Quo pignore certas mecum ?
 96 m
Quoquo modo aliquem cer-
 tiorem facere. 110 m
Quoquo modo formas litte-
 rarum Pingere. 2 m
Quotum intra diem ? 11 p
 R.
Rabies , rabiosus ? rabiosulus,
 50 p
Rapere se, 60 m
Rapitur mens ad res humiles,
 167 p
Rastellum calami, 115 p
Ratio sumptuaria, 69 m
Recipere alicui. 144 f
Recipere se ad libros. 154 m
Recreare somno 159 m
Recusasse lautius cibi genus
 aut falerni loco aquam bi-
 bisse non pœniteat 185 m
Redacti ad incitos qui ? 33 m
Reddere aliquem ignavissi-
 mum, 17 f
Reddere aliquem despicabi-
 lem 141 m
Reddere è memoria. 222 f
 49 m

Reducto capite accersere ali-
 quem. 173 p
Referrè gratiam. 144 f
Referre in chartaceum libel-
 lum. 136 f
Referre memoriter. 38 m
Refert mea , tua. 48 m
Refici citra satietatem, 186 p
Refigere. 170 f
Refugere aliquid. 212 m
Refugiendum imperitiori à
 ludo. 179. f
Regulam applicare. 120 f
Religio. 57 f
Relaxare se occupationibus.
 204 m
Rem factam habere. 134 p
Rem in medio relinquere,
 205 f
Remis ac velis fugere. 198 m
Remissio animi. 133. m
Remotus sum ab erratis, 211 f
Removere mensam. 65 p
Rem solvere. 14 f
Rem suam facere meliuscu-
 lam, 130 f
Remunerari aliquem honora-
 rio. 11 p
Reparare vires fessas, 133. m
Reparatus animus ad graviora
 200 p.
Repetere somnum. 160 m
Reposcere ab aliquo pœnas
 quàm atrocissimas, 163 f
Res ad epulandum exquisitæ
 192 f
 Re.

I N D E X.

Refecare unguis cultello.

174 p

Res, facultates, bona fortunæ.

106 p

Res meæ feliciter non eunt,

75 p

Retexere telam.

133 p

Reum aliquem facere, id est, accusare.

28 m

Revocare alicui in mentem.

136 f

Rhonchi.

158 m

Ridere & irridere quid?

50 f

Ridere effusè, risus solutissimus,

68 m

Riscus,

162. m

Risu pæne emoriens.

22 f

Rituales libri, non agenda.

217 m

Rogare & orare.

3 m 113 f

Romanè ac propriè loqui,

199 m.

Rudimenta fidei interpretari,

116 m

Rugata linea.

153 m

S.

Sacramentum quid?

89 m

Sacrarium.

216 f

Sacris operari.

221 m

Sacra virgo, non vestalis

41 m

Sacerdotis officium.

219 f

Saga gausapina.

154 m

Salcontusum in pila,

177 p

Salina.

183 m

Salmones.

176 p

Salis modius

73 m.

Salva res est.

107. f

Salutandi obvii.

83. f

Salutem precari.

60 m

Salutatio matutina, jentaculum.

59 m

Sambuca & Sambucus.

42 m

Sapientes plerumque minimi cibi sunt

189 p

Satiare desideria naturæ.

192 m

Satiari divos precando.

64 p

Satis prosperè, & ad voluntatem.

74 p

Satis superque lusum est.

55 m

Sat vocis est.

159 p

Scalpere caput.

159 m

Sacrificatores.

154 p

Scatere ulceribus.

214 p

Scater elegantis epistola,

104 m

Scirpeum catapasta.

162 f

Scopulæ vestiariæ.

168 m

Scriptitare.

125 f

Sculptores, scalptores.

ibid. f

Scurrilibus jocis abstinere.

23 m

Secare in frustra bipenni.

141 p.

Secedere in locum solitarium.

137 m

Secernere utilia à damnis,

87 m

Secundum Deum.

52 p

R 4

Se-

I N D E X

Sedatus & quietus animi status.	72 m	Sollicitudini, hoc est . nemini.	199 p
Sermones mſicere , cædere.	21. f 43 m	Solum planiſſimum.	94 m
Sermunculos ſerere.	15 f	Solutæ ſcholæ.	12 f
Serpens Epidaurius.	220 m	Somniculoſiſſimus.	109 f
Serum lactis , Buttermilch	143. p		149 p
Serus in ludū adventus.	128 p	Somniculus illum corripuit.	51 m
Seſe veſtibus exuentes , preces ante ſomnum.	151 m	Somni mancipium.	131 m
Seſſitandum totas quinque horas in ſchola.	149 p	Somno approbè irrigatus	160 m
Siccine hoc fieri?	154 m	Somno conſopitus.	57 p
Sidus, ſtella , aſtrum.	40 m	Somnus in Gymnaſio.	48 m
Sigillaria quæ ſint?	218 p	Somnus puerorum amantiſſimus.	56 m
Silentium & attentio.	13 m	Sopori placidè indulgere.	130 m
Silentium ediſcere.	21 p	Sopor irrigat feſſos artus.	149 p
Similago Semelmehl.	221 m	Sopor obtegere oculos properat.	56 m
Similis illius.	52 p	Sordet præ tuo.	12 m
Simpulum ſeu ampula.	214 f	Sorditati digiti.	182 m
Simulacra ſculptilia.	221 f	Sordidus , ſordet præ avaritia.	80 f
Simulare.	21 p	Sorditudo	168 f
Simulare diſſimulare & ſimulare differunt.	139 m	Sorices ſtrident clariuſ , quàm mures.	51 m
Si ſuperavero.	67 m	Sortium ac divinationum homines fugiendi.	205 p
Sita eſt res tua peſſimo loco.	170 f	Solpes.	52 f
Smigma.	163 f	Spargere ſuffitum thuris	178 m
Socordia, ſocordior.	17 f	Spectacula & ſpectamenta.	81 m
Socratis dictum, meliores eſſe, qui acciperent, quàm qui facerent injuriam.	196 f	Spectati doctrina.	105 p
Socratis temperantia	191 m	Spera.	
Solemne ſuum tenere.	98 f		

I N D E X.

Sperare mitiora. 17. m
 Spirare bellum. 152. m
 Spiritum ducere trahere, retinere, translate pro audacia, & animi elatione. 96. m
 Spissum atramentum, subalbidum. 113 f
 Sponda stridet/ 162 f
 Spondeo firmiter. 107 f
 Sponsionem facere. 131 m
 Sponsione non magna ludendum. 199 f
 Sponte sua. 49 p
 Stactæ stillantis myrrhæ liquor. 156 m
 Stannæ quadræ. 176 f
 Stata preces. 64 m
 Stata hora expurgari. 128 f
 Sternere mensam. 68 m
 Sternutanti quomodo bene precandum? 208 m
 Stigmaticus toto corpore. 154 p
 Stimulat te invidia. 146 p
 Stipem petere, cogere, colligere. 33 m
 Stipendium numerare. 22 m
 Stragula vestis splendidissima. 154 m
 Stragulum attrahere ad se. 169 m
 Stramentitia culcitra. 163 p
 Strictim ac summatim. 193 m
 Subjicienda græca, cum latina desunt. 42 f

Subjicere alicui. 132 m
 Subjici virgarum poenis. 197 m
 Subire alicui auxilio. 152 p
 Sublegere aliquid alicui. 162 m 47 f
 Subligaculum. 22 f
 Subligare. 152 p
 Sublimè tollere. 214 m
 Sub manus succedunt res parum recte. 73 f
 Subolere. 132 p
 Subrusticum. 181 p
 Subsidiū quid? 141 f
 substernere membranam. 120 m
 Substratorium. 218 m
 Subucula. 151 m
 Subvenire recitantibus. 17 f
 Subuculas. 23 p
 Sudariola tenuissima tela, per que angulos acu picta, 153 m
 Sudore diffuere. 95 m
 Suggestere recitantibus. 16 f
 Suggestio. ibid m
 Summisè petere. 32 m
 Summissa voce. 268 p
 Sumptum faciat oportet, qui quærit lucrum. 69 m
 Sumptuosus. ibid
 Suppedaneum & quid? 63 m 218 m
 Suppetunt sumptus in ludum. 196 m
 Sup.

I N D I X.

Supplicio aliquem prosequi.	50 m	Temperare sibi ab iracundia.	17 p
Suppone sinistram ferulæ	23 f	Temperatæ gracilitatis	115 p
Sura.	81 m		
Surdo fabulam.	111 m	Temporiùs.	34 f
Surrigere caput.	130 m	Tempus & modus ludendi.	193 m
Surripere alicui opellâ.	107 m	Tempus otio conterere.	85. p
Suspendere naso.	22 p	Tenaces ac sordidi.	80 m
Suspenso naso.	22 p	Tenere.	61 p
Suspenso naso aliquem irri- dere.	ibid. m.	Tenere aliquem manifestum mendacii.	110 m
Suspiciari sinistrum.	132 m	Tenere idem institutum.	171 m
Susplicere in cælum.	94 m	Tenere somnum, risum.	160 8 m
Suspicionem se exsolvere.	182 p.	Teneritudo.	98 m.
Suspicio non abest.	189 p	Tenet sua ut qui perfectissime.	38 m.
Suspiciosus.	181 m	Tenetur utroque peccato.	13 m
Sustinere ægrè, molestè, gra- viter.	134 f	Tenores qui.	127. m
Susurrus, susurro nomen & verbum, susurratio.	170 p	Tenuissimo sono loqui.	14. m
Sutura.	59 m	Tenuitas memoriæ.	30 f
T.		Terra molis & argillacea.	91 m
Tam mea, quàm tua causa volo.	174 m	Teruntii aliquot.	165. m
Tantumne est.	22 p	Testem Deum laudare.	189 m
Tapes.	163 m	Testimonium alicui denun- tiare.	221 m
Telam pertexere & retexere.	133 p	Testudo.	147. m
Tegumenta.	154 p	Thoraci subligare caligas	164 m
Temeraria suspicio.	45 m	Thorax	
Temerarii & audaces diffe- runt, sicut temeritas, & au- dicia.	175 m		
Temperantia in victu.	122 f		

I N D E X.

Thorax quid? thoracatus.	61 m	Transfundantur morbi alie-	rum in alios.	78 m
Thorax simplus.	59 m	Transige, quod constitutum	habes.	21 m
Thuribulum quid?	219 f	Trecenta, latinis magni	numeronum sonant.	92 m
Thus adolere, sacerdotis est.	ibid.	tribunus pedicularis.		171 p
Tibia quid & tibialia?	16 m	tricladium everrere scopi.		176 m
Tibialium paria duo.	153 m	trulla cuprea.		177 f
Tibi est in manu.	58 f	truttæ.		176 p
Tibi hoc vitium est.	148 m	tubis canere.		23 m
Timore expeditus, id est, so-		tui arbitrii, tuæ potestatis.		58 f
lutus, vacuus.	105 f	tumere.		92 m
Titivillitium.	220 m	turbas eiere.		13 m
Tollere aliquid secum.	2 p	turbo è buxo, corneus		94 p
Tollere cachinnum.	83 m	turbulento animi motu ab-		
Tomentum.	33 m	stinendum inter ludendu		m.
Torevmata.	178 m			19.4 m
Torviter intueri aliquem.	172 m	turbulentus & segnis.		4. m
Tota mihi dormitur hyems,		turgent oculi.		123 m
&c.	128 m	turunda panis similacei.		610 f
Toto pectore ad lulum incum-		tute aptus es ad istam rem:		
bere.	195 m			152 m
Tractabilior factus.	71 m	tutellam januæ gerere.		24 m
Tractibus litterarum assuesce-		tyrocinium ponere.		8. p. 102 m
re.	10 f			
Tradere curas in mare Creti-		typis impressum.		4 m
cum.	183 m	typographium.		126 m
Trapezitæ.	65 m			V.
Tranquillare aliquem.	139 m	Vacare culpa magnum est		
Tranquillus puer.	52 f	solatium.		116 m 211 f
Transenna quæ sit?	15 m	Vocatio		110 m
Transferre animum ad Deum.	159 m			Vaz

I N D E X.

Vacillant versus.	104. m	versus paribus intervallis.	117.
Vacillare pedibus.	173. m		
Vacillat manus.	115. m	verticuli , die Nägel damit die	p
Vacuas aures adhibere.	79. f	Selten gespannt oder ab-	
Vah consilium callidum.	27. m	gelassen werden.	43. m
Valida vis verborum est.	74. m	vespertiliones lucem indignan-	
Validius optare.	153. m	tur.	161. m
Valvæ quæ ?	170. m	vestes Sacerdotis describuntur.	
Valvas occludere.	154. m		216. m
Vaniloquentia.	128. f	vestiarium , locus est , ubi se	
Vapulare liberaliter.	49. 88. f	vestiunt Sacerdotes.	29. f
Vas refrigeratorium.	177. f	vestientes se & reliqua Perag-	
Vbi sudum erit.	168. m	entes.	161. m
Velitatio , veles.	26. m	vestimenta purgare à pulveri-	
Vellicare aliquem.	48. m	bus.	93. m
Venæ unde dictæ ?	29. m	vestium luxus vituperatur, mu-	
Vendicare locum alienum.	20. m	nditia laudatur.	164. m
venientibus annis.	103. p	vetustate contritum: prover-	
Venter collativus.	167. m	bium.	133. m
Ventosum quid ?	175. p	vibices virgarum.	151. f
Verbum dare alicui.	129. f	vicissitudo in rebus necessaria.	
Verbum verbo.	137. p		132. p
Verecundiæ rationem ducere.	168. p	videre me somnum haud sine-	
vereor , ut illi persuadeam	105. m	bat.	109. f
verticula setacea.	168. m	vigilantissimum præstare ali-	
verna , vernaculum , vernile ,		quem.	130. f
vernilitas, verniliter.	164. f	villos decerpere de pileo.	172. m
versale virgilium.	213. f	vindicati à sempiterna morte.	
versat animum meum hæc			157. f
cura assidue.	10. p	vindicta à tergo , supra caput,	
versatile caput habere.	212. m	ante oculos est.	49. m
versipellis quis.	ibid.	vinum cibarium.	178. m
		vinum doliare.	69. p
			vinum

I N D E X.

- | | | | |
|--|---------|---|--------|
| Vinum fugiens, dubium, acescens, honorarium, falernum, creticum. | 178. f | Vix sum apud me præ gaudio. | 54. f |
| Vinum generosum, hornotinum, unius anni, fugiens quid? | 68. f | Vlcisci aliquem, duplicem sensum habet. | 19. p |
| Virgas pertimescere. | 2. m | Vmbra asini. | 62. p |
| Virgis aliquem tangere usque ad necem. | 21. m | Vmbra scarabæi. | 220. m |
| Virgula divina adipisci quid? | 11. f | Vncinuli. | 263. m |
| Virilem togam induere. | 187. m | Vnguem latum non excedere. | 71. f |
| Virtutis & voluptatis descriptio. | 119. f | Vocare aliquem in crimen. | 45. m |
| Virtutes in teneris. | 51. f | Vocare aliquem in reprehensionem. | 125. f |
| Vilere saltatorum choros. | 86. m | Vociferatio crebra. | 130. m |
| Visitare, & visitare scholas, barbara sunt. | 86. f | Vola quid? | 92. f |
| Vitanda parva, si velis majora effugere. | 83. p | voluntas laudabilis incensa desiderio justissimo atque præclarissimo. | 78. p |
| Vitellius & Maximus, Imperatores intemperantes. | 190. f | Volupe, quid? | 136. p |
| Vitia à vitiosis: virtutes à virtute præditis discuntur. | 71. p | Voluptas Epicuro summum bonum. | 196. p |
| Vitula quæ? | 202. p, | Volutare se. | 154. m |
| Viva vox magis nos efficit quàm lecta in libris, & mutâ | 126. m | Vomitu onus rejicere. | 191. p |
| Vivere patriis moribus. | 79. m | Voti compos fies. | 11. p |
| Vivere secundum doctrinam Catechismi. | 223. p | urbanus cum sis, urbani nihil habes. | 23. p |
| | | Vrceus. | 178. m |
| | | Vsque ad primam facem | 188. m |
| | | Vsque & usque molestus ero. | 49. p |
| | | Vstulandus liber. | 87. m |
| | | Vsucapio quid? | 44. m |
| | | Vsurpare. | ibid. |
| | | Vsue. | |

I N D E X.

Vsuenire.	118 p	Vvarum differentia	72. m
Vt mea est memoria.	171. m	Vxorem ducturo domum quo-	
Vt pueritiæ mos fert.	4 m	modo bene precandum.	
Vt forex suo indicio se prode-			1190 p
re.	51 p	Z	
Vvâque conspectâ livorem		Zona, zonarius.	117 p
ducit ab uya.	90. m	Zonula.	50 m

FINIS INDICIS.



Pontanus, Jacobus,

Progymnasium latinitatis sive dialogorum volumen ...

Monachium 1703

L.lat. 647

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10586297-3

VD18 14536560-001